

Isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu on välja töötatud eesmärgiga võtta e-residendi digitaalse isikutunnistuse (edaspidi *digi-ID*) asemel kasutusele kaardivaba e-identimisvahend (edaspidi *e-residendi eID vahend*) ning biomeetriline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel. Muudatused suurendavad e-residentsuse programmi majanduslikku mõju, panustavad innovatsiooni ning vähendavad bürokraatiat ja riigiasutuste töökoormust. Selleks on kavas teha järgmised peamised muudatused, mis jõustuvad kahes etapis.

- E-residentsuse programmis võetakse 2027. aasta 2. märtsil kasutusele tehniline rakendus ja muudetakse menetlusprotsessi **e-residendi digi-ID taotleja biomeetriliseks isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks kaugteel**, mis toimub kehtiva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi¹ andmete ja taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas biomeetriliste andmete ning isikut tõendavate dokumentide andmekogusse (edaspidi *ITDAK*) ja automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogusse (edaspidi *ABIS*) kantud andmete võrdlemise kaudu.
- E-residentsuse programmis minnakse 2028. aasta 1. märtsil digi-ID väljaandmiselt üle **kaardivabale e-residendi eID vahendile**. Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*) annab muudatuste kohaselt edaspidi e-residendile **eID vahendi kasutamise õiguse**. E-residendi tehnilise eID vahendi kasutusele võtmise korraldab Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA (edaspidi *EIS*) kui e-residentsuse programmi eestvedaja. Isikut tõendavate dokumentide seaduses² (edaspidi *ITDS*) sätestatakse e-residendile eID vahendi kasutamise õiguse andmise tingimused ja e-residendi tehnilisele eID vahendile kohaldatavad nõuded. Kehtiva ITDS-i kohaselt on digi-ID riiklik isikut tõendav dokument, kuid uus tehniline e-residendi eID vahend ei ole riigiasutuse poolt väljaantav isikut tõendav dokument.

Eelnõu rakendamine **ei suurenda e-residentide halduskoormust** ja sellega kaasnev mõju on positiivne. Seega ei ole halduskoormuse tasakaalustamise reeglit eelnõu puhul vaja rakendada. E-residendi eID vahendi ning kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise kasutusele võtmise korral ei pea e-resident edaspidi digi-ID kättesaamiseks isiklikult Eesti välisesindusse minema ning see võimaldab tal kiiremini Eestis ettevõtlust alustada. Seetõttu on muudatustel ka **oluline positiivne sotsiaalne mõju**. Muudatused omavad **positiivset mõju ka riigiasutuste töökoormusele**, kuid toovad kaasa mõningase töökoormuse kasvu EIS-ile. Eelnõu rakendamisega ei kaasne negatiivset mõju **riigi julgeolekule ja siseturvalisusele**. Mõju **majandusele on positiivne**, EIS-i prognoosi kohaselt tähendab senisest kiirem väljastusprotsess hinnanguliselt 280–700 uut e-residendi loodud ettevõtet aastas. Mõju **riigiasutuste töökorraldusele, e-riigile ja infoühiskonnale** on positiivne, kuid väheoluline.

¹ Biomeetrilised reisidokumendid sisaldavad elektroonilist kiipi passi kasutaja andmetega ja võeti maailmas kasutusele tulenevalt Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (ICAO) spetsifikatsioonist Doc 9303. Riigid, mis on biomeetrilised passid kasutusele võtnud: <https://www.inverid.com/blog/countries-epassports>.

² [Isikut tõendavate dokumentide seadus](#).

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi (edaspidi *SIM*):

- nõunik Elen Kraavik (elen.kraavik@siseministeerium.ee);
- õigusnõunik Maret Saanküll (maret.saankyll@siseministeerium.ee).

Eelnõu § 1 punkti 34, mis puudutab Eesti teabevärava kontrollpäringu aktsepteerimise kohustuslikkust ja selle selgitused ning mõjud seletuskirjas on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi *JDM*) IT-õiguse talituse juhataja Stina Avvo.

Eelnõu väljatöötamisse olid kaasatud JDM, EIS ja PPA.

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Jaanus Põldmaa (tel 612 5041, jaanus.poldmaa@siseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud:

- **Vabariigi Valitsuse koalitsioonileppe 2025–2027** peatüki 9.2 „Teaduspõhine majandus ja innovatsioon“ eesmärgiga nr 249 „Eesti digiriigi arendamiseks loome e-residendi taotlejale turvalise kaugidentimise ja digitaalse isikutuvastuse. Kaardivaba lahendus kiirendab e-residendi staatuse saamist, soodustab ettevõtete loomist Eestis ja suurendab e-residentsuse majanduslikku mõju³“;
- **Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi** detailsema tegevusega „Hangime eID vahendi kasutamise tagamiseks partneri⁴“;
- **Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi** detailsema tegevusega „Töötame välja eIDAS-e nõuetele vastava mobiilse rakenduse, mille kaudu e-residentsuse taotleja saab biomeetrilise isikut tõendava dokumendi alusel andmed automaatselt avalduse vormile viia⁵“;
- „**E-residentsuse jätkustrateegia 2022–2025**“⁶ põhisuunaga 1.2 „Digivahendi tehniline kaasajastamine. ID-kaart ja füüsiline luger arvuti küljes on tänaseks ajale jalgu jäänud lahendus. Vaja on liikuda üleni elektroonilise esmavahendi suunas, mille väljastamine ei põhineks füüsiliselt ID-kaardil“;
- **strateegia „Eesti 2035“** eesmärgi „Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi“ tegevusega „Eesti kujundamine maailma üheks turvalise digimajanduse tõmbekeskuseks, kus on hea kasutada, luua ja pakkuda maailmale digiteenuseid (sealhulgas spetsialistide olemasolu tagamine, e-residentsuse programmi arendamine, piiriüleste e-teenuste arendamine ja interneti kättesaadavuse üle Eesti parandamine)⁷“;
- **arengukava „Eesti digiühiskond 2030“** tegevusega „Investeeringute teenuste kasutajakesksuse ja ligipääsetavuse parandamise, sh erifookusena e-residentidele mõeldud digiteenuste arendusse⁸“;

³ [Koalitsioonilepe 2025–2027](#).

⁴ [Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm](#).

⁵ [Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm](#).

⁶ [E-residentsuse jätkustrateegia 2022–2025](#).

⁷ [Strateegia „Eesti 2035“](#).

⁸ [Eesti digiühiskond 2030](#), lk 21.

- „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ alaeesmärgi „Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika“ tegevussuunaga, kus keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele: kuidas tagada turvalised ja tänapäevased tehnoloogilised lahendused identiteedihalduspoliitika ja isikut tõendavate dokumentide arendamiseks; kuidas tagada elektroonilise identiteedi ja eID kasutatavus, laiendada dokumentide kasutusala ja mugavust, samuti kasutajate hulka ning maandada võimalikud riskid; kuidas tagada identiteedihalduspoliitika valdkonna stabiilsus, jätkuvalt turvaline ja tõsikindel füüsilise isiku tuvastamine ning isikusamasuse kontrollimise protsess, sealhulgas arendades edasi ning võttes laiemalt kasutusele biomeetrilisi isikutuvastuse ja isikusamasuse kontrollimise lahendusi?⁹

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi:

- 1) isikut tõendavate dokumentide seadus (edaspidi *ITDS*) – RT I, 26.06.2025, 7;
- 2) konsulaarseadus (edaspidi *KonS*) – RT I, 26.06.2025, 11;
- 3) maksukorralduse seadus (edaspidi *MKS*) – RT I, 02.10.2025, 5;
- 4) meresõiduohutuse seadus (edaspidi *MSOS*) – RT I, 16.12.2025, 35;
- 5) perekonnaseisutoimingute seadus (edaspidi *PKTS*) – RT I, 21.11.2025, 6;
- 6) rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (edaspidi *RahaPTS*) – RT I, 13.02.2026, 14;
- 7) rahvastikuregistri seadus (edaspidi *RRS*) – RT I, 21.11.2025, 7;
- 8) riigilõivuseadus (edaspidi *RLS*) – RT I, 19.02.2026, 5.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik **Riigikogu poolthäälte enamus**, sest ei muudeta seadust, mille vastuvõtmiseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 104 kohaselt vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Eelnõu vajalikkus ja hetkeolukord

ITDS¹⁰ § 20⁵ lõike 2 kohaselt on e-residentsuse programmi eesmärk soodustada Eesti majanduse, teaduse, hariduse või kultuuri arengut, luues võimaluse kasutada e-teenuseid Eesti digitaalse dokumendiga. Peamine ootus 2014. aastal loodud e-residentsuse programmile on Eesti majanduse elavdamine. E-residendil on võimalik oma elukohast lahkumata asutada Eestis interneti teel äriühing ja osaleda aktiivselt selle juhtimises, näiteks esitada elektrooniliselt maksudeklaratsioone ning allkirjastada digitaalselt dokumente ja lepinguid.

Kuna e-residentsuse programm põhineb elektroonilisel identiteedil ja selle tõendamist võimaldaval digitaalsel dokumendil, siis on ka e-residentsuse õiguslik regulatsioon ITDS-is ning selle alusel kehtestatud siseministri määrustes¹¹. ITDS-iga on reguleeritud digi-ID väljaandmine, sellest keeldumine ja kehtetuks tunnistamine, aga ka digi-ID kasutamise üle riikliku järelevalve teostamine ning era- või avalik-õigusliku teenuse osutaja poolt e-residendile teenuse osutamine, selle piiramine või sellest keeldumine. ITDS § 15 lõike 4 punkti 1¹ kohaselt annab digi-ID välja ja tunnistab kehtetuks PPA. Vabariigi Valitsuse 4. detsembri 2014. aasta protokollilise otsuse¹² kohaselt on e-residentsuse programmi eestvedaja EIS.

⁹ [Siseturvalisuse arengukava 2020–2030](#).

¹⁰ [Isikut tõendavate dokumentide seadus](#).

¹¹ 1) Siseministri 24. juuli 2025. aasta määrus nr 20 [„Isikut tõendava dokumendi väljaandmise ja väljastamise kord“](#);

2) siseministri 10. septembri 2025. aasta määrus nr 27 [„E-residendi digitaalse isikutunnistuse vorm ja tehniline kirjeldus ning e-residendi digitaalsele isikutunnistusele kantavate andmete loetelu“](#).

¹² Kättesaadav Riigikantselt.

Digi-ID on kaardi formaadis riiklik isikut tõendav dokument, mis on kasutatav üksnes elektroonilises keskkonnas autentimiseks ja e-allkirja andmiseks. Digi-ID ei ole reisidokument, see ei anna välisriigi kodanikule kodakondsust, maksuresidentsust, elamisluba ega Eestisse või Euroopa Liitu sisenemise õigust.

Digi-ID

Statistika

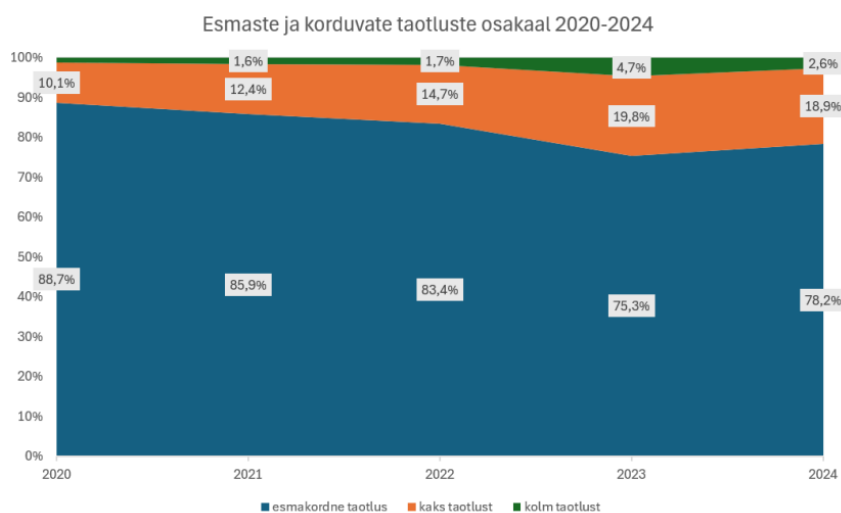
2025. aasta 3. novembri seisuga on e-residentsuse programmi loomisest arvates saanud e-residendiks 131 437 isikut 185 riigist. Neist kehtiv digi-ID on sama kuupäeva seisuga 62 855 e-residendil. 2024. aastal esitati võrreldes varasema aastaga 3 protsendi võrra rohkem taotlusi ning enim oli taotlusi Hispaaniast, Ukrainast ja Saksamaalt. Enim e-residente, kellel on 2025. aasta 3. novembri seisuga kehtiv digi-ID, omab Hispaania, Ukraina ja Saksamaa kodakondsust (tabel 1).

Tabel 1. Kehtivate digi-ID-de statistika kodakondsuse järgi

Kodakondsus	Kehtiv digi-ID
Hispaania	5470
Ukraina	4822
Saksamaa	4280
Türgi	3145
Prantsusmaa	2933
Soome	2930

Allikas: PPA.

Korduvtaotlejate osakaal kasvas 2024. aastal 22 protsenti, mis oli tingitud 2019. aastal väljaantud digi-ID-de kehtivuse lõppemisest. 2019. aastal esitatud digi-ID taotluste arv oli alates 2014. aastast suuruselt teine. Kõige rohkem korduvtaotlusi (ligi 30 protsenti) esitasid naaberriikide e-residendid (Soome, Rootsi, Läti, Leedu). Esmakordsete taotlejate osakaal oli 2024. aastal kõrgeim Hispaania, Hiina, Pakistani ja Iraani kodanike seas (ligi 90 protsenti). 2025. aastal korduvtaotlejate osa arvuliselt tõenäoliselt väheneb, kuna 2020. aastal langes taotlejate osakaal võrreldes varasemate aastatega umbes viiendiku võrra.

Joonis 1. Esmaste ja korduvate taotluste osakaal 2020–2024
Allikas: PPA.

Digi-ID taotlemise peamine põhjus on Eestis äriühingu asutamise soov (73,1 protsenti). E-residendid on asutanud ja kaasasutanud üle 36 000 Eesti ettevõtte, see on ligikaudu iga viies uus Eestis asutatud ettevõtte aastas. 2024. aastal kasvas varasema aastaga võrreldes ettevõtete asutamine 10 protsenti võrra.

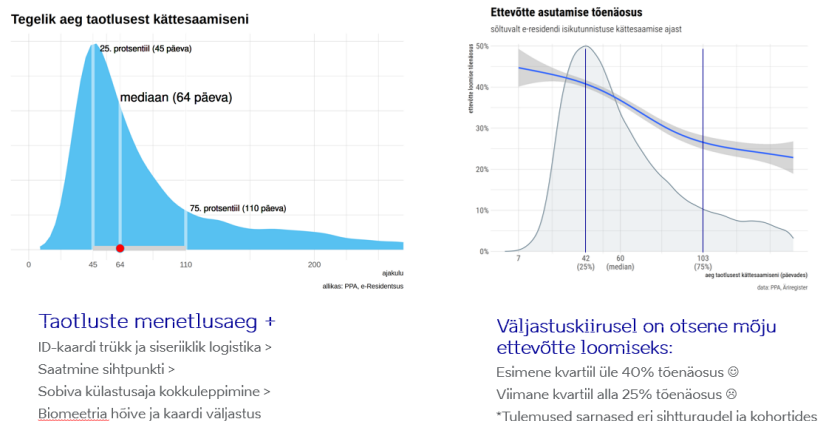
EIS-i andmetel on 2025. aasta 17. novembri seisuga e-residentsuse programmiga seotud otsene positiivne majanduslik kogumõju Eesti riigile alates asutamisest 373 miljonit eurot, mis tuleneb peamiselt e-residentide loodud ettevõtete majandustegevusest.

Probleemi kirjeldus

Kuna e-residentsuse programmi üks peamisi eesmärke on muuta Eesti ärikeskkond globaalselt avatumaks ja tuua siia lisainvesteeringuid mugavate digilahenduste kaudu, siis on programmi elutsükli jooksul pidevalt otsitud võimalusi, mis aitaksid seda eesmärki saavutada. Tehtud uuringute¹³ kohaselt on e-residendile oluline mõjutegur aeg – mida kiirem on digi-ID väljaandmise protsess, seda suurem on tõenäosus, et alustatakse majandustegevust ning avaldub programmi soodne majanduslik mõju. Kui ettevõtte elektrooniline registreerimine võtab Eestis aega vaid 2–4 tundi (rekord on 15 minutit), siis ainuüksi digi-ID saatmisele Eesti välisesindusse kulub 2–5 nädalat ja kätte saamine võib võtta aega keskmiselt kaks ja pool kuud, sest taotleja peab sellele Eesti välisesindusse järele minemiseks ka aja planeerima. Kõige kiiremini lähevad oma digi-ID-le järele Läti, Leedu, Ungari, Belgia ja Türgi e-residendid ning kõige hiljem Hiina, India, USA ja Pakistani e-residendid. Keskmine väljastusaeg taotlemisest kättesaamiseni on 64 kalendripäeva (joonis 2). Uuringute kohaselt kahaneb e-residendi ettevõtte loomise tõenäosus selle ajavahemiku jooksul (joonis 2), mistõttu on oluline vähendada digi-ID kättesaamisele kuluvat aega.

¹³ 1) Okereke, Onyekachi Fortune. 2023. Master's Thesis „Does the processing time of e-residency cards affect probability of forming companies? A study of the Estonian e-residency programme“. Kättesaadav: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2cab4a56-123e-4219-80b1-d22fe4510264/content> (19.06.2025).
2) Advokaadibüroo PricewaterhouseCoopers. 30.10.2023. „Legal Eestis sandbox režiimis ettevõtlusega alustamine e-residentidele“. Lõpparuanne. (AK dokument).

Kasutajakogemuse mõju tulemuslikkusele

Joonis 2. Kasutajakogemuse mõju tulemuslikkusele

Allikas: EIS.

2.2. Eelnõu eesmärk ja lahendusettepanekud

Eelnõu eesmärk on võtta kasutusele kaardivaba e-residendi eID vahend ning minna üle kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele, et suurendada e-residentsuse programmi majanduslikku mõju, panustada innovatsiooni ning vähendada bürokraatiat ja riigiasutuste töökoormust.

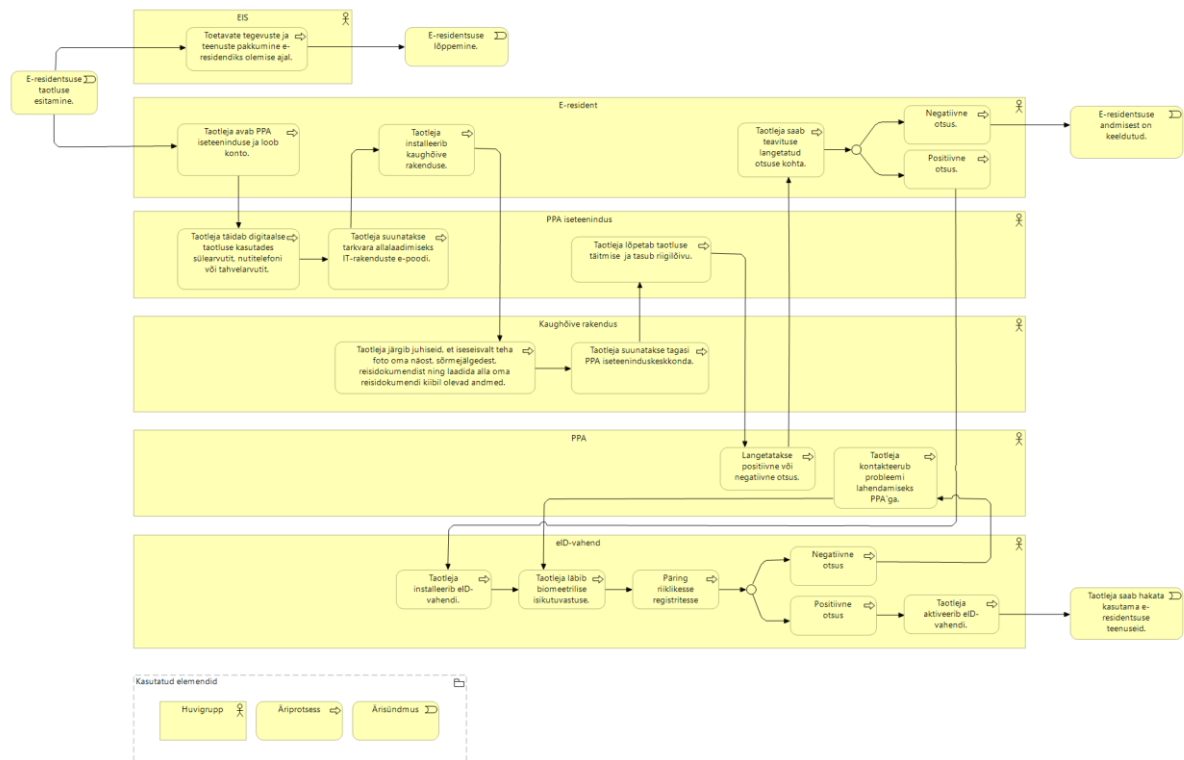
Mugavamale ja nüüdisaegsele e-residendi eID vahendile üleminek on kujunenud viimastel aastatel üheks peamiseks proovikiviks e-residentsuse programmis. Kaardi formaadis digi-ID-d on kasutatud alates 2014. aastast, kui programm loodi, ning e-residendi klienditeekonna probleemkohad, sealhulgas kaardivaba lahenduse vajadus, toodi välja juba 14. aprillil 2022 toimunud valitsuskabineti nõupidamisel heaks kiidetud e-residentsuse jätkustrateegias 2022–2025¹⁴. Kaardivaba lahenduseni ei ole aga eri põhjustel senini jõutud, muu hulgas luhtunud hanke¹⁵ ning PPA ja Riigi Infosüsteemi Ameti (edaspidi *RIA*) piiratud ressursi tõttu.

Kaardivabale e-residendi eID vahendile ning kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele üleminekul muutub e-residendi eID vahendi taotlemise protsess (vt joonis 3) ning eID vahendi kättesaamine ja selle kasutamine muutub mugavamaks. Eri toiminguid eelistatakse tänapäeval teha mugavalt oma nutiseadmes, kuid kaardi formaadis digi-ID kasutamine eeldab arvuti ja kaardilugeja olemasolu ning selle kättesaamiseks on vaja reisida Eesti välisesindusse. Edaspidi ei pea e-resident oma digi-ID kättesaamiseks välisesindusse kohale minema. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse saamiseks peab taotleja sarnaselt kehtivale protsessile esitama esmalt taotluse PPA iseteeninduses¹⁶. Erinevalt kehtivast protsessist toimub edaspidi taotlemise käigus ka kaugteel biomeetriline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontroll. Taotluse esitamisele järgneb PPA menetlusprotsess, mis jääb võrreldes kehtivaga samaks, kuid haldusotsust ei tehta edaspidi digi-ID väljaandmise kohta, vaid e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse saamise kohta. PPA teavitab taotlejat otsusest ja positiivse otsuse korral sisaldab teavitus ka täpset juhendit tehnilise eID vahendi saamiseks EIS-i lepingupartnerilt. Taotlejale tagatakse kogu protsessi käigus vajalik kasutajatugi.

¹⁴ [E-residentsuse jätkustrateegia 2022–2025](#).

¹⁵ Riigihangete register. [Mobiilsele elektroonilisele identiteedi täisteenuse tellimine](#).

¹⁶ [PPA iseteenindus](#).

Joonis 3. Üldine taotlusprotsessi joonis

Senise olukorra ja tulevikuvaate võrdlus ehk peamised kavandatavad muudatused:

PRAEGU	TULEVIKUS
PPA on digi-ID väljaandja ja hankija	PPA ei ole e-residenti eID vahendi väljaandja ega hankija PPA annab õiguse e-residenti eID vahendi kasutamiseks
	EIS on e-residenti eID vahendi hankija ja korraldab selle kasutusele võtmise
	E-residenti eID vahendi väljaandja on EIS-i lepingupartner
Digi-ID on ITDS § 2 lõike 2 punkti 1 ¹ kohaselt riiklik isikut tõendav dokument	E-residenti eID vahend ei ole riiklik isikut tõendav dokument, kuid peab omama e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste seaduse (edaspidi EUTS) kohaselt eIDAS-e ¹⁷ kõrgele usaldusväarsuse tasemele vastavuse kehtivat otsust. EIS-i lepingupartnerile kohaldatakse EUTS-i koosmõjus ITDS-is kehtestatava e-residenti eID vahendi regulatsiooniga
Digi-ID on kaardi formaadis dokument, mille väljaandmiseks on vaja planeerida vahendid dokumendi plankide tootmiseks, isikustamiseks, trükkimiseks, välisesindusse saatmiseks ja hoiustamiseks ning vajaduse korral hävitamiseks	E-residenti eID vahendi kasutusele võtmise korral puuduvad vasakul veerus kirjeldatud kulud

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta määrus (EL) nr 2024/1183, millega muudetakse nõukogu määrust (EL) nr 910/2014 seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega. – [ELT L, 30.04.2024.](#)

Digi-ID kehtib kuni viis aastat ja selle lõppemisel tuleb taotleda uus digi-ID	E-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtib kuni kuus aastat ja selle lõppemise korral tuleb PPA-le esitada uus taotlus
Digi-ID väljaandmise tingimused, väljaandmisest keeldumise ja digi-ID kehtetuks tunnistamise alused on kehtestatud ITDS-is	E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise tingimused, sellest keeldumise ja selle kehtetuks tunnistamise alused kehtestatakse ITDS-is. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse lõppemise või kehtetuks tunnistamise korral tunnistatakse kehtetuks ka e-residendi eID vahend ja sellega seotud sertifikaadid
Digi-ID kättesaamiseks, isikusamasuse kontrollimiseks ja sõrmejälgede andmiseks peab taotleja isiklikult Eesti välisesindusse kohale minema nii esmase kui korduva digi-ID taotlemise korral	Isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine toimub Eesti Vabariigi poolt tunnustatud ¹⁸ kehtiva välisriigi <u>biomeetrilise</u> reisidokumendi ¹⁹ taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas biomeetriliste andmete ning ITDAK-i ja ABIS-e andmekogu andmete võrdlemise kaudu kaugteel
PPA vastutab digi-ID eIDAS-e määruse nõuetele vastavuse eest ja on auditeeritav asutus kogu digi-ID elukaare ja väljaandmise protsessi ulatuses	EIS-i lepingupartner vastutab e-residendi eID vahendi eIDAS-e määruse nõuetele vastavuse eest ja on auditeeritav asutus kogu e-residendi eID vahendi väljaandmise protsessis
E-residentsusega seotud riske maandab PPA koos partnerasutustega digi-ID väljaandmise ja digi-ID kasutamise järelevalve menetlustes	E-residentsusega seotud riske maandab PPA koos partnerasutustega e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse väljaandmise ja selle kasutamise järelevalve menetlustes

Muudatustega saavutatakse:

- üleminek kaardivabale e-residendi eID vahendile ja biomeetrilisele isiku tuvastamisele ning isikusamasuse kontrollimisele kaugteel;
- kiirem väljastusprotsess, sest ära jääb dokumendi logistikaga seotud tegevusteks kuluv aeg;
- PPA ja RIA ressursivajaduse vähenemine e-residendi digi-ID-ga seonduvate tehniliste tegevuste²⁰ osas, mille tulemusena on võimalik põhjalikumalt panustada teistesse prioriteetsetesse tegevustesse, näiteks Eesti kodaniku ja elaniku dokumendi hanked, EL-i algatused, nagu EL-i digiidentiteedikukkur, digitaalne reisitunnistus jne;
- Välisministeeriumi (edaspidi *VäM*), Eesti välisesinduste ja PPA teeninduste töömahu vähenemine, kuna ära jäävad dokumendisaadetistega tegelemine, sõrmejälgehõive Eesti välisesinduses (kaardivabale lahendusele üleminekul), väljastusprotsess, hoiustamine ning väljastuskoha muutmisega seotud tegevused;
- lisavõimalus kasvatada ettevõtlust alustavate e-residentide arvu ja e-residentsuse programmi majanduslikku mõju;
- tehnoloogianeutraalne õigusruum;
- tihedam koostöö erasektoriga.

Olulised tingimused, mis peavad olema jätkuvalt täidetud turvalise e-residendi eID vahendi väljaandmisel ja e-residentsuse programmi riskide maandamiseks, on järgmised:

¹⁸ Eesti Vabariigi poolt tunnustatud isikut tõendavate dokumentide [nimekiri](#).

¹⁹ Biomeetrilised reisidokumendid, mis sisaldavad elektroonilist kiipi passi kasutaja andmetega, võeti maailmas kasutusele tulenevalt Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (ICAO) spetsifikatsioonist Doc 9303. Riigid, mis on biomeetrilised passid kasutusele võtnud: <https://www.inverid.com/blog/countries-epassports>.

²⁰ Sellised tegevused on näiteks hangete läbiviimine, eIDAS-e auditites osalemine, füüsilise dokumendi tootmise, isikustamise ja logistikaga tegelemine.

- e-residendi eID vahend peab vastama eIDAS-e määruse artikli 8 lõike 2 punktis c sätestatud kõrgele usaldusväärsuse tasemele ning EUTS-is sätestatud otsus e-identimise süsteemi usaldusväärsuse taseme kohta peab olema kehtiv;
- e-residendi eID vahend peab võimaldama eIDAS-e määruhes sätestatud kõrgele usaldusväärsuse tasemele vastavat autentimist ja kvalifitseeritud e-allkirja andmist ning olema kooskõlas eIDAS-e määruse ajakohase versiooni ning teiste vastava valdkonna õigusaktide ja dokumentatsiooniga;
- e-residendi eID vahendi kasutamise üle teostab järelevalvet PPA ning oma pädevuse ja valdkondliku õiguse piires Maksu- ja Tolliamet (edaspidi *MTA*), Kaitsepolitseiamet (edaspidi *KAPO*) ja Rahapesu Andmebüroo (edaspidi *RAB*) ning see eelkõige seisneb PPA-le teabe edastamises e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise keeldumiseks või kehtetuks tunnistamise otsustamiseks;
- PPA antud e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse lõppemise või kehtetuks tunnistamise korral tunnistatakse kehtetuks ka e-residendi eID vahendi sertifikaadid;
- e-residendi e-ID vahend on eristatav teistest elektroonilises keskkonnas isiku töendamist võimaldavatest digitaalsetest dokumentidest ja eID vahenditest.

Isikuandmete töötlemine

E-residendi eID vahendi kasutusõiguse taotleja ja e-residendi isikuandmeid töödeldakse jätkuvalt õigusaktis sätestatud alusel, st isikuandmete töötlemine peab olema vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkti e tähenduses. Samuti ei muutu andmete töötlemise laad, ulatus, kontekst ega eesmärk isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 35 lõike 1 tähenduses. Muutub EIS-i isikuandmete töötlemise aeg. Praegu on EIS-il lubatud töödelda isikuandmeid viis aastat. Eelnõu kohaselt pikeneb isikuandmete lubatud töötlemise aeg kuueks aastaks. Muudatus on tingitud sellest, et eID vahendi kasutamise õigus kehtib kuus aastat. Isikuandmeid töödeldakse nii praegu kui ka kavandatavate muudatuste jõustumise järel ainult välismaalase taotluses ja taotluse menetluses toodud ulatuses. Seega on andmetöötlus välismaalasele teada ja ta ise esitab haldusorganile selleks vajalikud andmed. Isikuandmete töötlus jätkub samas andmekogus, kus töödeldakse e-residendi digi-ID taotlemisega seotud andmeid. Andmekogu on reguleeritud ITDS §-s 15² ja andmekogu sisu on täpsustatud selle põhimääruses. Riikliku andmekoguna kehtivad selle kohta kõik avaliku teabe seaduse peatükis 5¹ sätestatud nõuded ja kohustused.

2.3. Eelnõu väljatöötamise kavatsus

2.3.1. Väljatöötamise kavatsus e-residentsuse programmi üleminekuks kaardivabale lahendusele²¹ oli eelnõude infosüsteemis kooskõlastamisel 01.10.2025–29.10.2025. Selle kooskõlastasid JDM ja Rahandusministeerium (edaspidi *RAM*) märkustega. Teised ministeeriumid kooskõlastuskirja ei esitanud. Arvamust avaldasid Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, KAPO, PPA, RAB ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (edaspidi *SMIT*).

Seletuskirja koostamisel on arvestatud JDM-i ja RAM-i märkusi ning esitatud arvamusi. Lisatud on selgitusi ja ajakohastatud statistikat. JDM esitas väljatöötamise kavatsuse kooskõlastamisel ettepaneku pidada eelnõu ja seletuskirja koostamisel silmas e-residendi eID vahendi kehtetuks tunnistamise puhul usalduse arvestamist ja kahju hüvitamist. E-residentsus on hüve, mida Eesti riik välisriigi kodanikule pakub, ja mitte kellelgi ei ole subjektiivset õigust seda saada. Seega ei saa välismaalasel tekkida ootust, et PPA antud e-residendi eID vahendi kasutamise õigus jääb kehtima, kui esineb seaduses sätestatud kehtetuks tunnistamise alus.

²¹ Eelnõude infosüsteemi toimiku nr [25-1071](#).

Kehtetuks tunnistamise alused on seotud isiku tegevuse või tegevusetusega ja haldusmenetluse seaduses sätestatud tingimused on arvesse võetud.

Väljatöötamise kavatsus esitati teadmiseks Riigikogule.

2.3.2. JDM-i täiendav ettepanek ITDS-i muutmiseks

JDM esitas täiendaval kooskõlastamisel eelnõule muudatusettepaneku, mille kohaselt peaksid valitsusasutused, notarid, kohtutäiturid ja pankrotihaldurid edaspidi aktsepteerima Eesti teabevärava kontrollpäringut isikusamasuse kontrollimise eesmärgil, kui isik seda soovib. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on kontrollpäringu tegemine teenuse osutajale vabatahtlik.

Selle muudatuse osas ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust. Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. aasta määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 1 lõike 2 punkti 1 kohaselt ei ole seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus nõutav, kui eelnõu menetlus on põhjendatult kiireloomuline. Muudatuse kiireloomulisus tuleneb vajadusest tagada õigusselgus Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel tehtava isikusamasuse kontrollpäringu kohustuslikkuse osas ning kujundada riigisektoris ühtne ja selge praktika. Praktikast on vastav lahendus juba isikute poolt kasutusel, kuid selle aktsepteerimine asutuste poolt on ebaühtlane, mis tekitab inimestes segadust ja ebakindlust. Seetõttu on vajalik teema kiireloomuline õiguslik reguleerimine, et luua selge ja üheselt mõistetav raamistik ning võimaldada asutustel aegsasti teha vajalikud organisatsioonilised ja tehnilised ettevalmistused muudatuse rakendamiseks.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist. Eelnõu §-ga 1 muudetakse ITDS-i, §-ga 2 KonS-i, §-ga 3 MKS-i, §-ga 4 MSOS-i, §-ga 5 PKTS-i, §-ga 6 RahaPTS-i, §-ga 7 RRS-i ja §-ga 8 RLS-i. Eelnõu §-ga 9 sätestatakse seaduse jõustumise aeg.

Sisukord

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs	10
3.1. ITDS-i muutmine	10
3.1.1. Biomeetiline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel	10
3.1.2. E-residendi eID vahend	13
3.1.3. Dokumendi väljaandmise menetlus	38
3.1.4. Eesti teabevärava kontrollpäringu aktsepteerimise kohustuslikkus	40
3.2. KonS-i muutmine (§ 2)	41
3.3. MKS-i muutmine (§ 3)	42
3.4. MSOS § 20 lõike 5¹ punkti 2 muutmine (§ 4)	43
3.5. PKTS § 51 lõike 1² muutmine (§ 5)	43
3.6. RahaPTS-i muutmine (§ 6)	44
3.7. RRS § 22 lõike 1 punkti 9 muutmine (§ 7)	44
3.8. RLS-i muutmine (§ 8)	45
3.9. Seaduse jõustumine (§ 9)	45

3.1. ITDS-i muutmine

3.1.1. Biomeetiline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel

2027. aasta 2. märtsil on e-residentsuse programmis planeeritud kasutusele võtta digi-ID taotleja biomeetiline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel. Kaugteel isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine toimub edaspidi kehtiva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi andmete ja taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas

biomeetriliste andmete ning ITDAK-isse ja ABIS-esse kantud andmete võrdlemise kaudu. Kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele minnakse üle etapiviisiliselt. Esimeses etapis annab PPA jätkuvalt välja kaardi formaadis digi-ID-d ja säilib isikliku ilmumise kohustus digi-ID väljastamisel. See võimaldab maandada uue rakenduse kasutuselevõtmisega kaasneva võivaid riske, veenduda selle korrektse toimimises ja selle abil hõivatud andmete kvaliteedis. Teises etapis võetakse kasutusele kaardivaba e-residendi eID vahend (käesoleva seletuskirja peatükk 3.1.2) ning biomeetriline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel täies ulatuses. Kuna eelnõuga tehtavad muudatused jõustuvad kahes etapis ja mõlema etapi jaoks on vaja muuta samu sätteid, näiteks e-residendi isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine, siis on võrdleva analüüsi lugemise lihtsustamiseks käesolevas punktis toodud välja muudatused, mis on kavandatud jõustuma 2027. aasta 2. märtsil ja millega muudetakse ITDS-i 5² peatüki sätteid. E-residendi kaardivaba eID vahendi kasutuselevõtmisega 2028. aasta 1. märtsil tõstetakse e-residentsuse regulatsioon peatükki 7¹.

Eelnõu § 1 punktiga 39 täiendatakse ITDS § 20⁵ lõiget 1, milles reguleeritakse digi-ID väljaandmise alus. Kehtiva regulatsiooni kohaselt antakse e-residendi digi-ID välisriigi kodanikule, kellel ei ole kehtivat ITDS-i alusel välja antud isikutunnistust ega elamisloakaarti ja kes ei taotle seda digi-ID-ga samal ajal. Muudatuse kohaselt antakse digi-ID vähemalt 18-aastasele välisriigi kodanikule, kellele ei ole ITDS-i alusel välja antud isikutunnistust või elamisloakaarti ja kes ei taotle seda e-residendi digi-ID-ga samal ajal. Sätte sisu täiendatakse vaid taotleja vanuse määramisega. Muudatuse kohaselt annab PPA digi-ID välisriigi kodanikule, kes on vähemalt 18-aastane. Muus osas jääb regulatsioon endiseks. Nõude seadmine taotleja vanusele tuleneb ennekõike vajadusest kaitsta alaealist võimalike kaasnevate riskide eest e-residendi digi-ID kasutamisel, arvestades et teadlikkus digi-ID kasutamisega kaasnevatest võimalustest ja ohtudest ei pruugi eri kolmandates riikides olla nii suur kui Eestis. Kehtiva ITDS § 20¹² lõike 1¹ kohaselt peab alla 15-aastane digi-ID taotleja tulema isikusamasuse kontrollimiseks isiklikult koos oma seadusliku esindajaga välisesindusse kohale. Välisesinduses veendutakse, et alaealine ise soovib digi-ID-d omada ning et ta on tutvunud digi-ID kasutustingimustega ja teadvustanud sellega kaasnevat võimalusi, aga ka ohte. Kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele ning kaardivabale e-residendi eID vahendile üleminekul kontrollitakse aga isikusamasust edaspidi kaugteel ja kaob ära võimalus isikliku kontakti kaudu veenduda, kas alaealine on ise soovinud digi-ID-d taotleda ning kas ta on teadlik kõikidest sellega kaasnevatest tingimustest. Alla 18-aastaseid taotlejaid on olnud alates e-residentsuse programmi loomisest ehk 11 aasta jooksul 125. Neist omakorda vaid 16 jõudis täisealiseks saades Eestis ettevõtte loomiseni, mistõttu ei avalda muudatus suurt mõju. Enne muudatuse jõustumist alla 18-aastastele e-residentidele välja antud digi-ID-d kehtivad nende kehtivusaja lõpuni või kuni nende kehtetuks tunnistamiseni.

Eelnõu § 1 punktiga 40 muudetakse ITDS § 20⁹, milles reguleeritakse e-residendi isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine. Kehtiva regulatsiooni kohaselt kohaldatakse digi-ID taotleja või e-residendi isiku tuvastamisel ja isikusamasuse kontrollimisel välismaalaste seaduse § 24–28, 270 ja 271 ning § 272 lõikeid 1 ja 2.

Lõike 1 kohaselt tuvastab PPA edaspidi taotleja isiku või kontrollib tema isikusamasust taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas biomeetriliste andmete, välisriigi kehtiva biomeetrilise reisidokumendi andmete alusel ning ITDS § 11¹ lõike 1 või 2 kohaselt, arvestades kõnesolevas peatükis sätestatud erisusi, mida on kirjeldatud järgnevas lõigetes. Välismaalaste seaduse kohaldamine e-residendi digi-ID taotleja isiku tuvastamisel ja isikusamasuse kontrollimisel oli e-residentsuse loomisel vajalik, kuna tegemist oli täiesti uue kontseptsiooniga Eesti ja muu maailma kontekstis ning võimalike riskide maandamiseks nähti ette ka meetmed, mida rohkem kui kümneaastase praktika jooksul ei ole vaja läinud. Näiteks kohaldatakse

e-residendi digi-ID taotleja suhtes välismaalaste seaduse § 27, mille alusel võib isiku tuvastada DNA-andmete põhjal. DNA-proovi ei ole e-residendi digi-ID taotlejalt seni võetud ja kui PPA ei saa taotlejat tuvastada tavapärase dokumendi menetluses kasutatavate isikutuvastusmeetmetega, siis tehakse keelduv otsus kehtiva ITDS § 20⁶ lõike 2 punkti 3 alusel.

Muudatus on seotud kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele üleminekuga. Isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine toimub Eesti Vabariigi poolt tunnustatud kehtiva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi, taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas biomeetriliste andmete ning ITDAK-i ja ABIS-e andmete võrdlemise kaudu kaugteel. Edaspidi peab taotlejal olema biomeetriline reisidokument, mille kiibilt on võimalik kontrollida tema isikuandmeid. Reisidokumendi kiibilt võetud andmeid võrreldakse taotluses esitatud andmetega ning tehakse päringud ITDAK-isse ja ABIS-esse. Nimetatud andmekogude päringud tehakse ka kehtiva regulatsiooni kohaselt, samuti ei koguta taotlejalt edaspidi rohkem andmeid kui praegu. Muutub vaid andmete esitamise viis. Praegu teeb taotleja foto endast ja enda kehtiva reisidokumendi isikuandmetega leheküljest ning salvestab need taotlemise käigus PPA iseteeninduses. Seejuures puudub PPA-l kiire ja tõsikindel võimalus veenduda esitatud reisidokumendi ehtsuses. Edaspidi hõivatakse taotleja näokujutis, sõrmejäljed ja reisidokumendi andmed PPA rakenduse abil. Rakendus teostab reisidokumendi kiibilt hõivatud ja reaalses hõivatud näokujutiste võrdluse, reisidokumendi ehtsuse ja kehtivuse kontrolli ning andmete hõivamisel rakendatakse erinevaid turvakontrolle, nagu foto tegemisel elusoleku kontroll, süstimis- ja teesklusrünnaku tuvastamine. Kavandatav muudatus suurendab e-residentsuse programmi turvalisust ning maandab riske, kuna edaspidi on taotluse alusdokumendiks vaid turvalisemad ja kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimist võimaldavad biomeetrilised reisidokumendid. E-residendi digi-ID kättesaamiseks peab e-resident endiselt minema Eesti välisesindusse kohale. Digi-ID väljastamisel kontrollitakse samuti e-residendi isikusamasust ja hõivatakse sõrmejäljed kuni kaardivabale lahendusele üleminekuni.

SMIT-i hangitava biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kaugteel kontrollimise rakenduse turvalisuse suhtes seati eeltingimus, et see peab vastama eIDAS-e määrusele ja eri rahvusvaheliste standardite²² nõuetele. Tagatud peab olema turvaline keskkond (tark- ja riistvara, ühendus) ning vastavus küberkaitse tingimustele (pikemalt selgitatud käesoleva seletuskirja mõjude peatüki punktis 6.1.4).

Lõikega 2 sätestatakse, et isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks kasutatava välisriigi biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevate isikuandmete ehtsuses peab olema võimalik veenduda. Kaugteel biomeetriliseks isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks kasutatava biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevaid isikuandmeid ning nende ehtsust peab olema võimalik kontrollida Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (edaspidi *ICAO*) või Saksamaa avaldatud usaldusnimekirja alusel. Usaldusnimekirjad võimaldavad riikidel jagada reisidokumendi kiibiandmete allkirjastamiseks kasutatavat dokumendisertifikaatide juursertifikaati. Kirjeldatud meetod aitab tagada kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise tõsikindlust ning maandada identiteedipettuste riski. Eesti on seni toetunud Saksamaa usaldusnimekirjale²³, kuhu on 2025. aasta 18. novembri seisuga kantud 114 riigi reisidokumendid.

Lõike 3 kohaselt pöördub taotleja isiklikult digi-ID väljastamisel isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks digi-ID väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse.

²² [ETSI 119 461 „Electronic Signatures and Trust Infrastructures \(ESI\): Policy and security requirements for trust service components providing identity proofing of trust service subjects.“](#); [ENISA „Remote ID proofing“](#); ISO/IEC 30107 (1, 3); ISO/IEC 19989-3:2020; ISO/IEC 19794 (1, 4, 5); 19795-1; ISO 8601.

²³ Saksamaa [usaldusnimekirja](#).

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20¹² lõikes 1 ning kuigi minnakse üle kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele, jääb esialgu endiselt alles vajadus minna digi-ID kättesaamiseks isiklikult kohale Eesti välisesindusse.

Lõike 4 kohaselt võib PPA digi-ID väärkasutuse ärahoidmiseks ning e-residendi õiguste ja huvide kaitseks nõuda, et e-resident pöörduks isiklikult väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20¹² lõikes 2.

Eelnõu § 1 punktiga 41 tunnistatakse kehtetuks ITDS § 20¹², milles on reguleeritud e-residendi digi-ID taotleja isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise erisused. Kehtiva ITDS § 20¹² lõiked 1 ja 2 tõstetakse eelnõuga § 20⁹ ning kuna eelnõu kohaselt võib edaspidi digi-ID taotluse esitada vähemalt 18-aastane välisriigi kodanik, siis tunnistatakse lõige 1¹, milles on sätestatud isikliku pöördumise kohustus alla 15-aastasele taotlejale, kehtetuks.

3.1.2. E-residendi eID vahend

2028. aasta märtsis minnakse e-residentsuse programmis digi-ID väljaandmiselt üle kaardivabale e-residendi eID vahendile. PPA annab muudatuste kohaselt edaspidi e-residendile eID vahendi kasutamise õiguse. E-residendi eID vahendi kasutusele võtmise korraldab EIS kui e-residentsuse programmi eestvedaja. ITDS-is sätestatakse e-residendile eID vahendi kasutamise õiguse andmise tingimused ja eID vahendile kohaldatavad nõuded. Kehtiva ITDS-i kohaselt on digi-ID riiklik isikut tõendav dokument, sest seda annab ITDS-i alusel välja PPA (ITDS § 15 lõike 4 punkt 1¹). Uus e-residendi tehniline eID vahend ei ole riiklik isikut tõendav dokument, sest lähtuvalt ITDS § 2 lõikest 1 on isikut tõendav dokument riigiasutuse poolt väljaantud dokument. E-residendi eID vahendi kasutusele võtmise korraldab aga edaspidi EIS ja tehnilise eID vahendi väljaandja on EIS-i lepinguline partner.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse ITDS § 1 lõiget 1, milles sätestatakse seaduse reguleerimisala. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on seadusega kehtestatud dokumendikohustus ning reguleeritud Eesti Vabariigi poolt Eesti kodanikele ja välismaalastele isikut tõendavate dokumentide väljaandmine. Muudatus on vajalik, kuna kaardivabale lahendusele ülemineku tõttu ei anna PPA edaspidi e-residentidele välja digi-ID-d, vaid e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse. Seega täpsustatakse eelnõuga seaduse reguleerimisala. Muudatuse kohaselt kehtestatakse seadusega edaspidi dokumendikohustus ning reguleeritakse Eesti Vabariigi poolt Eesti kodanikele ja välismaalastele isikut tõendavate dokumentide väljaandmine ja e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmine.

E-residendi eID vahendi kasutamise õigus antakse välisriigi kodanikule, kes soovib kasutada Eesti e-teenuseid, kuid kellele ei kohaldata muid õiguslikke aluseid Eesti riigi poolt väljaantava isikut tõendava dokumendi saamiseks, näiteks elamisloa või -õiguse alusel. Selline sihtrühm on e-residendid. Erinevalt elukohariigist lähtuvast määratlusest põhineb e-residentsus elektroonilisel identiteedil ja Eesti e-teenuste kasutamise võimaldamisel. E-residentsuse üldregulatsioon jõustus ITDS-is 1. detsembril 2014. E-residentsus on Eesti riigi poolt välisriigi kodanikule antav hüve ning Eestil on pädevus otsustada, kellele ja mis tingimustel e-residendi eID vahend antakse, ning mitte kellelgi ei ole subjektiivset õigust seda saada. PPA loob isikule tema kodakondsusjärgse riigi identiteedi andmete alusel Eesti elektroonilise identiteedi. Kehtiva ITDS § 20⁵ kohaselt antakse e-residendile digi-ID, mida ta saab kasutada e-allkirja andmisel ja oma isiku tõendamisel elektroonilises keskkonnas. Muudatuste kohaselt loob PPA välisriigi kodanikule elektroonilise identiteedi edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise

õiguse andmise menetluses, samuti minnakse üle kaardivabale e-residendi eID vahendile, mille kasutusele võtmise korraldab EIS.

Riikliku identiteedihalduspoliitika peamine põhimõte on, et Eestis on inimesel vaid üks identiteet ja see kehtib nii füüsilise kui ka elektroonilise identiteedi kohta. Oma identiteeti saab füüsilises keskkonnas tõendada füüsilise isikut tõendava dokumendiga ja elektroonilises keskkonnas kas digitaalse dokumendi või eID vahendiga. Seega peab väljaantav isikut tõendav dokument ja ka eID vahend olema lahutamatu ning üheselt seotud selle kasutaja identiteediga. Esmakordsel isikut tõendava dokumendi taotlemisel tuvastab PPA taotleja isiku ja loob talle identiteedi andmestiku, mis seotakse isikule antava dokumendiga. Kavandatavate muudatuste rakendamisel peab säilima riikliku identiteedihalduspoliitika järjepidevus ja tõsikindlus ning uued innovaatilised lahendused peavad tagama tõsikindla isiku tuvastamise. Eeltoodust lähtuvalt on isikute tõsikindel tuvastamine dokumendi väljaandmise menetluse ja edaspidi ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluse oluline osa, mistõttu on vastav regulatsioon ITDS-is (ITDS §-d 11¹, 20⁹ ja 20¹² ning eelnõu § 34⁶ punkt 44). Tõsikindel isikutuvastus on äärmiselt oluline välisriigi kodanike puhul, kellel lubame osa saada meie ühiskonna hüvedest, kuna nende kohta puudub riigil alusidentiteedi andmestik, mis on Eesti kodanike osas olemas rahvastikuregistris (näiteks sünnidokumendid, andmed vanemate kohta, isikukood). E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses tuvastab PPA taotleja isiku või kontrollib tema isikusamasust, viib läbi eelkontrolli, annab esmakordsele taotlejale isikukoodi ja kannab tema identiteedi andmed riiklikesse andmekogudesse. Sellega luuakse e-residendile elektrooniline identiteet vastavalt riikliku identiteedihalduspoliitika põhimõtetele ja tagatakse e-residentsuse programmiga kaasnevate riskide maandamine ning laiemalt Eesti julgeolek (täpsemalt selgitatud käesoleva seletuskirja seaduse mõjude peatükis 6.1.4).

Eelnõu § 1 punktiga 2 täpsustatakse ITDS § 3 lõiget 3, milles on sätestatud digitaalse dokumendi termin. Digitaalne dokument on elektroonilises keskkonnas digitaalseks isiku tõendamiseks ettenähtud dokument. Antud kontekstis on mõeldud digitaalset funktsionaalsust sisaldavaid dokumente, mis on ITDS-i alusel välja antud. Need on isikutunnistus, elamisloakaart, e-residendi digi-ID, mobiil-ID ja diplomaatiline isikutunnistus. EID valdkond on aga kiiresti arenev ja juurde on tekkimas eri meetodeid enda isiku tõendamiseks elektroonilises keskkonnas. Seega on oluline õiguselguse huvides sätet täpsustada ja viidata konkreetselt ITDS-i alusel välja antavatele dokumentidele. Muudatusega ei kitsendata kehtivat normi, ka kehtivas sõnastuses kohaldatakse terminit „digitaalne dokument“ vaid ITDS-i alusel välja antud dokumentidele, kuid see võib jääda lugejale ebaselgeks. E-residendi eID vahend ei ole ITDS § 3 lõike 3 tähenduses digitaalne dokument, sest PPA ei anna muudatuse kohaselt edaspidi e-residendi tehnilist eID vahendit välja, vaid annab välisriigi kodanikule selle kasutamise õiguse. Tehnilise e-residendi eID vahendi annab taotlejale EIS-i lepingupartner, kellele kohaldatakse EUTS-i koosmõju eelnõuga ITDS-i kavandatavate sätetega.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse ITDS 3. peatüki pealkirja sõnadega „ja e-residendi e-identimisvahendi kasutamise õiguse andmine“, kuna PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust.

Eelnõu § 1 punktidega 3, 6–8, 10 ja 13 muudetakse ITDS § 4¹ ning § 9² lõikeid 5, 7¹, 8, 8² ja 9. Punktiga 3 täiendatakse ITDS § 4¹ pärast sõna „lähivaatamise“ sõnadega „või muu käesolevas seaduses sätestatud menetluse“. ITDS §-s 4¹ on sätestatud, et dokumendi väljaandmise, väljastuskoha muutmise ja selle Euroopa Liidu liikmesriigi välisesindusele edastamise taotluse lähivaatamise eest tasutakse riigilõivu riigilõivuseaduses sätestatud määra

järgi. Sätte täiendamine on vajalik, et oleks võimalik võtta riigilõivu ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotluse läbivaatamise eest.

Punktiga 6 asendatakse ITDS § 9² lõikes 5 sõnad „dokumendi väljaandmise menetluse käigus“ sõnadega „käesolevas seaduses sätestatud menetluses“. Kehtivas regulatsioonis on sätestatud, et dokumendi kasutaja kohta dokumendi väljaandmise menetluse käigus kogutud biomeetriliste andmete töötlemine on lubatud ainult seaduses sätestatud juhtudel ja tingimustel. Sätte täiendamine on vajalik, et edaspidi oleks võimalik e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotluse menetluses kogutud biomeetriliste andmete töötlemine. Muudatus on tehniline. Praegu kogutakse e-residendi digi-ID taotleja biomeetrilised andmed dokumendimenetluses. Edaspidi kogutakse biomeetrilised andmed e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses, mis ei ole dokumendimenetlus.

Punktiga 7 muudetakse ITDS § 9² lõiget 7¹. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on PPA-l õigus töödelda isikuandmeid muu hulgas selleks, et saata ITDS-is sätestatud menetluse või selles väljaantud dokumendi kohta teateid, näiteks dokumendi väljaandmise menetluse oleku või välja antud dokumendi kehtivusaja lõppemise kohta, kasutades selleks dokumendi taotlemisel esitatud kontaktandmeid. Muudatusega täpsustatakse, et edaspidi võib PPA vastavaid teateid saata ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kohta.

Punktiga 8 muudetakse ITDS § 9² lõike 8 sõnastust ning sätestatakse, et haldusorgan võib edastada ITDS § 15² lõikes 3 nimetatud andmeid kolmandale isikule selleks, et selgitada välja ja kontrollida käesolevas seaduses sätestatud menetlustes tähtsust omavaid asjaolusid. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga täpsustatakse selle sätte sõnastust viitega ITDS § 15² lõikele 3. ITDS § 15² lõikes 3 on loetletud ITDAK-is säilitatavad andmed, mida võib töödelda isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks ning ITDS-is sätestatud menetluste läbiviimiseks. Viide sellele sättele tagab vajaliku õigusselguse selle kohta, milliseid andmeid saab kolmandale isikule ITDS § 92 lõike 8 alusel edastada. Muudatus on tehtud lähtuvalt JDM-i tagasisidest väljatöötamise kavatsusele.

Punktiga 9 muudetakse ITDS § 9² lõike 8¹ sõnastust. Kehtiva regulatsiooni kohaselt võib kolmas isik töödelda talle käesoleva paragrahvi lõike 8 alusel edastatud isikuandmeid üksnes selleks, et selgitada välja menetluses tähtsust omavaid asjaolusid. Pärast asjaolude väljaselgitamist ja nendest haldusorganile teada andmist kustutab kolmas isik isikuandmed viivitamata. Muudatuse kohaselt ei pea andmeid kustutama, kui andmete töötlemine on lubatud kolmandale isikule seadusega pandud ülesande täitmiseks.

Muudatus on seotud eelnõu § 3 punktidega 2–4, millega täiendatakse MKS § 59 lõikega 1³. Muudatuse kohaselt on MTA-l õigus töödelda ITDS-i alusel läbiviidavas järelevalve menetluses e-residendiga seotud ettevõtte kohta juba kogutud andmeid (sh lepingud, pangakontode info) riskianalüüsi eesmärgil, maksumenetluses maksustamise eesmärgil ning rahvusvahelise ametiabi raames, et hinnata maksuõigusrikkumise toimumise tõenäosust ning maksumenetluse algatamise vajalikkust. Riskianalüüs aitab välja selgitada, kas e-residendiga seotud Eesti ettevõttes on toime pandud tõenäoline maksuõigusrikkumine ning selle teabe alusel on võimalik sihitumalt alustada maksumenetlust. Eesmärk on suurendada maksulaekumist ning muuta MTA töö efektiivsemaks. Rahvusvahelise ametiabi raames toimub teabevahetus Euroopa Liidu liikmesriikide maksuhaldurite vahel üldjuhul konkreetsete menetluste käigus tehtavate üksikpäringute kaudu. Muudatus võimaldab e-residendi järelevalvemenetluses kogutud asjakohaseid andmeid edastada ilma maksumenetlust alustamata, kui see on vajalik rahvusvahelise ametiabi osutamiseks, tõhustades Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist teabevahetust maksuriskide osas ning parandades maksuhaldurite võimekust tuvastada piiriüleseid maksukohustusi. Kehtiv regulatsioon ei võimalda ITDS §

20⁸ lõike 1 ja § 9² lõike 8 alusel saadud andmeid nimetatud eesmärkidel kasutada. Muudatusega luuakse vastav õiguslik alus. E-residendi digi-ID kasutamise üle teostab riiklikku järelevalvet PPA ning oma pädevuse ja valdkondliku õiguse piires ka MTA. MTA teeb ITDS § 20⁸ lõike 1 alusel koostööd PPA-ga, et vältida e-residendi digi-ID vahendi kuritarvitamist. Selle eesmärgi tagamiseks annab MTA oma pädevusest tulenevalt PPA-le sisendi maksu- ja tollialaste rikkumiste kohta nii e-residendi kui ka temaga seotud äriühingute osas e-residendi digi-ID väljaandmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise otsustamiseks. Kui MTA-l on tekkinud kahtlus, et e-resident võib kuritarvitada digi-ID-d oma ettevõtete tegevuse kaudu, kuid MTA-l ei ole e-residendiga seotud ettevõtete kohta piisavalt andmeid, et hinnata maksu- ja tollialaseid riske, pöördub PPA MTA ettepanekul e-residendi poole, et saada andmeid ja dokumente (maksekonto väljavõtted, tõendid, et välisriigis majandustegevust omav e-residendi Eesti ettevõtte täidab välisriigis tekkinud maksukohustust nõuetekohaselt, laenulepingud jne). Saadud andmete ja dokumentide alusel teeb MTA esmase riskianalüüsi ning annab PPA-le oma sisendi. E-residendi poolt PPA-le edastatud andmeid saab MTA kasutada ITDS-i alusel läbiviidavas menetluses, kuid õigusliku aluse puudumise tõttu ei ole MTA-le teatavaks saanud rikkumiste andmeid võimalik kasutada MKS-i alusel läbiviidavas menetluses. Muudatus suurendab maksuhalduri võimekust ennetada maksupettusi, avaldab positiivset mõju maksude laekumisele ning toetab tõhusamat piiriülest maksukoostööd Euroopa Liidu liikmesriikidega. Punktiga 10 muudetakse ITDS § 9² lõike 8² sõnastust. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga asendatakse läbivalt sõnad „e-residendi digitaalse isikutunnistuse“ sõnadega „e-residendi e-identimisvahendi kasutamise õiguse“ ning jäetakse punktist 2 välja sõnad „väljastamise koht, väljaandmise aeg“. Muudatused tehakse seepärast, et edaspidi ei pea e-resident oma eID vahendile väljastuskohta järele minema. Punkti 2 kohaselt edastab PPA EIS-ile edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse ja e-residendi eID vahendi kehtivusaja andmed. Kehtivusaeg hõlmab nii õiguse andmise kui ka õiguse lõppemise aega. Kehtiva regulatsiooni kohaselt edastab PPA EIS-ile digi-ID kehtivusaja. Kehtivusaja andmete saamine võimaldab EIS-il paremini toetada e-residenti, teavitades teda aegsasti oma kanalite kaudu tema eID vahendi kehtivusaja aegumisest.

EIS-i andmete töötlemise regulatsiooni põhjalik selgitus on leitav isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse 572 SE eelnõu seletuskirja punktides 3.1 ja 6.1.1²⁴.

Punktiga 13 muudetakse ITDS § 9² lõike 9 esimene lause ja sätestatakse, et haldusorgan võib koguda käesolevas seaduses sätestatud menetlustes tähtsust omada võivate asjaolude kohta ITDS § 15² lõikes 3 nimetatud andmeid andmekogust, teiselt avalik-õiguslikke ülesandeid täitvalt asutuselt ja isikult ning eraõiguslikult isikult. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga täpsustatakse seda sätet viitega ITDS § 15² lõikele 3. ITDS § 15² lõikes 3 on loetletud ITDAK-is töödeldavad andmed, mida võib töödelda isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimiseks ning käesolevas seaduses sätestatud menetluste läbiviimiseks. Viide antud sättele loob vajaliku õigusselguse, milliseid andmeid saab ITDS § 9² lõike 9 alusel koguda. Muudatus on tehtud lähtuvalt JDM-i tagasisidest väljatöötamise kavatsusele.

Kõigi eespool toodud muudatustega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Kuna e-residendi eID vahendi kasutamise õigus ei ole dokument, tuleb seaduses teha läbivalt sõnastust täpsustavad muudatused, et ka nimetatud täiendus oleks hõlmatud.

²⁴ [572 SE](#).

Eelnõu § 1 punktidega 11 ja 12 muudetakse ITDS § 9² lõiget 8⁴, milles on sätestatud, kui kaua võib EIS lõikes 8² nimetatud andmeid säilitada. E-residendi digi-ID kehtib viis aastat, seega võib EIS lõikes 8² nimetatud andmeid säilitada viis aastat e-residendi digi-ID väljaandmisest arvates või kuni e-residendi digi-ID kehtetuks tunnistamiseni. Muudatuse kohaselt hakkab PPA edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust, mis kehtib kuus aastat. Seetõttu tõstetakse EIS-i andmete säilitamise tähtaeg kuue aastani. E-residendi isikuandmete töötlemine annab EIS-ile võimaluse e-residenti paremini toetada, lähtudes tema profiilist ning e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlemise eesmärgist ja plaanitavast tegevusest. Näiteks saab EIS toetada e-residenti Eestis ettevõtluse alustamisel olenevalt tema tegevusvaldkonnast. EIS-i e-residentsuse programmi meeskonnal on e-residendiga kõige vahetum kontakt terve e-residentsuse aja jooksul. Seetõttu on EIS loogiline kontaktpunkt riigi ja e-residendi vahel, et selgitada välja, mis näiteks takistab e-residendil liikuda selle eesmärgi poole, mille saavutamiseks ta e-residendiks hakkas. Kuna muudatuste kohaselt minnakse viieaastase kehtivusajaga digi-ID-lt üle kaardivabale e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisele, mis kehtib kuus aastat, siis on ülemineku sujuvaks tagamiseks ja selles e-residentide toetamiseks EIS-il oluline säilitada ka kehtivat digi-ID-d omavate e-residentide andmeid kuus aastat. Seeläbi saab EIS aidata e-residenti uuele eID vahendile üleminekul, toetades e-residenti vajaliku infoga personaalselt ka siis, kui tema digi-ID kehtivus on juba lõppenud, kuid uut eID vahendit ei ole ta jõudnud veel taotleda. Muudatuste kohaselt vastutab EIS edaspidi kaardivaba e-residendi eID vahendi kasutuselevõtu, sealhulgas vajaduse korral ka kasutajatoe pakkumisel e-residendi eID vahendi taotlemisel. Seega muudetakse ITDS § 9² lõiget 8⁴ ja sätestatakse, et EIS säilitab lõikes 8² nimetatud andmeid kuus aastat digi-ID või e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest arvates või kuni digi-ID või e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamiseni. Kaardivabale e-residendi eID vahendile üleminekul lõpetatakse digi-ID väljaandmine ja digi-ID-d kaovad kasutusest viis aastat peale viimase kaardi väljaandmist. Seetõttu sätestatakse eelnõu punktiga 12 juba ka ITDS § 9² lõike 8⁴ muudatus, millega võetakse sõnastusest välja digi-ID regulatsioon ja sätestatakse, et EIS säilitab nimetatud andmeid kuus aastat e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest arvates või kuni e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamiseni. Nimetatud säte jõustub kuus aastat peale kaardivabale lahendusele üleminekut.

Eelnõu § 1 punktidega 14–16 muudetakse ITDS § 11¹ pealkirja ning selle lõikeid 1 ja 2. Punktiga 14 jäetakse ITDS § 11¹ pealkirjast välja sõnad „dokumendi väljaandmisel“. Punktiga 15 muudetakse ITDS § 11¹ lõiget 1, mille kohaselt kontrollib dokumendi väljaandja dokumendi väljaandmise taotlemisel dokumendi taotleja isikusamasust kehtiva dokumendi ning ITDAK-isse ja ABIS-esse kantud isiku tuvastamise andmete alusel. Punktiga 16 muudetakse ITDS § 11¹ lõiget 2, mille kohaselt tuvastab dokumendi taotleja isiku PPA, kui isikule ei ole eelnevalt välja antud ITDS-is sätestatud dokumenti. Isiku tuvastamise kohta kannab PPA ITDAK-isse isiku tuvastamise andmed. Isikult võetud biomeetrilised andmed kannab PPA ABIS-esse.

Muudatustega täpsustatakse sätete sõnastust, et see laieneks ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotluse esitaja isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele.

Eelnõu § 1 punktiga 21 tunnistatakse kehtetuks ITDS § 14 lõige 6, mille kohaselt peab e-residendi digi-ID kasutaja teavitama selle väljaandjat oma kontaktandmete muutumisest. Kuna selle sättega reguleeritakse dokumendi kasutaja kohustusi, kuid kavandatava muudatuse kohaselt annab PPA edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse ning kogu vastav regulatsioon on muudatuse kohaselt edaspidi ITDS-is eraldi peatükis 7¹, siis on õigusselguse huvides mõistlik tõsta ka antud säte samasse peatükki.

Eelnõu § 1 punktidega 22–28 muudetakse ITDS § 15. Punktiga 22 täiendatakse ITDS § 15 pealkirja, et see hõlmaks ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise korraldamist. Punktiga 23 täiendatakse ITDS § 15 lõiget 1, et selles sätestatud volitusnorm hõlmaks ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise korraldamist. Punktiga 24 täiendatakse ITDS § 15 lõiget 4 punktiga 9, millega antakse PPA pädevusse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmine ja kehtetuks tunnistamine. Punktiga 27 asendatakse ITDS § 15 lõikes 6 sõnad „Dokumendi taotlejalt“ sõnadega „Käesolevas seaduses sätestatud menetluses“. Punktiga 28 asendatakse ITDS § 15 lõikes 7 sõnad „Dokumendi väljaandmise taotlemisel fotole esitatavad“ sõnadega „Käesolevas seaduses sätestatud menetluses esitatava foto“.

Kõik loetletud sõnastuse muudatused on vajalikud, sest edaspidi annab PPA lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel välja ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Seega täpsustatakse eelnõuga sätete sõnastusi ja muudatused on tehnilised.

Punktiga 25 tunnistatakse kehtetuks ITDS § 15 lõike 5 punkt 3, mille kohaselt väljastab digi-ID välisriigis viibivale välismaalasele Välisministeerium. Kuna muudatuste kohaselt lõpetatakse digi-ID väljaandmine, siis puudub edaspidi vajadus ka digi-ID väljastamise regulatsiooni järele. Punktiga 26 täiendatakse § 15 lõiget 5 punktiga 7, mille kohaselt kontrollib VÄM e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja või e-residendi isikusamasust. Kehtiva regulatsiooni kohaselt kontrollitakse e-residendi isikusamasust välisesinduses digi-ID väljaandmise menetluses või digi-ID väljastamisel. Muudatuse kohaselt puudub edaspidi vajadus välisesindusse minemiseks ning isik tuvastatakse või tema isikusamasust kontrollitakse kaugteel. Riigil peab aga säilima võimalus kutsuda vajaduse korral isik isiklikult kohale ka muudatuste jõustumise järel. Kehtiva ITDS § 11⁷ lõike 1 kohaselt on isik kohustatud isiklikult ilmuma dokumendi väljaandja kutsel nimetatud asutusse, et saaks teha dokumendi väljaandmiseks vajalikud menetlustoimingud. Kehtiva ITDS § 20¹² lõike 2 kohaselt võib PPA nõuda, et digi-ID väärkasutuse ärahoidmiseks ning e-residendi õiguste ja huvide kaitseks ilmuks e-resident isiklikult väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse. Samasisulised sätted jäävad ITDS-i ka kavandatavate muudatuste kohaselt ning kuna edaspidi ei tule e-resident dokumendi kättesaamiseks isiklikult kohale, mille käigus oleks võimalik tema isikusamasuses veenduda, siis luuakse vastav õiguslik alus, mille kohaselt kontrollib VÄM-i konsulaarametnik e-residendi või e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja isikusamasust, kui PPA on isikliku ilmumise nõude vastavalt vajadusele ette näinud.

Eelnõu § 1 punktidega 29, 30 ja 33 muudetakse ITDS § 15² lõiget 2 ja lõike 3 sissejuhatavat lauseosa ning § 15⁴ lõiget 1. Punktiga 29 muudetakse ITDS § 15² lõiget 2, millega reguleeritakse ITDAK-i pidamise eesmärki. Punktiga 30 muudetakse ITDS § 15² lõike 3 sissejuhatavat lauseosa, millega reguleeritakse, milliseid andmeid ITDAK-is töödeldakse lõikes 2 sätestatud eesmärgi täitmiseks. Punktiga 33 asendatakse ITDS § 15⁴ lõikes 1 sõnad „käesoleva seaduse § 15 lõikes 4 sätestatud dokumentide ning diplomaatilise passi väljaandmise menetlustes“ sõnadega „käesolevas seaduses sätestatud menetluses“. ITDS § 15⁴ lõikega 1 reguleeritakse ABIS-e eesmärki.

Muudatused on üksnes sõnastuslikud ja seotud sellega, et edaspidi annab PPA lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel välja ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Seega täpsustatakse eelnõuga sätete sõnastusi. Muudatused on tehnilised, sisulisi muudatusi isikuandmete töötlemise regulatsioonis ei tehta.

Eelnõu § 1 punktiga 31 täiendatakse ITDS § 15² lõike 3 punkti 4. Muudatuse kohaselt kantakse edaspidi ITDAK-isse ka andmed biomeetriliste andmete võtmise kohta. Muudatus on seotud kaugteel isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele üleminekuga. Edaspidi hõivatakse taotleja näokujutis, sõrmejäljed ja reisidokumendi andmed PPA rakenduse abil.

Rakendus salvestab biomeetriliste andmete hõiveprotsessi, mis on täiendav turvalisuse meede, millega maandatakse identiteedipettuse riski. Biomeetriliste andmete hõiveprotsessi salvestise säilitamise tähtaeg sätestatakse ITDAK-i põhimääruses.

Eelnõu § 1 punktiga 32 täiendatakse ITDS § 15² lõiget 3 punktidega 24¹ ja 24², mille kohaselt kantakse edaspidi ITDAK-isse ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmed ja e-residendi eID vahendi andmed. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kohta kantakse ITDAK-isse õiguse kehtivusaeg, andmed selle kehtetuks tunnistamise kohta ja kehtetuks tunnistamise otsuse vaidlustamise või edasikaebamise kohta. E-residendi eID vahendi kohta kantakse ITDAK-isse eID vahendi number, eID vahendiga seotud seadme tunnus, eID vahendi kehtivusaeg ja eID vahendi kasutamise andmed.

Muudatus on seotud sellega, et edaspidi annab PPA lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel välja ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Dokumendi (sealhulgas e-residendi digi-ID) väljaandmise menetluses kantakse kehtiva ITDS-i kohaselt ITDAK-isse samuti väljaantud dokumendi andmed, nagu selle number, väljaandmise aeg, kehtivusaeg, andmed selle kehtetuks tunnistamise kohta ja kehtetuks tunnistamise otsuse vaidlustamise või edasikaebamise kohta ning dokumendi kasutamise andmed. Lisaks kantakse ITDAK-isse välismaalase reisidokumendi andmed (reisidokumendi väljaandnud riik ja asutus, liik, number, väljaandmise aeg ja kehtivusaja lõppemise aeg) ning andmed Eesti elamisloa või elamisõiguse kohta. Nende andmete töötlemine on vajalik, et tuvastada taotleja isik või kontrollida tema isikusamasust, veenduda, et tal on õigus e-residendi eID vahendi kasutamise õigust omada ning teostada e-residendi eID vahendi kasutamise üle järelevalvet.

Eelnõu § 1 punktiga 35 tunnistatakse kehtetuks ITDS §-d 20¹–20³, millega reguleeritakse digitaalse isikutunnistuse mõistet, väljaandmise alust, digitaalsele isikutunnistusele kantavaid andmeid ja kehtivusaega. Muudatus on seotud kaardivabale e-residendi eID vahendile üleminekuga. Kuna edaspidi ei anta välja kaardi formaadis e-residendi digi-ID-d, vaid PPA annab üksnes e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse, ei ole enam tegemist isikut tõendava dokumendiga ITDS-i tähenduses ja seetõttu puudub vajadus digitaalse isikutunnistuse regulatsiooni järele.

Eelnõu § 1 punktiga 38 täiendatakse ITDS § 20⁴ lõikega 3¹, millega sätestatakse, et mobiil-ID vormis digitaalne isikutunnistus ning sellega seotud digitaalset tuvastamist ja digitaalset allkirjastamist võimaldavad sertifikaadid kehtivad kuni viis aastat. Ka kehtiva ITDS § 20³ lõike 2 kohaselt antakse mobiil-ID vormis digitaalne isikutunnistus välja kehtivusajaga kuni viis aastat. Muudatus on seotud kaardivabale e-residendi eID vahendile üleminekuga. Kuna digitaalse isikutunnistuse üldsätted tunnistatakse kõnesoleva eelnõuga kehtetuks, sest ühtegi digitaalset isikutunnistust peale mobiil-ID pärast eelnõu jõustumist seadusena enam välja ei anta, viiakse mobiil-ID maksimaalne kehtivusaeg mobiil-ID-d reguleerivasse paragrahvi. Mobiil-ID kehtivusaega ei muudeta.

Eelnõu § 1 punktiga 42 tunnistatakse kehtetuks ITDS peatükk 5², millega reguleeritakse e-residendi digi-ID-d. ITDS-i kehtiva regulatsiooni peatükiga 5¹ reguleeritakse digitaalset isikutunnistust. Kuna kehtiva regulatsiooni kohaselt on e-residendi digi-ID samuti digitaalne isikutunnistus, on selle paiknemine kohe pärast digitaalse isikutunnistuse üldregulatsiooni loogiline ja põhjendatud. Pärast eelnõu jõustumist seadusena ei ole e-residendi eID vahend isikut tõendav dokument, vaid digitaalset tuvastamist ja digitaalset allkirjastamist võimaldav eID vahend, mille kasutamise õigust hakkab andma PPA. Selle muudatuse tõttu ei sobi e-residendi eID vahendi regulatsioon enam digitaalse isikutunnistuse regulatsiooni juurde. Välismaalase dokumendid on reguleeritud ITDS peatükis 7. Kuna e-residendi eID vahend on

mõeldud üksnes välisriigi kodanikele, peaks vastav regulatsioon seaduses asuma pärast välismaalase dokumente. Seega viiakse e-residendi eID vahendi regulatsioon ITDS peatükki 7¹.

Muudatusega jäetakse edaspidi ITDS-ist välja digi-ID väljaandmine kaaluka avaliku huvi korral (edaspidi *KAH*), mis on kehtivas regulatsioonis sätestatud §-s 20¹¹. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on KAH-i hindamise õigus siseministril, kes kaalub konkreetseid asjaolusid ja teeb põhjendatud otsuse. Ettepaneku digi-ID väljaandmiseks KAH-i alusel võivad siseministrile esitada kõik riigi- ja muud asutused. SIM kooskõlastab esitatud ettepaneku Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga (edaspidi *MKM*) ning vajaduse korral selle ministeeriumiga, kelle valitsemisala valdkonnaga on ettepanekus oleval isikul puutumus. Positiivse otsuse korral edastatakse siseministri käskkiri PPA-le, kes alustab digi-ID väljaandmise menetlust, kontrollides väljaandmise ja sellest keeldumise aluseid, ning otsustab digi-ID väljaandmise või sellest keeldumise.

Alates e-residentsuse programmi loomisest 2014. aastal on KAH-i alusel kokku välja antud 22 digi-ID-d. Peale 2021. aastat on välja antud vaid kaks digi-ID-d KAH-i alusel. Tuntuim isik, kes on KAH-i alusel digi-ID saanud, on Edward Lucas, kes on ühtlasi Eesti esimene e-resident. Digi-ID väljaandmine KAH-i alusel oli oluline e-residentsuse programmi algusaastatel, et uut kontseptsiooni üle maailma laialdasemalt tutvustada ja turundada. Kuid nagu ka statistika näitab, on vajadus ja huvi selle järele olnud minimaalne, eriti viimastel aastatel. Üleminekul kaardivabale e-residendi eID vahendile kaob ära ka kaardi formaadis digi-ID üleandmise sümbolne väärtus. Enamik KAH-i alusel digi-ID saanud e-residentidest ei ole oma digi-ID-d kordagi kasutanud. Samas nõuab KAH-i alusel digi-ID andmine PPA menetluses paralleelprotsesside ülevalhoidmist taotluste esitamise, andmete sisestamise, riigilõivu vabastuse ja sellega seotud menetluslike ning infotehnoloogiliste protsesside vaatest. Uuele kaardivabale e-residendi eID vahendile ja selle kasutamise õiguse andmisele üleminek eeldaks KAH-i jaoks uue ning samuti tavaprotsessist eraldiseisva taotlemis- ja menetlusprotsessi loomist ning ülevalhoidmist, mis ei ole statistikat ning vähest huvi arvestades otstarbekas.

Edaspidi suunatakse e-residentsuse programmi fookus ennekõike tuleviku suurettevõtetele, kes soovivad kasvada ja Eestisse laieneda (*Future Large Businesses*), ning neile kiirema ja mugavama teenuse pakkumisele, parendades kasutajakogemust ning täiustades teenusepaketti.

Eelnõu § 1 punktiga 44 täiendatakse ITDS-i peatükiga 7¹, milles reguleeritakse e-residendi eID vahend. Peatükk 7¹ koosneb üheksast paragrahvist (§-d 34⁴–34¹²).

E-residentsuse üldregulatsioon jõustus ITDS-is 1. detsembril 2014. E-residentsuse regulatsiooni selgitused ja põhjendused on leitavad isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjast²⁵. Eelnõu seletuskirjas ja eelnõu lisana esitatud e-residentsuse kontseptsiooni dokumendis avatakse e-residendi digi-ID väljaandmise eesmärk, põhjendatakse selle andmise, keeldumise, kehtetuks tunnistamise ja taotluse läbi vaatamata jätmise tingimuste aluseid ning ka muid sätteid, mis on leitavad kehtivas ITDS-is ning mida kõnesoleva eelnõuga sisuliselt ei muudeta.

Paragrahviga 34⁴ sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse üldregulatsioon.

Lõike 1 kohaselt annab PPA e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse vähemalt 18-aastasele välisriigi kodanikule, kellele ei ole ITDS-i alusel välja antud isikutunnistust või elamisloakaarti ja kes ei taotle seda e-residendi eID vahendi kasutamise õigusega samal ajal. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁵ lõikes 1 ning selle kohaselt antakse välisriigi

²⁵ [699 SE](#).

kodanikule e-residendi digitaalne isikutunnistus, mis on ITDS-i tähenduses digitaalne dokument ja mis antakse välja välisriigi kodanikule, kellel ei ole ITDS § 2 lõike 2 punktis 1 või 1² nimetatud kehtivat dokumenti ja kes ei taotle seda e-residendi digitaalse isikutunnistusega samal ajal. Muudatuse kohaselt annab PPA edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse vähemalt 18-aastasele välisriigi kodanikule. Muus osas jääb regulatsioon endiseks. Taotleja vanusele nõude seadmise vajadust on selgitatud käesoleva seletuskirja § 1 punkti 38 muudatuse juures.

Lõike 2 kohaselt on e-residendile eID vahendi kasutamise õiguse andmise eesmärk soodustada Eesti majanduse, teaduse, hariduse või kultuuri arengut, luues võimaluse kasutada e-teenuseid Eesti digitaalse dokumendiga. Sätte sisu ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁵ lõikes 2.

Lõike 3 kohaselt antakse e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtivusajaga kuni kuus aastat. Kehtiva regulatsiooni § 20³ lõike 1 kohaselt antakse digi-ID välja kehtivusajaga kuni viis aastat. Muudatuse tulemusena on e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivus tulevikus tõenäoliselt pikem kui tehnilise eID vahendi kehtivus. Mobiilirakenduspõhiste eID vahendite kehtivusajad võivad olenevalt teenusepakkujast erineda, kuid on praktikas tavaliselt lühemad kui kaardi formaadis dokumentide kehtivusajad. Näiteks Eestis tegutsevate usaldusteenuse osutajate lahendustest SK Solution pakutava Smart-ID kehtivusaeg on kolm aastat ja Belgia ettevõtte Zetes SA²⁶ mobiilse lahenduse kehtivusaeg on samuti vähem kui viis aastat. Mobiilirakenduspõhiste eID vahendite kehtivusaeg sõltub konkreetsest tehnoloogilisest lahendusest ja lühem sertifikaatide kehtivusaeg tagab suurema turvalisuse, aidates kiiremini reageerida võimalikele turvaprobleemidele. PPA antava e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaeg ei tohiks olla sõltuvuses EIS-i lepingupartneri antava tehnilise e-residendi eID vahendi kehtivusajast, mis võib EIS-i lepingupartneri vahetumisel vajada igakordset seaduse muutmist. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaja sidumine tehnilise e-residendi eID vahendi lühema kehtivusajaga tähendaks PPA-le suuremat halduskoormust korduvate taotluste menetlemisel. Samuti ei pruugi tehnilise e-residendi eID vahendi puhul olla mõistlik pikema (näiteks viieaastase) kehtivusaja nõuet kohaldada, sest tänapäeval areneb tehnoloogia väga kiiresti ning inimesed vahetavad oma seadme uue mudeli vastu välja keskmiselt iga kahe kuni kolme aasta tagant. Seega ei ole otstarbekas siduda PPA antava e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaega tehnilise eID vahendi kehtivusajaga või lühendada seda võrreldes praeguse digi-ID kehtivusajaga. Kuueaastase kehtivusaja kehtestamine e-residendi eID vahendi kasutamise õigusele võimaldab e-residendil oma tehnilist eID vahendit kuue aasta jooksul uuendada ilma, et peaks selleks uuesti tulema PPA eID vahendi kasutamise õiguse menetlusse. Kindla kehtivusaja sätestamine on oluline, et e-resident tuleks uuesti PPA menetlusse, mille käigus viiakse tema suhtes läbi põhjalikud menetlustoimingud ja isikusamasuse kontroll, hinnatakse, kas varem välja antud eID vahendi kasutus oli eesmärgipärane ja kas õiguse andmine on endiselt kooskõlas ITDS-is sätestatud e-residentsuse eesmärkidega, ning veendutakse varem välja antud e-residendi eID vahendi kasutamise õiguspärasuses, maandades seeläbi e-residentsuse programmi riske. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaja jooksul teostab PPA e-residendi eID vahendi kasutamise üle järelevalvet.

Lõike 4 kohaselt esitatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlus PPA iseteeninduses. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 1¹.

²⁶ Belgia ettevõtte [Zetes SA](#) on sisenenud Eesti turule, sõlmides PPA-ga 2023. aastal sertifitseerimis- ja kvalifitseeritud usaldusteenuste pakkumise hankelepingu riiklike ID1 dokumentide kohta.

Lõikega 5 sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja kohustus võimaldada enda biomeetriliste andmete töötlemist. Andmete töötlemise ulatus ja maht võrreldes kehtiva regulatsiooniga ei suurene. Kehtiva ITDS § 11⁶ lõike 1 kohaselt on dokumendi taotluse esitamisel taotleja või tema seaduslik esindaja kohustatud võimaldama taotleja daktüloskopeerimist ja näokujutise võtmist ning nende andmete töötlemist. Isikuandmeid töödeldakse nii praegu kui ka kavandatavate muudatuste jõustumise järel ainult taotluses toodud ulatuses, seega on andmetöötlus taotlejale teada ja ta ise esitab haldusorganile selleks vajalikud andmed. Isikuandmete töötlus jätkub samas andmekogus, kus töödeldakse e-residendi digi-ID taotlemisega seotud andmeid. Andmekogu on reguleeritud ITDS §-s 15² ja andmekogu sisu on täpsustatud selle põhimääruses.

Lõike 6 kohaselt jäetakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlus läbi vaatamata, kui isik keeldub selleks vajalike andmete, sealhulgas biomeetriliste andmete, andmisest. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 11⁷ lõikes 2.

Lõike 7 kohaselt on e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja kohustatud tõendama või põhistama e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise aluseks olevaid asjaolusid. Tõendama ja põhistama ei pea neid asjaolusid, mis on haldusorganile teada või on üldtuntud. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 1.

Lõike 8 kohaselt võib isiku taotluse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmiseks jätta läbi vaatamata, kui sama isiku suhtes on varem keeldutud digi-ID väljaandmisest või e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest ning isik ei tõenda, et asjaolud on muutunud. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 2.

Lõikega 9 sätestatakse e-residendi kohustus teavitada PPA-d oma kontaktandmete ja välisriigi biomeetrilise reisidokumendi andmete muutumisest. Praegu on see regulatsioon sätestatud ITDS § 14 lõikes 6. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse omajal säilib kohustus hoida oma kontaktandmed ajakohasena, et PPA saaks vajaduse korral saata talle tema eID vahendi kasutamise õiguse kohta teateid. Kohustuse säilitamine e-residentidele on vajalik, kuna praktikas on just nendega kõige keerulisem saada kontakti. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga täiendatakse sätet välisriigi biomeetrilise reisidokumendi andmete muutumisest teavitamise kohustusega. See on oluline, et tagada e-residendile sujuv teenuse pakkumine. Kuna edaspidi annab e-residendile tehnilise eID vahendi EIS-i lepingupartner ning selle andmise või uuendamise korral kontrollitakse riiklikus andmekogus olevaid andmeid uues taotluses esitatavate andmetega (sealhulgas välisriigi biomeetrilise reisidokumendi andmetega), siis on oluline, et kui taotlejale on vahepeal välja antud uus reisidokument, oleksid selle andmed ajakohastatud ka riiklikus andmekogus. Vastasel juhul e-residendi tehnilise eID vahendi saamine ebaõnnestub.

Eesti e-residendiks saamine on välismaalase privileeg, mitte õigus. E-residendile eID vahendi kasutamise õiguse andmise eeldus on välismaalase olemasolev seos Eesti riigiga või põhjendatud huvi Eesti e-teenuseid kasutada. Kuna e-residendi eID vahendi kasutamise õigus ei anna välismaalasele Eestisse saabumise ega Eestis viibimise õigust, ei ole üldjuhul e-residendi elukoht Eestis. Samas annab e-residendi eID vahendi kasutamise õigus e-residendile juurdepääsu Eesti e-teenustele ning riik võiks teada, kes, kus ja milleks neid teenuseid kasutab. Avaliku huvi eesmärk seisneb ka avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise kaalutlustel e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamises. Järelevalvemenetluses soovitakse e-residendile tagada ärakuulamisõigus, kuid sageli on

e-residendi e-posti aadress selleks ajaks muutunud ja teda ei ole võimalik enne e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamist ära kuulata. Aktuaalseks võivad kontaktandmed muutuda ka siis, kui e-residendi eID vahendi kasutamise õigus tunnistatakse kehtetuks ja välismaalasele on vaja toimetada kätte sellekohase otsuse teavitus.

Paragrahviga 34⁵ sätestatakse e-residendi eID vahendi üldregulatsioon.

Lõikega 1 sätestatakse, mis tingimustele peab e-residendi eID vahend vastama. E-residendi eID vahend:

- 1) vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 910/2014 (e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ) (ELT L 257, 28.08.2014, lk 73–114) artikli 8 lõike 2 punktis c sätestatud kõrgele usaldusväarsuse tasemele;
- 2) omab kehtivat e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste seaduses sätestatud otsust e-identimise süsteemi taseme samaväärsuse kohta kõrge usaldusväarsuse tasemega;
- 3) sisaldab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 910/2014 artiklis 28 sätestatud nõuetele vastavat e-allkirja kvalifitseeritud sertifikaati.

Vastava regulatsiooni kehtestamine seaduses on vajalik tagamaks e-residendi eID vahendi samaväärne eIDAS-e määruse usaldusväarsus, mis on riiklikel digitaalsetel dokumentidel ja teistel riiklikul tasandil kasutatavatel eID vahenditel. Kõrge eIDAS-e määruse usaldusväarsuse tase on vajalik Eesti e-teenuste kasutamiseks.

Lõikega 2 sätestatakse, et e-residendi eID vahendi kasutusele võtmise korraldab EIS, kes Vabariigi Valitsuse 4. detsembri 2014. aasta protokollilise otsuse kohaselt on e-residentsuse programmi eestvedaja. EIS-i põhikirja²⁷ punkti 2.2.1 kohaselt on EIS-i põhiülesandeks ettevõtete arengu toetamiseks vajalike teenuste väljatöötamine ja nende rakendamine oma tegevusvaldkonnas lähtuvalt kliendisegmentidel põhinevast teenindusmudelist ning kliendi tervikvaatest, samuti Eesti ettevõtluskeskkonna arengu toetamine innovatsiooni, digi- ja rohepööret edendavate tegevuste ja toetuste abil. Põhikirja punkti 2.2.14 kohaselt on EIS-i eesmärk oma vastutusvaldkondade arendamiseks vajalike teenuste arendamine ja pakkumine, sealhulgas tulenevalt riiklikest ja Euroopa Liidu strateegiadokumentidest ning omaniku ootustest.

Digi-ID väljavahetamine mugavama ja nüüdisaegse eID vahendi vastu on kujunenud viimastel aastatel üheks peamiseks proovikiviks e-residentsuse programmis. Kaardi formaadis digi-ID-d on kasutatud alates 2014. aastast, kui programm loodi, ning e-residendi klienditeekonna probleemkohad, sealhulgas kaardivaba lahenduse vajadus, toodi välja juba 14. aprillil 2022 toimunud valitsuskabineti nõupidamisel heaks kiidetud e-residentsuse jätkustrateegias 2022–2025. Kaardivaba lahenduseni ei ole aga eri põhjustel senini jõutud, muu hulgas luhtunud hanke ning PPA ja RIA piiratud ressursi tõttu. Kavandatava muudatuse kohaselt on e-residentidele tehnilise eID vahendi hankimine ning järjepideva ja jätkusuutliku teenuse tagamine edaspidi EIS-i ülesanne. EIS omab väga suurt kogemust eri hangete (sealhulgas innovatsioonihangete) läbiviimisel ja ta on panustanud ka PPA ID1 dokumentide hankesse e-residendi digi-ID osas. Muudatusega väheneb surve PPA ja RIA ressursile, mistõttu on tehnilise e-residendi eID vahendi hankimise ning kasutusele võtmise protsess edaspidi paindlikum ja tõhusam, vähendades seeläbi bürokraatiat ja riigiasutuste töökoormust ning tihendades koostööd erasektoriga. PPA ja RIA panustavad vastavalt oma kompetentsile uue protsessi väljatöötamise ning toetavad EIS-i vajaduse järgi.

²⁷ [EIS-i põhikirja](#) (vaadatud 07.11.2025).

Lõike 3 kohaselt võib e-residendi eID vahendi anda üksnes isikule, kellel on kehtiv e-residendi eID vahendi kasutamise õigus. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on PPA e-residendi digi-ID väljaandja, otsustades seeläbi, kellel on õigus saada Eesti e-residendiks. Muudatuse kohaselt annab PPA edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse, mille alusel saab e-resident taotleda endale tehnilise eID vahendi EIS-i lepingupartnerilt. Otsustuspädevus, kellel on õigus saada Eesti e-residendiks, jääb ka muudatuste järel endiselt PPA-le. PPA hindab, kas esitatud taotlus on kooskõlas e-residentsuse programmi eesmärgiga, ning teostab eelkontrolli e-residentsuse programmi riskide maandamiseks. Samuti jääb PPA-le endiselt õigus tunnistada antud õigus kehtetuks juhul, kui järelevaevmenetluse käigus selguvad kehtetuks tunnistamise aluseks olevad asjaolud. Seega tohib EIS-i lepingupartner anda e-residendi eID vahendi vaid isikule, kellele PPA on eelnevalt vastava õiguse omistanud.

Lõikega 4 sätestatakse, et eID vahendi kasutamise õigust omaval isikul võib olla ainult üks e-residendi eID vahend. Muudatusega ei kitsendata e-residentidele kohaldatavat õigust. ITDS § 13 lõike 1 punkti 7 kohaselt tunnistatakse kehtiv dokument kehtetuks, kui dokumendi kasutajale antakse välja uus samaliigiline dokument. Seda nõuet kohaldatakse ka riiklikele dokumentidele, näiteks saab Eesti kodanikul olla vaid üks kehtiv isikutunnistus, uue taotlemise korral tunnistatakse eelmine kehtetuks. Erisus on kehtestatud üksnes Eesti kodaniku lisapassi ja diplomaatilise passi lisapassi kohta ning samaaegselt võib Eesti kodanikul ja elanikul olla ka rohkem kui üks digitaalne dokument, näiteks üks mobiil-ID ja üks kaardi formaadis digitaalne dokument, mis on mõlemad digitaalsed dokumendid ITDS-i tähenduses. Ühe e-residendi eID vahendi nõue on oluline riskide haldamise meede, mis maandab ohtu, et pahatahtlik isik võib alternatiivse eID vahendi aktiveerida enda seadmes kaugteel ilma, et e-resident seda ise aduks. Kaardivabale e-residendi eID vahendile ülemineku etapis võib e-residendil olla nii kehtiv digi-ID kui ka e-residendi eID vahend. Enne muudatuse jõustumist kehtivad digi-ID-d oma kehtivusaja lõpuni või kehtetuks tunnistamiseni.

Lõikega 5 sätestatakse, et kui e-residendi eID vahendi kasutamise õigus lõpeb või kui PPA tunnistab selle kehtetuks, tunnistatakse kehtetuks ka e-residendi eID vahend ja sellega seotud sertifikaadid. Otsustuspädevus, kellel on õigus omada e-residendi eID vahendi kasutusõigust, on PPA-l. PPA antud õigus on tehnilise e-residendi eID vahendi omamise alustingimus. Kui järelevaevmenetluse käigus selguvad kehtetuks tunnistamise aluseks olevad asjaolud, tunnistab PPA antud õiguse kehtetuks ning aluse äralangemisel tuleb viivitamata kehtetuks tunnistada e-residendi eID vahendi sertifikaadid. E-residendi eID vahend ei tohi kehtida kauem kui PPA antud õigus selle kasutamiseks. Kui e-residendi eID vahend tunnistatakse kehtetuks, kohaldatakse EUTS § 19 ja 20 koosmõjus kõnesoleva ITDS-i sättega. Kehtetuks tunnistatud eID vahendi ja selle sertifikaatide kehtivust ei taastata. Kui EIS-i lepingupartner tunnistab e-residendi eID vahendi kehtetuks omal algatusel lähtuvalt EUTS §-st 19, teavitab ta sellest PPA-d, kes saab vajaduse korral tunnistada kehtetuks ka antud õiguse.

Paragrahviga 34⁶ sätestatakse e-residendi isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine.

Lõikega 1 sätestatakse, et PPA tuvastab taotleja isiku või kontrollib tema isikusamasust taotlemisel esitatud isikuandmete, sealhulgas biomeetriliste andmete, välisriigi kehtiva biomeetrilise reisidokumendi andmete alusel ja ITDS § 11¹ lõike 1 või 2 kohaselt, arvestades käesolevas peatükis sätestatud erisusi.

ITDS § 20⁹ kohaselt kohaldatakse e-residendi digi-ID taotleja või e-residendi isiku tuvastamisel ja isikusamasuse kontrollimisel välismaalaste seaduse § 24–28, 270, 271 ning § 272 lõikeid 1 ja 2 ning ITDS § 20¹² lõike 1 kohaselt peab digi-ID taotleja isiklikult ilmuma isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks dokumendi väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse kas menetluse käigus või digi-ID väljastamisel.

Välismaalaste seaduse kohaldamine e-residendi digi-ID taotleja isiku tuvastamisel ja isikusamasuse kontrollimisel oli algselt e-residentsuse loomisel vajalik, kuna tegemist oli täiesti uue kontseptsiooniga ning võimalike riskide maandamiseks nähti ette ka meetmed, mida rohkem kui kümneaastase praktika jooksul ei ole vaja läinud. Näiteks kohaldatakse e-residendi digi-ID taotleja suhtes välismaalaste seaduse § 27, mille alusel võib isiku tuvastada DNA-andmete põhjal. DNA-proovi ei ole e-residendi digi-ID taotlejalt seni võetud ja kui PPA-l ei ole võimalik taotlejat tuvastada tavapäraste dokumendi menetluses kasutatavate isikutuvastusmeetmetega, siis tehakse keelduv otsus ITDS § 20⁶ lõike 2 punkti 3 alusel.

Muudatus on seotud kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele üleminekuga. Kaugteel biomeetriliseks isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks peab taotlejal olema biomeetiline reisidokument, mille kiibilt on võimalik kontrollida tema isikuandmeid. Reisidokumendi kiibilt võetud andmed ja taotluses esitatud andmed peavad kattuma. Lisaks tehakse päringud ITDAK-isse ning ABIS-esse. Nimetatud andmekogude päringud tehakse ka kehtiva regulatsiooni kohaselt, samuti ei koguta edaspidi taotlejalt rohkem andmeid kui praegu. Muutub vaid andmete esitamise viis. Praegu teeb taotleja foto endast ja enda reisidokumendi isikuandmetega leheküljest ning salvestab need taotlemise käigus PPA iseteeninduses. Edaspidi kasutatakse foto tegemiseks ja reisidokumendi andmete ning selle kiibilt isikuandmete hõivamiseks PPA rakendust. Rakendus teostab reisidokumendi ehtsuse ja kehtivuse kontrolli ning andmete hõivamisel rakendatakse erinevaid turvakontrolle, nagu elusoleku kontroll, süstimis- ja teesklusrünnaku tuvastamine. Kavandatav muudatus suurendab e-residentsuse programmi turvalisust ja maandab riske, kuna edaspidi on taotluse alusdokumendiks vaid turvalisemad ja kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimist võimaldavad biomeetrilised reisidokumendid. Kui PPA on veendunud taotleja isikusamasuses ja teinud taotluse kohta positiivse otsuse, saab e-resident teha endale kaugteel eID vahendi, mille kättesaamiseks ei ole vaja isiklikult välisesindusse kohale minna.

Biomeetiline isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel on praeguseks kasutusel mitmetes riikides nii avaliku- kui ka erasektori teenustes, näiteks panganduses. Kasutusel olevaid lahendusi on erinevaid, tuginedes nii eelnevalt taotlejale väljastatud eID vahendiga autentimisele kui ka biomeetrilistele andmetele, mis on kogutud videointervjuu käigus, või tehisisintellektil ja masinõppel põhinevale automaatsele tuvastussüsteemile. Täisautomaatne biomeetrilistel andmetel põhinev isikusamasuse kontrollimine on samaväärne või isegi turvalisem kui füüsiline isikusamasuse kontrollimine, kuna puudub inimliku eksimuse tegur. Hea näitena saab välja tuua Ühendkuningriigi siseministeeriumi, kes on võtnud täisautomaatse mobiiliseadme põhise isikusamasuse kontrollimise ja biomeetriliste andmete hõivamise lahenduse kasutusele viisamenetluses²⁸.

SMIT-i hangitava biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kaugteel kontrollimise rakenduse turvalisuse suhtes seati eeltingimus, et see peab vastama eIDAS-e määrusele ja eri rahvusvaheliste standardite²⁹ nõuetele. Tagatud peab olema turvaline keskkond (tark- ja riistvara, ühendus) ning vastavus küberkaitse tingimustele. Lisaks on vastavalt ITDS § 20¹² lõikele 2 PPA-l õigus nõuda e-residendi isiklikku ilmumist Eesti välisesindusse. Täiendavate meetmetena võib PPA edaspidi nõuda veebiintervjuud või videoklipi esitamist ning viia e-residendi eID vahendi õiguse kehtivusajal läbi täiendava biomeetrilise isikusamasuse kontrollimise, et hoida ära eID vahendi väärkasutus.

²⁸ Ühendkuningriigi valitsuse [veebileht](#).

²⁹ [ETSI 119 461 „Electronic Signatures and Trust Infrastructures \(ESI\): Policy and security requirements for trust service components providing identity proofing of trust service subjects.“](#); [ENISA „Remote ID proofing“](#); ISO/IEC 30107 (1, 3); ISO/IEC 19989-3:2020; ISO/IEC 19794 (1, 4, 5); 19795-1; ISO 8601.

Lõikega 2 sätestatakse, et isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks kasutatava välisriigi biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevate isikuandmete terviklikkuses ja autentsuses peab olema võimalik veenduda kogu e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivuse ajal. Kaugteel biomeetriliseks isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks kasutatava biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevaid isikuandmeid ning nende terviklikkust ja autentsust peab olema võimalik kontrollida ICAO või Saksamaa avaldatud usaldusnimekirja alusel, mis võimaldab riikidel jagada reisidokumendi kiibiandmete allkirjastamiseks kasutatavat dokumendisertifikaatide juursertifikaati. Kirjeldatud meetod aitab tagada kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise tõsikindlust ning maandada identiteedipettuste riski, samuti võib selle tagamiseks PPA suunata e-residendi tema eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaja jooksul korduvasse biomeetrilisse isikusamasuse kontrolli. Eesti on seni toetunud Saksamaa usaldusnimekirjale, kuhu on 2025. aasta 18. novembri seisuga kantud 114 riigi reisidokumendid.

Ettevõtlusvabadus ja võrdsuspõhiõigus

Põhiseaduse (edaspidi PS) §-s 12 on sätestatud, et kõik on seaduse ees võrdsed ning kedagi ei tohi diskrimineerida muu hulgas elu- või asukoha alusel. Seega sisaldab PS üldist võrdsuspõhiõigust. Üldise võrdsuspõhiõiguse esemeline kaitseala hõlmab kõiki eluvaldkondi³⁰. Üldise võrdsuspõhiõiguse isikuline kaitseala hõlmab kõiki isikuid, sealhulgas laieneb võrdsuspõhiõigus PS § 9 lõike 1 kohaselt ka Eestis viibivatele välisriikide kodanikele.

Siiski ei ole igasugune võrdsete ebavõrdne kohtlemine võrdsusõiguse rikkumine. Keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt. Kui on olemas mõistlik ja asjakohane põhjus, on ebavõrdne kohtlemine seadusloomes põhjendatud³¹.

PS § 31 kohaselt on Eesti kodanikel **õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse**. Seaduses võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel. Ettevõtlusvabadus on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus. Seega võib ettevõtlusvabadust piirata igal põhjusel, mis ei ole põhiseadusega keelatud. Riigikohtu hinnangul piisab ettevõtlusvabaduse piiramiseks igast mõistlikust põhjusest. See põhjus peab lähtuma avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest³².

PS § 29 lõikes 1 on sätestatud inimese õigus valida endale vabalt tegevusala, elukutse ja töökoht. Õigus olla majanduslikult aktiivne ning teenida elatist enda valitud valdkonnas ja viisil on täiskasvanud inimese ja tema perekonna inimväärse äraelamise eeldus. Seega on PS § 29 lõike 1 kaitse all iga tegevus, millega inimene teenib igapäevast elatist, millest tema äraelamine sõltub. Inimese õigus valida endale elukutse, tegevusala ja töö on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus, mida seadusandja võib põhjendatud juhtudel piirata. Selline põhjus võib olla teiste isikute õiguste ja vabaduste, aga ka isiku enda kaitsmise vajadus.

Meetmete sobivus

Sobiv ehk kohane on meede, mis aitab kaasa legitiimse eesmärgi saavutamisele. Eelnõu eesmärk on võtta kasutusele kaardivaba e-residendi eID vahend ning minna üle kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele, et suurendada

³⁰ [RKPKo, 01.10.2007, 3-4-1-14-07](#), p 13. RKPKo = Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium.

³¹ [RKPKo 01.10.2007, 3-4-1-14-07](#), p 13; [RKPKo 20.03.2006, 3-4-1-33-05](#), p 26.

³² [RKPKo, 31.01.2012, 3-4-1-24-11](#), p 81.

e-residentsuse programmi majanduslikku mõju, panustada innovatsiooni ning vähendada bürokraatiat ja riigiasutuste töökoormust. Eesmärgi saavutamise üks meetmeid on üleminek nüüdisaegsele kaardivabale e-residendi eID vahendile ning biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele kaugteel. E-residentsuse kaardivaba lahendusega paralleelselt on väljatöötamisel e-residentide iseteeninduslik biomeetria kogumise lahendus mobiilis³³. Selle abil hõivatakse taotleja näokujutis, sõrmejäljed ja tema reisidokumendi kiibile salvestatud isikuandmed ning tehakse reisidokumendi ehtsuse ja kehtivuse kontroll. Andmete hõivamisel rakendatakse erinevaid turvakontrolle ja kaugteel biomeetrilise isikusamasuse kontrollimiseks on vaja omada kehtivat biomeetrilist välisriigi reisidokumenti, mille kiibil olevaid isikuandmeid ja nende ehtsust on võimalik kontrollida avaldatud usaldusnimekirjade³⁴ alusel. Tõsikindel isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine rakendub e-residendile ka tehnilise eID vahendi saamisel. Seeläbi tagatakse, et PPA antud õigus ja tehniline eID vahend antakse samale isikule.

Biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise kasutusele võtmise korral ei saa e-residendi eID vahendi kasutamise õigust edaspidi taotleda isikud, kelle kodakondsusjärgne riik ei ole biomeetrilisele reisidokumendile üle läinud või ei võimalda selle kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimist. Ligikaudu 80 protsenti kogu maailmas väljastatavatest reisidokumentidest on juba praegu biomeetrilised.

Eestil ei ole kohustust e-residentsust pakkuda ning see on hüve, mille andmise tingimused võivad olenevalt Eesti ja rahvusvahelisest julgeolekuolukorrast ning välispoliitilistest eesmärkidest muutuda. Seega on Eesti riigil õigus otsustada, kellele ja mis tingimustel e-residendi eID vahendi kasutamise õigus antakse, ning mitte kellelgi ei ole subjektiivset õigust seda saada.

Muudatus suurendab e-residentsuse programmi turvalisust ning maandab e-residentsuse programmiga seonduvaid riske, sest edaspidi on taotluse alusdokumendiks vaid turvalisemad ja kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimist võimaldavad biomeetrilised reisidokumendid. Eelnõu meetmed on sobilikud eesmärgi saavutamiseks.

Meetmete vajalikkus

Meede on vajalik, kui eelnõu eesmärki ei ole võimalik muul leebemal viisil vähemalt sama hästi saavutada.

E-resident on välismaalane, kellel ei ole eID vahendi alusel õigust Eestisse siseneda ega Eestis viibida. Küll aga saab e-resident kasutada Eesti e-teenuseid, tuvastada e-keskkonnas enda isikut ja anda digiallkirja.

Kuna tegemist on välismaalasega, ei ole Eestil e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja kohta üldjuhul palju infot ja seda on keeruline ka välisriigist saada. E-residendi eID vahendi kasutamise õigusega kaasnevad välismaalasel Eestis teatud hüved, mida välismaalane saada või kasutada soovib, kuid nendele hüvedele juurdepääsu andmisel peab Eesti riik tagama identiteedihalduse turvalisuse. Seega on turvaline isikusamasuse kontrollimine vajalik meede, millele ei ole selliseid alternatiive, mis oleksid identiteedihalduse turvalisuse suurendamiseks ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamiseks sama tõhusad, kuid vähem koormavad.

³³ Riigihangete register. [E-residentide iseteeninduslik biomeetria kogumine mobiilis](#).

³⁴ Biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevate isikuandmete ehtsust on võimalik kontrollida ICAO või Saksamaa avaldatud usaldusnimekirja alusel. See võimaldab riikidel jagada reisidokumendi kiibiandmete allkirjastamiseks kasutatavat dokumendisertifikaatide juursertifikaati, et kontrollida kiibil olevate isikuandmete ehtsust. Eesti toetub Saksamaa [usaldusnimekirjale](#), kuhu on 2025. aasta 18. novembri seisuga kantud 114 riigi reisidokumendid.

Meetmete mõõdukus

Eelnõu meetme mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Võrdsuspõhiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive õigustamiseks tuleb kaaluda, kas eesmärk minna üle kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele biomeetrilise reisidokumendi kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimise teel, kaalub üles võrdsuspõhiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kuna e-resident saab kasutada Eesti e-teenuseid ilma, et ta ise Eestis viibiks, on oluline, et tema saaks talle vastava õiguse andmisel korrektselt tuvastatud ja kontrollitud. Kuna e-residendi eID vahendi kasutusõiguse taotlejal ei pruugi olla Eestiga ka muud varasemat seost, siis peab olema Eesti riigil võimalus kindlaks teha taotleja isik ning biomeetrilise reisidokumendi kiibile kantud andmed on selleks parim ja usaldusväärseim võimalus.

Seega on eelnõu meede proportsionaalne.

Lõike 3 kohaselt võib PPA e-residendi eID vahendi väärkasutuse ärahoidmiseks ning e-residendi õiguste ja huvide kaitseks nõuda, et e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja või e-resident ilmuks isiklikult PPA-sse või Eesti välisesindusse. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20¹² lõikes 2.

Paragrahviga 34⁷ sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmine ja selle õiguse andmisest keeldumine.

Lõike 1 kohaselt tagastatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlus läbi vaatamata, kui taotleja on sellise riigi kodanik, milles on suurem rahapesuoht või terrorismi rahastamise oht või millega Eestil puudub justiits-, julgeoleku- või õiguskaitsealane koostöösuhe, välja arvatud juhul, kui taotlejale kohaldatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kehtestatud erisusi. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁶ lõikes 1¹.

Lõikega 2 sätestatakse volitusnorm, mille kohaselt kehtestab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud riikide loetelu ja nende kodanikele e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlemise ja andmise erisused valdkonna eest vastutav minister määrusega. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁶ lõikes 1².

Lõike 3 kohaselt kooskõlastab valdkonna eest vastutav minister käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud määruse eelnõu Välisministeeriumiga. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁶ lõikes 1³.

Lõigetega 1–3 sätestatud regulatsiooni põhjendused on leitavad isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja punktidest 3.1.5 ja 6.1.2.³⁵

Lõikega 4 sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldumise alused. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldutakse, kui:

- 1) isik ohustab avalikku korda või riigi julgeolekut;
- 2) ei ole täidetud käesolevas seaduses sätestatud tingimused;

³⁵ [572 SE](#).

- 3) e-residendi eID vahendi kasutamise õigust taotletakse majandustegevuseks ning esineb majandustegevuse keelamise alus;
- 4) isik ei ole tõsikindlalt tuvastatud või tema isikusamasuses ei ole võimalik veenduda. Sisuliselt regulatsiooni ei muudeta, kuid punktis 3 ühtlustatakse sõnastust läbivalt ITDS-is ja selle rakendusaktides kasutatava terminiga „isikusamasuses veendumine“. ITDS § 15⁵ lõike 3 kohaselt on isikusamasuse kontrollimine menetlus, mille käigus veendutakse, et tegemist on selle isikuga, kes ta väidab end olevat. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 12 lõikes 1 ja § 20⁶ lõikes 2.

Lõikega 5 sätestatakse alused, mille esinemise korral võib e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keelduda. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest võib keelduda, kui:

- 1) esineb viisa või tähtajalise elamisloa andmisest keeldumise või sissesõidukeelu kohaldamise aluseks olev asjaolu;
- 2) e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmine ei ole kooskõlas käesoleva seaduse § 34⁴ lõikes 2 nimetatud eesmärgiga.

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁶ lõikes 3.

Paragrahviga 34⁸ sätestatakse võrreldes kehtiva ITDS-iga uus regulatsioon e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivuse lõppemise kohta. Muudatuse kohaselt lõpeb e-residendi eID vahendi kasutamise õigus:

- 1) kehtivusaja lõppemise korral;
- 2) kehtetuks tunnistamise korral;
- 3) e-residendi surma või surnuks tunnistamise korral või
- 4) kui isikule ei ole kuue kuu jooksul e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest arvates antud e-residendi eID vahendit.

Sätte kohaselt lõpeb nimetatud olukordade esinemisel e-residendi eID vahendi kasutamise õigus. Punktides 1–3 sätestatud alused on samad, mis kehtiva digi-ID puhul. Punktiga 4 sätestatud tingimusega soovitakse tagada e-residentsuse programmi eesmärgipärasus ja tõhus riskihaldus. PPA annab e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse eesmärgiga, et e-resident saaks endale Eestis tunnustatud usaldusväärse eID vahendi, millega kasutada Eesti e-teenuseid ja allkirjastada dokumente. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlemise korral peab e-resident selgitama, milleks ta nimetatud õigust vajab ja milliseid tegevusi planeerib, ning PPA hindab, kas need tegevused aitavad saavutada e-residentsuse programmi eesmärke. Kui e-resident ei ole kuue kuu jooksul võtnud ette samme tehnilise e-residendi eID vahendi saamiseks, ei ole vastava õiguse omamine põhjendatud. E-residenti teavitatakse, et eID vahend tuleb teha kuue kuu jooksul. EIS saab täiendavalt võtta e-residendiga ühendust, et selgitada välja, mis takistab tal eID vahendi tegemist, ja pakkuda talle võimaluse korral kasutajatuge.

Kuue kuu pikkune aeg tehnilise eID vahendi saamiseks on analoogne ITDS §-ga 13¹ sätestatud väljastamata dokumentide hävitamise ajaga. Nimetatud sätte kohaselt võib dokumendi väljaandja lugeda isiku dokumendi taotlusest loobunuks ning väljastamata dokumendi hävitada, kui isik ei ole kuue kuu jooksul dokumendi taotluse menetluse võtmise kuupäevast arvates dokumendi väljastamiseks pädevasse asutusse ilmunud ja isiklik pöördumine on nõutav.

Paragrahviga 34⁹ sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamise alused.

Lõikega 1 sätestatakse, et e-residendi eID vahendi kasutamise õigus tunnistatakse kehtetuks, kui:

- 1) e-resident selleks kirjalikult soovi avaldab;
- 2) e-residendi eID vahendi kasutamise õigus on alusetult välja antud;
- 3) e-residendi isikusamasuses ei ole võimalik veenduda.

Punkti 1 kohaselt tunnistatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtetuks e-residendi soovi korral. Punktidega 2 ja 3 sätestatud kehtetuks tunnistamise regulatsioon on kehtivas seaduses sätestatud ITDS § 13 lõike 1 punktis 2 ja § 20⁶ lõikes 4. Viidatud sätetega reguleeritakse dokumendi (sealhulgas digi-ID) kehtetuks tunnistamist. Kuna edaspidi annab PPA e-residendi eID vahendi kasutamise õigust, on vaja kohaldatavad kehtetuks tunnistamise alused välja tuua ka peatükis 7¹. Sarnaselt isikut tõendavate dokumentide väljaandmise menetlusega on PPA kohustatud ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses veenduma, et taotlejal on seadusest tulenev õigus seda saada ja omada, ning PPA peab tõsikindlalt veenduma e-residendi isikusamasuses. Kui e-residendi eID vahendi kasutamise õigus on välja antud alusetult, näiteks tuvastatakse, et taotleja suhtes kohaldati ITDS § 34⁷ lõiget 1, siis tunnistatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtetuks. Samuti on PPA-l õigus tunnistada e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtetuks juhul, kui selle e-residendi isikusamasuses ei ole võimalik veenduda. Kehtiva regulatsiooni kohaselt võib e-residendi digi-ID tunnistada kehtetuks, kui tema isikusamasuses on põhjust kahelda. Eelnõuga sätestatakse imperatiivne kehtetuks tunnistamise alus. Rangem regulatsioon on vajalik, kuna muudatuse kohaselt toimub edaspidi isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine kaugteel ning selleks, et tagada tõsikindel riiklik identiteedihalduspoliitika ja e-residentsuse programmi riskihaldus, võib olla vajalik ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivuse ajal e-residendi isikusamasuse kontrollimine. Kui e-resident korduvat biomeetrilise isikusamasuse kontrolli ei läbi, tunnistab PPA eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks. Enne kehtetuks tunnistamist saadetakse e-residendile teavitust ette piisava ajavara, et tagada e-residendile ärakuulamisõigus.

Lõike 2 kohaselt võib PPA tunnistada e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks kaks kuud pärast selle andmise aluseks oleva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi kehtivuse lõppemist, kui e-resident ei ole PPA-d teavitanud oma reisidokumendi andmete muutumisest. See hõlmab nii reisidokumendil olevate isikuandmete kui ka dokumendi andmete (näiteks uue dokumendi saamise puhul selle number, väljastaja, kehtivusaeg) muutumist. Eelnõu § 34⁴ lõike 6 kohaselt peab e-resident teavitama PPA-d oma reisidokumendi andmete muutumisest ning kõnesoleva sättega seotakse e-residendi kodakondsusjärgse riigi poolt välja antud dokumendi kehtivus e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusajaga. Teavitatud välisriigi biomeetriline reisidokument asendab e-residendi e-identimisvahendi kasutamise õiguse andmise aluseks oleva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi.

E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses loob PPA välisriigi kodanikule Eesti elektroonilise identiteedi tema kodakondsusjärgse riigi identiteedi andmete ehk tema kehtiva biomeetrilise reisidokumendi alusel. Reisidokumendi andmed, sealhulgas selle kehtivuse lõppemise aeg, säilitatakse ITDAK-is ning kuu aega enne kehtivuse lõppemist teavitab PPA e-residenti, et tema dokumendi kehtivusaeg hakkab PPA andmete kohaselt lõppema, palub esitada uue dokumendi andmed ja teavitab, et vastasel juhul võib PPA tunnistada tema e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse ja sellest tulenevalt ka tema eID vahendi kehtetuks.

Muudatus on vajalik, et tagada tõsikindel riiklik identiteedihalduspoliitika ja e-residentsuse programmi riskihaldus. Andmete aegumisel puudub PPA-l ajakohane teave, kas e-residendi identiteedi alusandmed on jätkuvalt samad või on need muutunud, näiteks võib olla muutunud tema nimi, kodakondsus või ka sugu. Risk, et välisriigi kodanikule antava eID vahendi kasutamise võimalus ei ole seotud riiklike dokumentide kehtivusega, on välja toodud ka Eesti

rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriiklikus riskihinnangus³⁶. Riskihinnangu kohaselt on Eestis tugev riiklik identiteedihaldus ja kõrgele tasemele vastavad eID vahendid, kuid sellegipoolest oleks vaja rakendada täiendavaid meetmeid, et tagada tõsikindel isikusamasuse kontrollimine ning vältida identiteedipettuste, väärkasutuse ja internetikelmuste toimepanemist. Haavatavustest olulisim on riskihinnangu kohaselt piiratud võimalused kontrollida välisriigi kodanike andmete õigsust ning see suurendab identiteedipettuste riski, mida tuleb eriti arvestada uute tehnoloogiate, näiteks tehisintellekti kasutuselevõtul.

Lõike 3 kohaselt võib e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse tunnistada kehtetuks, kui ilmneb mõni käesoleva seaduse § 34⁷ lõike 4 punktides 1 ja 3 või lõikes 5 nimetatud e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldumise alus. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁶ lõikes 4, mille kohaselt võib tunnistada digi-ID kehtetuks, kui ilmneb mõni § 20⁶ lõikes 2 või 3 nimetatud e-residendi digi-ID väljaandmisest keeldumise alus.

Lõikega 4 sätestatakse, et kui pärast e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmist selgub, et selle õiguse andmise aluseks olevate asjaolude kohta esitati valeandmeid või võltsitud dokumente, on isik kohustatud e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andja nõudmisel dokumentaalselt tõendama selle õiguse andmise aluseks olevaid asjaolusid. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 13 lõikes 2.

Lõikega 5 sätestatakse, et kui isik ei esita määratud tähtaja jooksul sama paragrahvi lõikes 4 nimetatud tõendeid, tunnistatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtetuks valeandmete või võltsitud dokumentide esitamise tõttu. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 13 lõikes 2.

Lõike 6 kohaselt teavitab PPA viivitamata e-residendi tema eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamisest. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 13 lõikes 3.

Paragrahviga 34¹⁰ sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse menetlusega seotud andmetöötlus.

Lõike 1 kohaselt võib isiku õigust tutvuda e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise või kehtetuks tunnistamise menetluse käigus ning pärast otsuse jõustumist asjassepuutuvate dokumentide või toimikuga piirata, kui see võib:

- 1) takistada või kahjustada süüteo tõkestamist, avastamist, menetlemist või karistuse täideviimist;
- 2) kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi;
- 3) ohustada Eesti Vabariigi, teise Euroopa Liidu liikmesriigi, Schengeni konventsiooni liikmesriigi või Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni liikmesriigi julgeolekut;
- 4) ohustada avaliku korra kaitset.

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 3.

Lõike 2 kohaselt kohaldatakse lõikes 1 nimetatud andmete avaldamise piirangut järgmistele õigustele:

- 1) saada teada isikuandmete töötlemisest, sealhulgas sellest, milliseid isikuandmeid töödeldakse, samuti töötlemise viisi, meetodit, eesmärki, õiguslikku alust, ulatust või põhjust;

³⁶ Rahandusministeerium. 2025. [Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriiklik riskihinnang](#).

- 2) saada teada isikuandmete saajaid ja avaldatavate isikuandmete kategooriaid ning teavet, kas isikuandmed edastatakse välisriigile või rahvusvahelisele organisatsioonile;
- 3) nõuda isikuandmete töötlemise piiramist;
- 4) esitada vastuväiteid isikuandmete töötlemise kohta;
- 5) saada teavet isikuandmetega seotud rikkumise kohta.

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 3¹.

Lõike 3 kohaselt võib lõikes 1 nimetatud andmete avaldamise piirangut kohaldada ka andmete suhtes, mis on saadud välisriigilt või rahvusvaheliselt organisatsioonilt. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 3².

Lõikega 4 sätestatakse, et e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotluse läbivaatamata jätmise või taotluse läbivaatamata tagastamise, selle õiguse andmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise teates märgitakse haldusmenetluse seaduse § 55 lõikes 4 ja § 57 lõikes 1 sätestatud rekvisiidid ning kõnesoleva seaduse § 34⁴ lõigetes 6 ja 8, § 34⁷ lõigetes 1, 4 ja 5 ning § 34⁹ lõigetes 1, 2, 3 ja 5 sätestatud alus. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 4.

Lõikega 5 sätestatakse, et e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotluse läbivaatamata jätmise või taotluse läbivaatamata tagastamise, selle õiguse andmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise otsuse peale esitatud vaide lahendamisel ei märgita vaideotsuses neid asjaolusid ega tõendeid, millele vaidlustatav haldusakt tugineb. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁷ lõikes 5.

Andmesubjekti õiguste piiramine

Õigus eraelu puutumatusele on inimõigusena sätestatud erinevates rahvusvahelistes konventsioonides, Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja PS-is. Inimõigusena sisaldab see erinevaid huve ja põhiõigusi: kodu puutumatus, isikuandmete kaitse, sõnumisaladus jne. Põhiõigus kontrollida enda kohta käivat teavet ehk informatsioonilise enesemääramise õigus on isikuandmete kaitse põhimõtete alus nii Euroopa Liidu kui ka Eesti õigusaktides.

PS § 26 kohaselt on igaühel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele. Riigiasutused ja kohaliku omavalitsuse üksused ning nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Esemeline kaitseala. Riigikohtu hinnangul kaitseb PS § 26 kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole kaitstud eriõigustega³⁷, ja tagab seega tugevama kaitse. Eraelu kaitse üks oluline valdkond on isikuandmete kaitse, sest informatsioonilise enesemääramise õigus tagab igaühele õiguse ise otsustada, kas ja kui palju tema kohta andmeid kogutakse ja salvestatakse.

Isikuandmete kaitse üldmäärus lubab isikuandmeid töödelda muu hulgas avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks (artikli 6 lõike 1 punkt e) ja vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps (artikli 6 lõike 1 punkt f). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 kohaselt võib vastutava töötleja või volitatud

³⁷ [RKPKo, 25.06.2009, 3-4-1-3-09](#), p 16; [RKPKo, 19.12.2019, 5-19-38/15](#), p 96. RKPKo = Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium.

töötaja suhtes kohaldatavas liidu või liikmesriigi õiguses seadusandliku meetmega andmesubjekti õigust saada teavet andmete kasutamise kohta piirata³⁸.

Isikuline kaitseala. Õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel on igaühe õigus. See tähendab, et PS § 26 kaitseb nii Eesti kodanikke kui ka Eestis viibivat välisriigi kodanikke ja kodakondsuseta isikut (PS § 9 lõige 1).

Piiriklausel. PS § 26 teise lause kohaselt võib sekkuda perekonna- ja eraellu tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. See on kvalifitseeritud seadusereservatsioon, mis lubab perekonna- ja eraelu riivata üksnes seadusega või seaduse alusel PS § 26 teises lauses kindlaks määratud eesmärgil.

Kvalifitseeritud seadusereservatsiooni korral on põhiõiguse piirang legitiimne üksnes PS-is loetletud eesmärgil. Riigikohus on korduvalt kontrollinud, kas perekonna- või eraellu sekkumise eesmärk on hõlmatud PS § 26 teise lausega.³⁹ Õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel võib seadusega piirata juhul, kui piirangu kehtestamisel on lisaks eesmärgi legitiimsusele järgitud PS §-s 11 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet, mille kohaselt peavad piirangud olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ning ei tohi moonutada piiratatavate õiguste ja vabaduste olemust. Seega võib seadusandja PS § 26 teises lauses nimetatud eesmärgil piirata isiku õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel, kuid piirang peab olema proportsionaalne ehk sobiv, vajalik ja mõõdukas.

Sobivus

Meede on sobiv ehk kohane, kui see aitab kaasa legitiimse eesmärgi saavutamisele. Eelnõu peamine eesmärk on võtta kasutusele kaardivaba e-residendi eID vahend ning minna üle kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele, et suurendada e-residentsuse programmi majanduslikku mõju ja panustada innovatsiooni. Eesmärgi saavutamiseks ei saa järeleandmisi teha identiteedihalduse turvalisuses, mis läbi tagatakse avalik kord ja riigi julgeolek. Identiteedihalduspoliitika käsitleb isiku tuvastamise ja

³⁸ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 kohaselt võib vastutava töötaja või volitatud töötaja suhtes kohaldatavas liidu või liikmesriigi õiguses seadusandliku meetmega piirata artiklites 12–22 ja artiklis 34, samuti artiklis 5 sätestatud kohustuste ja õiguste ulatust, kuivõrd selle sätted vastavad artiklites 12–22 sätestatud õigustele ja kohustustele, kui selline piirang austab põhiõiguste ja -vabaduste olemust ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede, et tagada: a) riigi julgeolek; b) riigikaitse; c) avalik julgeolek; d) süütegude tõkestamine, uurimine, avastamine või nende eest vastutusele võtmine või kriminaalkaristuste täitmisele pööramine, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmine ja nende ennetamine; e) liidu või liikmesriigi muud üldist avalikku huvi pakkuvad olulised eesmärgid, eelkõige liidu või liikmesriigi oluline majanduslik või finantshuvi, sealhulgas rahandus-, eelarve- ja maksuküsimused, rahvatervis ja sotsiaalkindlustus; f) kohtusüsteemi sõltumatus ja kohtumenetluse kaitse; g) reguleeritud kutsealade ametieetika rikkumiste ennetamine, uurimine, avastamine ja nende eest vastutusele võtmine; h) jälgimine, kontrollimine või regulatiivsete ülesannete täitmine, mis on kas või juhtumipõhiselt seotud avaliku võimu teostamisega punktides a–e ja g osutatud juhtudel; i) andmesubjekti kaitse või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse; j) tsiviilõiguslike nõuete täitmise tagamine. Sama artikli lõike 2 kohaselt peab lõikes 1 osutatud seadusandlik meede sisaldama asjakohasel juhul konkreetseid sätteid vähemalt järgmise kohta: a) töötlemise või selle kategooriate eesmärgid; b) isikuandmete liigid; c) kehtestatud piirangute ulatus; d) kuritarvitamist või ebaseaduslikku andmetega tutvumist või nende edastamist tõkestavad kaitsemeetmed; e) vastutava töötaja või vastutavate töötajate kategooriate määratlus; f) säilitamise ajavahemikud ja kohaldatavad kaitsemeetmed, võttes arvesse töötlemise või selle kategooriate laadi, ulatust ja eesmärki; g) andmesubjektide õigusi ja vabadusi ähvardavad ohud ning h) andmesubjektide õigus olla piirangust teavitatud, välja arvatud juhul, kui see võib mõjutada piirangu eesmärki.

³⁹ RKÜKo, 11.06.2019, 5-18-8/19, p 60; RKPJKo, 04.04.2011, 3-4-1-9-10, p 50; RKPJKo, 16.11.2016, 3-4-1-2-16, p 97. RKÜK = Riigikohtu üldkogu.

isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui ka elektroonilises keskkonnas. Identiteedihalduspoliitika tegeleb eelkõige järgmiste küsimustega:

- kuidas tagada tõsikindel isikutuvastus;
- kuidas ära hoida teise isiku identiteedi kasutamise;
- kuidas ära hoida ühe isiku poolt mitme identiteedi tekkimine ja kasutamise?

Et tagada identiteedihalduse turvalisus, piiratakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotlejal ja teatud juhtudel selle õiguse omandanud andmesubjektil isikuandmete töötlemisest teadasaamise õigust. Teise meetmena on eelnõu kohaselt lubatud avaliku korra tagamise eesmärgil kontrollida e-residendi eID vahendi kasutamise andmeid.

E-resident on välismaalane, kellele on Eesti hüvena loonud tema kodakondsusjärgse riigi identiteedi alusel digitaalse identiteedi ja andnud välja eID vahendi kasutamise õiguse. eID vahendit saab e-resident kasutada üksnes e-keskkonnas isiku tuvastamiseks ja digiallkirja andmiseks. eID vahend võimaldab välismaalasel osaleda Eestis avalik-õiguslikus ja eraõiguslikus asjaajamises, olenemata tema füüsilisest viibimiskohast, kuid ei anna õigust Eestisse saabuda ega Eestis viibida.

Eesti e-residendiks saamine on välismaalasele privileeg, mitte õigus. ITDS § 34⁴ (kehtiva ITDS § 20⁶) kohaselt on e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise eeldus olemasolev seos Eestiga või põhjendatud huvi Eesti e-teenuseid kasutada. Eesti kasutab kaalutusõigust ning eel- ja järelkontrolli, et anda e-residendi eID vahendi kasutamise õigus ainult usaldusväärsetele ja õiguskuulekatele välismaalastele. Eestil on õigus jätta e-residendi eID vahendi kasutamise õigus andmata või see kehtetuks tunnistada.

E-residendi eID vahendi kasutamise õigus antakse kindlal eesmärgil ja taotleja plaanitavast tegevusest lähtudes. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja on kohustatud taotluse esitamisel tõendama või põhistama e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise aluseks olevaid asjaolusid. Seega antakse e-residendi eID vahend igal juhul välja konkreetsel eesmärgil ja e-resident on sellega edaspidi seotud.

Riigi julgeolek on riigi territoriaalse terviklikkuse ja riigivõimu ülimuslikkuse ning põhiseaduslike institutsioonide toimimise ja elutähtsate teenuste toimepidevuse tagatis. Avalik kord on ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitse (KorS § 4 lõige 1). Avalikku korda ähvardav oht on olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrariikkumine (KorS § 5 lõige 2). Korrariikkumine on avaliku korra kaitsealas oleva õigusnormi või isiku subjektiivse õiguse rikkumine või õigushüve kahjustamine (KorS § 5 lõige 1). Isiku ohtlikkus võib tuleneda tema kavandatava tegevuse kohta teada olevatest andmetest või varasematest süütegudest (kui süütegude laad ja viis, korduvus või asjaolud annavad alust põhjendatud kahtluseks, et isik võib panna toime uusi süütegusid). Keeldumiseks ei pea tõendama, et isik on põhjustanud kahju või seda kindlasti põhjustab, vaid piisab sellest, kui on välja selgitatud asjaolusid, mille põhjal on tuvastatav piisav tõenäosus, et lähitulevikus võib isik ohustada avalikku korda või riigi julgeolekut. Keeldumisel ei või olla karistavat iseloomu, st kui isik on minevikus pannud toime avalikku korda või riigi julgeolekut ohustavaid tegusid, kuid see tegevus on lõppenud, ei ole pelgalt see asjaolu keeldumise aluseks; seevastu, kui tegevus või suhted jätkuvad, on ohu kahtlus põhjendatud ja isikule tuleb keelduda e-residendi eID vahendi õiguse andmisest.

E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise ja järelevalve menetluses viib PPA läbi erinevaid kontrole ja kogub taotleja kohta andmeid julgeolekuasutustelt ning vajaduse korral MTA-lt või RAB-ilt, samuti erinevatest Euroopa Liidu ja riiklikest andmekogudest (näiteks

Schengeni infosüsteem, Interpoli andmebaasid, karistusregister) ning avalikest allikatest, et tuvastada, kas esineb keeldumise või kehtetuks tunnistamise aluseid. Kui PPA menetluses selgub, et e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja senine tegevus on vastuolus avaliku korraga või eID vahendit ei kasutata eesmärgipäraselt, on see e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise alus, sest välismaalane ohustab seeläbi avalikku korda ja riigi julgeolekut. Avaliku korra ja riigi julgeoleku kaitsmise eesmärgil piiratakse ka andmesubjekti isikuandmete töötlemisest teadasaamise õigust. E-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise või järelevalve menetluses andmete kogumise, analüüsi ja andmetöötlemise viisid ning meetodid on PPA menetlustaktika. Kui need andmesubjektile avalikustatakse, saavad e-residentsusest huvitatud isikud teada, millist menetlustaktikat PPA kasutab, võimaldades neil PPA eest endaga seotud andmeid varjata või moonutada, mis raskendab PPA-l järelevalve teostamist. See omakorda suurendab eID vahendi väärkasutuse riski, ohustades seeläbi avalikku korda ja riigi julgeolekut.

Avalik huvi avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamiseks kaalub üles andmesubjekti õiguse saada üksikasjalikku teavet keeldumise või kehtetuks tunnistamise põhjuste ja kaalutluste kohta.

Arvestades eelnõu eesmärki ja vajadust tagada identiteedihalduse turvalisus ning seeläbi avalik kord ja riigi julgeolek, on andmesubjekti isikuandmete töötlemisest teadasaamise õiguse piiramine ning järelkontrolli teostamine e-residendi eID vahendi kasutamise üle sobilikud meetmed, mis aitavad kaasa eesmärgi saavutamisele.

Vajalikkus

Meede on vajalik, kui eelnõu eesmärki ei ole võimalik muul leebemal viisil vähemalt sama hästi saavutada.

E-residendi eID vahendi taotlejad on välismaalased, kellel üldjuhul ei ole varem Eestiga erilist seost olnud. E-residendid on välismaalased, kellel ei ole e-residendi e-ID vahendi alusel õigust Eestisse siseneda ega Eestis viibida. Küll aga saab e-resident kasutada Eesti e-teenuseid, tuvastada e-keskkonnas enda isikut ja anda digiallkirja.

Seega on piirangu sihtrühmas isikud, kelle kohta ei ole Eestil üldjuhul palju infot ja seda on keeruline ka välisriigist saada, kuid samal ajal soovivad välisriigiga seotud isikud saada või kasutada Eestis hüvesid. See on nende vaba valik, st kui nad ei soovi Eestis hüvesid kasutada, ei pea nad seda tegema ning sel juhul puudub ka vajadus töödelda nende isikuandmeid ja nende eID vahendi kasutamise andmeid.

Meetmetele ei ole alternatiive, mis oleksid identiteedihalduse turvalisuse ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamiseks sama tõhusad, kuid vähem koormavad. Olukorras, kus ei ole võrreldavaid ja eelnõu eesmärgi saavutamiseks sama tulemuslikke alternatiive, tuleb meetmeid pidada vajalikuks.

Mõõdukus

Meetmete mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Seega peab kaaluma, kas eelnõu eesmärk suurendada identiteedihalduse turvalisust ning vältida ebasoovitavat mõju avalikule korrale ja riigi julgeolekule kaalub üles andmesubjekti õiguse saada teada tema kohta kogutud andmetest ja lubada järelkontrolli eesmärgil töödelda tema eID vahendi kasutamise andmeid.

PPA-l on õigus töödelda e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses kogutud isikuandmeid ja piirata andmesubjekti juurdepääsu nendele andmetele. Samuti on pädevatel riiklikel järelevalveasutustel õigus järelkontrolli eesmärgil töödelda e-residendi eID vahendi kasutamise andmeid. Arvestades, et sihtrühmas on isikud, kes soovivad saada või kasutada Eestis hüvesid, ja et hüvede kasutamine on nende vaba valik, saavad nad ise otsustada ka selle üle, kas nende isikuandmeid ja eID vahendi kasutamise andmeid Eestis töödeldakse. Kuna isikuandmeid töödeldakse identiteedihalduse turvalisuse suurendamiseks ning seeläbi avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamiseks, on eelnõu meetmed sihtrühmale proportsionaalsed.

Kui välismaalane ei soovi, et tema isikuandmeid ja eID vahendi kasutamise andmeid kavandatud viisil töödeldakse, ei ole tal kohustust tarbida Eesti e-teenuseid. Kui välismaalane siiski otsustab taotleda e-residendi eID vahendi kasutamise õigust, peab ta arvestama selle kehtivusajal isikuandmete ja eID vahendi kasutamise andmete töötlemisega ning sellega, et tema juurdepääs kogutud andmetele on piiratud.

Seega on meetmed proportsionaalsed, sest aitavad kaasa eelnõu eesmärgi saavutamisele ning kaaluvad üles perekonna- ja eraelu puutumatus riive.

Paragrahvi 34¹¹ sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse üle järelevalve teostamine.

Lõikega 1 sätestatakse, et e-residendi eID vahendi kasutamise üle teostavad riiklikku järelevalvet oma pädevuse piires:

- 1) Politsei- ja Piirivalveamet;
- 2) Kaitsepolitseiamet;
- 3) Rahapesu Andmebüroo;
- 4) Maksu- ja Tolliamet.

Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁸ lõikes 1.

PPA teostab riiklikku järelevalvet e-residendi eID vahendi kasutamise üle, omades otsustuspädevust, kellel on õigus Eesti e-residentsusele. Kui järelevalve menetluse käigus ilmnevad e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamise alused, tunnistab PPA antud õiguse kehtetuks, millest tulenevalt on EIS-i lepingupartneril kohustus teha viivitamata kehtetuks ka tehniline e-residendi eID vahend.

Lisaks PPA-le omavad valdkondlikes õigusaktides sätestatud ulatuses järelevalve teostamise õigust ka MTA, KAPO ja RAB. Lõige 3 täpsustab RAB-i andmete töötlemise ulatust ning sätte kohaselt võib RAB e-residendi eID vahendi kasutamise andmeid töödelda, et täita RahaPTS § 54 lõike 1 punktis 1 sätestatud ülesannet, milleks on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine ning sellele viitava teabe vastuvõtmine, kogumine, väljanõudmine, registreerimine, töötlemine, analüüsimine ja edastamine. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta ja täiendavaid ülesandeid RAB-ile kõnesoleva eelnõuga ei teki. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁸ lõikes 21. E-residendi eID vahendi kasutamise logiandmeid on RAB-il võimalik küsida vajaduspõhiselt ametliku päringuga EIS-i lepinguliselt partnerilt. Vastus päringule edastatakse krüpteeritult. Logiandmete kasutamine aitab kaasa rahapesu tõkestamise ja terrorismi rahastamise kahtlustuste tõendamisele. MTA teeb käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel koostööd PPA-ga, et vältida e-residendi eID vahendi kuritarvitamist. Selle eesmärgi tagamiseks annab MTA oma pädevuse alusel PPA-le sisendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise otsustamiseks.

E-residendi ID vahendi kasutamise andmete kontrollimise õiguse vastavust PS-ile on analüüsitud kavandatava ITDS § 34¹⁰ selgituste juures koos andmesubjekti õiguste piiramisega.

Lõikega 2 sätestatakse, et lõikes 1 nimetatud korrakaitseorganid on pädevad kohaldama korrakaitseseaduse §-des 30 ja 31 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud tingimustel ja korras. Kaitsepolitseiamet võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada julgeolekuasutuste seaduses isikuandmete töötlemise kohta sätestatud.

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁸ lõikes 2.

Lõikega 4 sätestatakse, et kui muu haldusorgan või teenuseosutaja on oma ülesannete raames kogunud teavet, mis võib olla e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamise aluseks, on haldusorgan või teenuseosutaja kohustatud edastama selle teabe PPA-le. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20⁸ lõikes 3.

Kõnesolevas paragrahvis nimetatud asutusel on õigus teostada järelevalvet e-residendi eID vahendi kasutamise, sealhulgas sellega tehtud toimingute õiguspärasuse üle, ja neist igaühel on pädevus järelevalve teostamiseks oma põhiülesande valdkonnas. Järelevalvemenetluse käigus on võimalik tuvastada eID vahendi kasutamise väärkasutust, mis võib seisneda eID vahendiga õigusrikkumiste toimepanemises, sealhulgas identiteedipettuste, maksupettuste, finantskuritegude või organiseeritud kuritegevuse või terrorismi korraldamises ja ka eID vahendi kasutamises teise isiku poolt. Seetõttu on eID vahendi kasutamise üle järelevalve teostamine vajalik avaliku korra ja julgeoleku tagamiseks. E-residendi eID vahendi kasutamise andmete, sealhulgas logiandmete alusel on järelevalvet teostaval asutusel võimalik kontrollida oma seadusjärgsete ülesannete täitmisel näiteks seda, kas e-residendi eID vahendit on kasutatud e-residentsuse piiranguriigis. E-residendi eID vahendi kasutamise andmed saadakse krüpteeritult eID vahendit pakkvalt lepinguliselt partnerilt, kes osutab e-identimiseks ja e-tehinguteks vajalikku sertifitseerimisteenust ning kvalifitseeritud usaldusteenust.

Kõnesolevas paragrahvis e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses kogutud andmete ja e-residendi eID vahendi kasutamise andmete töötlemise kohta sätestatu ei piira nende andmete töötlemist muus seaduses sätestatud õiguslikul alusel.

Paragrahvida 34¹² sätestatakse e-residendile teenuse osutamine.

Lõike 1 kohaselt võib avalik-õigusliku või eraõigusliku teenuse osutaja otsustada e-residendile eID vahendiga teenuse osutamise või sellest keeldumise, piirata teenuse osutamist või kättesaadavust nii teenuse sisu, ulatuse kui ka juurdepääsu võimalusega isikute arvu suhtes või kehtestada teenusele juurdepääsu saamiseks lisanõudeid, sealhulgas nõuda täiendavate andmete ja dokumentide esitamist või isiklikku ilmumist teenuse osutaja asukohta. Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20¹⁰ lõikes 1.

Lõike 2 kohaselt võib avalik-õigusliku teenuse osutaja lõikes 1 nimetatud piiranguid seada järgmistel juhtudel:

- 1) e-residendi eID vahendi eesmärgipärase kasutamise tagamiseks, sealhulgas õigusrikkumiste ärahoidmiseks;
- 2) teenuse toimimise või turvalise kasutamise tagamiseks.

Regulatsiooni sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see regulatsioon sätestatud ITDS § 20¹⁰ lõikes 2.

Lõikega 3 sätestatakse, et kui avalik-õigusliku teenuse osutamine seisneb eelkõige andmekogusse andmete esitamises või andmekogu andmete töötlemises, siis kehtestab lõikes 1 nimetatud piirangud andmekogu vastutav töötleja. Reguleerimise sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see reguleerimine sätestatud ITDS § 20¹⁰ lõikes 3.

Lõikega 4 sätestatakse, et kui avalik-õigusliku teenuse osutamine on laiem kui andmekogusse andmete esitamine või andmekogu andmete töötlemine, siis kehtestab lõikes 1 nimetatud piirangud teenuse osutamiseks pädeva asutuse juht või tema poolt volitatud isik. Reguleerimise sisuliselt ei muudeta. Kehtivas seaduses on see reguleerimine sätestatud ITDS § 20¹⁰ lõikes 4.

Eelnõu § 1 punktiga 45 täiendatakse ITDS § 38 lõigetega 5 ja 6. ITDS § 38 on rakendussäte, millega reguleeritakse varem väljaantud dokumentide kehtivust. Lõikega 5 reguleeritakse kuni 2028. aasta 29. veebruarini välja antud e-residendi digi-ID kehtivust. Lõige 5 kohaselt kehtivad nimetatud tähtajani välja antud e-residendi digi-ID-d kuni nende kehtivusaja lõpuni või kehtetuks tunnistamiseni. Samuti sätestatakse erisus käesoleva seaduse § 34⁵ lõikes 4 sätestatud reeglist, et e-resident ei tohi omada korraga üle ühe eID vahendi. Kuni e-residendi digi-ID kehtivusaja lõpuni võib e-resident paralleelselt omada nii varem välja antud digi-ID-d kui ka üht eID vahendit. Digi-ID omamise kohta kehtib praeguse reguleerimise kohaselt samuti ühe kehtiva dokumendi reegel tulenevalt ITDS § 13 lõike 1 punktist 7, mille kohaselt tunnistatakse dokument kehtetuks, kui dokumendi kasutajale antakse välja uus samaliigiline dokument. Lõike 6 kohaselt kohaldatakse kuni 2028. aasta 29. veebruarini välja antud e-residendi digi-ID-le käesoleva seaduse kuni 2028. aasta 29. veebruarini kehtinud redaktsiooni.

Eelnõu § 1 punktiga 46 täiendatakse ITDS §-ga 39¹, mis on rakendussäte ning millega reguleeritakse ITDS § 9² lõike 8² punktide 1 ja 2 rakendamist, mille kohaselt võib PPA edastada EIS-ile e-residendi isikuandmed ja e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse ning sellega seotud eID vahendi kehtivusaja andmeid. Rakendussäte kohaselt võib PPA kaardivabale eID vahendile ülemineku järel edastada EIS-ile ka kuni 2028. aasta 29. veebruarini välja antud e-residendi digi-ID-ga seotud andmeid. Rakendussäte on vajalik, et edastada EIS-ile andmeid näiteks kasutuses olevate digi-ID-de kehtetuks tunnistamise kohta, et EIS ei hõlmaks kehtetuks tunnistatud digi-ID-ga e-residente ITDS § 9² lõike 8³ punktides 1 ja 2 nimetatud tegevustesse (riskide seiramine ja personaalsete teenuste pakkumine) ning saaks õiguspäraselt rakendada ITDS § 9² lõikes 8³ sätestatud andmete säilitamise tähtaega, mille kohaselt peab EIS digi-ID kehtetuks tunnistamisel selle andmed kustutama.

3.1.3. Dokumendi väljaandmise menetlus

Eelnõu § 1 punktiga 5 muudetakse ITDS § 9 lõike 3 punkti 11. Kehtiva reguleerimise kohaselt kantakse dokumenti selle kasutaja kohta muud isikuandmed, kui see on ette nähtud välislepingu, seaduse või selle alusel antud muu õigustloova aktiga. Kuna isikuandmete töötlemise õigus ja isikuandmete kategooriad peavad olema reguleeritud seaduse tasandil, jäetakse muudatusega sätestatud välja võimalus täiendada isikuandmete loetelu muu õigustloova aktiga.

Eelnõu § 1 punktiga 17 tunnistatakse kehtetuks ITDS § 11³ lõige 2. Kehtiva reguleerimise kohaselt peab dokumendi taotleja tõendama, et tema tervises seisund püsivalt ei võimalda tal dokumendi väljaandmise taotluse esitamiseks isiklikult pöörduda selleks pädevasse asutusse, lisades dokumendi taotlusele linna- või vallavalitsuse või hoolekandeametuse kinnituse, et tema tervises seisund püsivalt ei võimalda taotluse esitamiseks isiklikult pöörduda selleks pädevasse asutusse. Edaspidi ei pea nimetatud kinnitust taotleja tervises seisundi kohta PPA-le esitama. PPA-le piisab taotleja nõusolekust ja linna- või vallavalitsuse või hoolekandeametuse juhi volikirjast. Tervises seisundi hindamine selleks, et linna- või vallavalitsuse või

hoolekandeesutuse töötaja abi on taotluse esitamisel vaja, on praktikas nimetatud asutuse töötaja pädevuses ning PPA-l puudub vajadus selle kinnituse saamiseks või ülehindamiseks. Muudatusega väheneb esitatavate dokumentide maht ja sellega kaasnev bürokraatia.

Eelnõu § 1 punktiga 18 jäetakse ITDS § 11³ lõikest 4 välja sõnad „või Euroopa Liidu liikmesriigi välisesindusele“. Muudatusega viiakse seadus kooskõlla praktikaga. Praktikas ei paluta ühegi teise EL-i liikmesriigi välisesindusel minna Eesti kodaniku viibimis- või elukohta dokumendi väljaandmise taotlust vastu võtma.

Eelnõu § 1 punktiga 19 tunnistatakse kehtetuks ITDS § 12² lõige 1¹, mille kohaselt peab isik, kelle terviseseisund püsivalt ei võimalda tal dokumendi kättesaamiseks isiklikult ilmuda dokumendi väljastaja asukohta, seda tõendama, lisades oma kirjalikule nõusolekule linna- või vallavalitsuse või hoolekandeesutuse vastava kinnituse. Edaspidi ei pea nimetatud kinnitust taotleja terviseseisundi kohta PPA-le esitama. PPA-le piisab taotleja nõusolekust, et dokumendi võib anda väljastamiseks üle linna- või vallavalitsuse või hoolekandeesutuse juhi volitatud töötajale. Terviseseisundi hindamine selleks, et linna- või vallavalitsuse või hoolekandeesutuse töötaja abi on dokumendi kättetoimetamiseks vaja, on praktikas nimetatud asutuse töötaja pädevuses ning PPA-l puudub vajadus selle kinnituse saamiseks või ülehindamiseks. Muudatusega väheneb esitatavate dokumentide maht ja sellega kaasnev bürokraatia.

Eelnõu § 1 punktiga 20 täiendatakse ITDS § 13 lõiget 1 punktiga 9. Kehtiva ITDS § 13 lõikes 1 on sätestatud loetelu dokumendi kehtetuks tunnistamise alustest. Uue dokumendi kehtetuks tunnistamise alusena lisatakse sättesse olukord, kus dokumendi kasutaja isikusamasus ei ole ITDS § 12¹ lõike 2⁶ kohaselt kontrollitud kolme kuu jooksul arvates dokumendi kättesaamisest. ITDS § 12¹ lõikes 2⁶ on sätestatud, et kui dokumendi väljaandja ei nõua, et selle taotleja ilmuks dokumendi väljastamiseks isiklikult selle väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse, kontrollitakse dokumendi taotleja isikusamasust dokumenti kantud digitaalset tuvastamist või digitaalset allkirjastamist võimaldava sertifikaadi kaudu. Uue ID-1 formaadis dokumentide tootmise lepingu rakendamine 15. novembrist 2025 toob dokumendi väljaandmise menetluses kaasa mitmeid uuendusi. Näiteks võetakse uue lepingu rakendamise järel kasutusele mugav lahendus, mille abil saab dokumendi taotleja, autentides end e-keskkonnas kehtiva eID vahendiga, aktiveerida ise oma dokumendi ja sertifikaadid. Seega, kui näiteks välismaal elaval Eesti elanikul on kehtiv eID vahend, ei pea ta enam minema dokumendi kättesaamiseks isiklikult Eesti välisesindusse, vaid dokumendi toimetab talle kätte kuller ning dokument ja sertifikaadid aktiveeritakse ning sertifikaatide turvakoodid toimetatakse kätte elektrooniliselt. Dokumendi kasutaja turvalisuse huvides on vajalik sätestada kindel tähtaeg, mille jooksul peab nimetatud toiming tehtud olema, ning selle tegemata jätmisel peab PPA-l olema võimalus rakendada meetmeid dokumendi väärkasutuse riskide maandamiseks. Enne dokumendi kehtetuks tunnistamist võetakse taotlejaga korduvalt ühendust ning teavitatakse teda nimetatud kohustustest ja selle mittetäitmisel dokumendi kehtetuks tunnistamisest.

Eelnõu § 1 punktiga 36 asendatakse ITDS § 20⁴ pealkirjas sõnad „väljaandmise ja kehtivuse kaotamise erisused“ sõnadega „väljaandmine ja kehtivuse lõppemine“. ITDS §-ga 20⁴ reguleeritakse mobiil-ID vormis digitaalse isikutunnistuse väljaandmist ja kehtivuse lõppemist, erisusi selle sättega ei reguleerita. Muudatusega viiakse sätte sõnastus kooskõlla tegelikkusega.

Eelnõu § 1 punktiga 37 asendatakse ITDS § 20⁴ lõikes 1 sõnad „digitaalne isikutunnistus on digitaalne isikutunnistus“ sõnadega „digitaalne isikutunnistus on digitaalne dokument“. Muudatus on tehniline ja sellega kõrvaldatakse sõnastuse ebatäpsus.

Eelnõu § 1 punktiga 43 täiendatakse ITDS § 29 lõiget 2 pärast sõna „välismaalasele“ sõnadega „ilma tema taotluseta“. ITDS § 29 lõike 2 kohaselt võib anda ajutise reisidokumendi

tagasipöördumise õigusega Eestist lahkuvale või väljasõiduks kohustatud välismaalasele, kui tal puudub kehtiv reisidokument või välisriigi poolt väljaantud tagasipöördumistunnistus. Kui isik sunnitakse Eestist lahkuma ja selleks antakse talle ajutine reisidokument, siis ei ole isik reeglina huvitatud selle taotlemisest. Sarnane regulatsioon on ka ITDS § 10 lõikes 4, mille kohaselt antakse Euroopa tagasisaatmise reisidokument välja ilma isiku taotluseta ühekordseks Eestist lahkumiseks ja vastuvõtvasse riiki sisenemiseks, kui tal puudub kehtiv reisidokument või välisriigi väljaantud tagasipöördumistunnistus. Muudatusega täpsustatakse regulatsiooni, et oleks võimalik välja anda ajutine reisidokument ka sellisel juhul, kui isik ise seda ei taotle, kuid tal on kohustus Eestist lahkuda.

3.1.4. Eesti teabevärava kontrollpäringu aktsepteerimise kohustuslikkus

Eelnõu § 1 punktiga 34 täiendatakse ITDS-i § 18¹ lõikega 1³. Muudatuse kohaselt kontrollib valitsusasutus, notar, kohtutäitur või pankrotihaldur dokumendi kasutaja soovi korral tema isikusamasust ITDS-i § 18¹ lõikes 1¹ nimetatud isikusamasuse kontrollpäringu vahendusel. Kõnesolevas sättes on valitsusasutused Vabariigi Valitsuse seaduse § 39 lõike 3 tähenduses ministriumid, kaitsevägi ja Riigikantselei, samuti ametid ja inspektsioonid ning nende kohaliku täidesaatva riigivõimu volitusi omavad asutused.

Valitsusasutustele ning teatud vabakutsetele, kellel on praktikas isikusamasuse kontrollimise vajadus (notarid, kohtutäiturid ja pankrotihaldurid), kehtestatakse kohustus aktsepteerida Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel tehtavat isikusamasuse kontrollpäringut. Kohustus kehtib juhul, kui isikusamasuse kontrollimist vajav füüsiline isik soovib kasutada Eesti teabevärava vahendusel tehtud isikusamasuse kontrollpäringut. Kuigi süsteem võimaldab tulevikus edastada kontrollpäringu andmeid ka konkreetse teenuse infosüsteemi, ei laiene selle sätte kohustus isikusamasuse kontrollpäringu aktsepteerimisele andmete edastamisele ega salvestamisele teise süsteemi.

Kohustus tekib füüsilise isiku isikusamasuse kontrollimisel nii avalik-õigusliku ülesande täitmise korral kui ka muudes olukordades, näiteks riigimajja sisenemisel. Avalik-õigusliku ülesandena käsitatakse seadusest tulenevat ülesannet, mille täitmisel teostatakse avalikku võimu või täidetakse riigile omaseid funktsioone. Avalik-õigusliku ülesande täitmine võib olla delegeeritud ka eraõiguslikule isikule. Kohustus kohaldub ka notarile, kohtutäiturile ja pankrotihaldurile. Näiteks olukorras, kus isik soovib soetada kinnisvara ja pöördub notari poole, kuid tal pole kaasas füüsilist isikut tõendavat dokumenti, on võimalik isikusamasust kontrollida Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel tehtava isikusamasuse kontrollpäringuga.

Kõnesolev seaduse muudatus ei kehtesta kohustust kohalikele omavalitsustele. Teenuseosutajad, kellele kohustust ei kehtestata, võivad nimetatud kontrollpäringut teha vabatahtlikult. ITDS-i § 18¹ lõike 1¹ alusel on see samaväärne dokumendi andmete võrdlemisega ITDS-i § 18¹ lõike 1 mõistes.

Inimesele on Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel isikusamasuse kontrollpäringu kasutamine võimalus, mitte kohustus. Endiselt jääb alles võimalus tõendada enda isikut füüsilise isikut tõendava dokumendiga.

Muudatus toetab selgust riiklikul tasandil: isikud saavad kindluse, et Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel tehtav isikusamasuse kontrollpäring on riigi tasandil aktsepteeritud ja turvaline ning valitsusasutused, notarid, kohtutäiturid ja pankrotihaldurid võivad olla kindlad, et kontrollpäringu kaudu saadavad andmed on usaldusväärsed.

Lahenduse rakendamiseks on kaks võimalikku tehnilist lahendust:

1. Füüsilise isiku esitatud QR-koodi skaneerimine tööülesannete täitmiseks antud nutitelefoniga, kuhu on paigaldatud Eesti teabevärava mobiilirakendus. QR-koodi genereerib isik enda mobiilseadmesse paigaldatud mobiilirakenduse kaudu. QR-koodi genereerimisel tehakse päring ITDAK-isse ning selle skaneerimise tulemusel kuvatakse nutitelefoni ekraanil kehtiva füüsilise isikut tõendava dokumendi, nt isikutunnistuse, andmed ITDAK-ist. Nendeks andmeteks on ees- ja perekonnanimi, foto, isikukood, sugu, sünniaeg, dokumendi number ja dokumendi kehtivusaeg.

Alates 2026. aasta 1. juulist on võimalik Eesti teabevärava mobiilirakendusse sisse logida asutuse esindajana, et teostada isikusamasuse kontrollimine juriidilise isiku nimel. Selleks peab asutus andma konkreetsele töötajale või ametnikule Eesti teabevärava keskkonnas piiratud volituse, mis annab õiguse üksnes isikusamasuse kontrollimiseks mobiilirakenduse vahendusel tehtava isikusamasuse kontrollpäringu kaudu. Nimetatud volitus ei võimalda volitatul teha muid toiminguid asutuse nimel.

Juhul kui asutusel on vaja salvestada kontrollpäringu andmeid oma infosüsteemi, peab selleks olema vastav õiguslik alus. Päringuga saadud andmete salvestamiseks võivad olla vajalikud väiksemad arendustööd teenuseosutaja infosüsteemis. Selline andmete salvestamine ei ole käesoleva sätte kohustuslikkuse kohaldamisalas.

2. QR-koodi või triipkoodilugejate kasutamine.

QR-koodi lugemiseks võib kasutada eraldiseisvat QR- või triipkoodilugejat, mis töötavad samal põhimõttel: seadme abil skaneeritakse isiku telefonis kuvatav kood ning päring tehakse automaatselt taustal. Päringu tulemusena saadavad andmed on samad, mis nutitelefoniga skaneerimise korral ehk ees- ja perekonnanimi, foto, isikukood, sugu, sünniaeg, dokumendi number ja kehtivusaeg.

3.2. KonS-i muutmine (§ 2)

Eelnõu § 2 punktiga 1 muudetakse KonS § 26 lõiget 2, kus asendatakse viide KonS § 48 lõikele 2 viitega KonS §-le 48¹. KonS-i täiendatakse §-ga 48¹ kõnesoleva eelnõuga (§ 2 punkt 4), milles sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja või e-residendi isikusamasuse kontrollimine. Kehtiva KonS § 26 lõike 2 kohaselt võib konsulaarsekretär väljastada e-residendi digi-ID, mille käigus kontrollitakse kehtiva protsessi kohaselt ka e-residendi isikusamasust. Seega on asjakohane võimaldada konsulaarsekretäril osutada ka §-s 48¹ sätestatud konsulaarteenust.

Eelnõu § 2 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks KonS § 27¹ lõige 2. Kehtiva regulatsiooni kohaselt väljastab konsulaarametnik välisriigis viibivale isikule dokumenti kantud sertifikaadi uued turvakoodid. Muudatus on seotud uue ID1 dokumentide tootmise lepingu rakendamisega alates 2025. aasta 15. novembrist. Turvakoodid väljastatakse välisesinduses kuni 2025. aasta 15. novembrini väljaantud dokumentidele kogu dokumendi kehtivusaja jooksul, mis on viis aastat, ja seetõttu on KonS § 27¹ lõike 2 kehtetuks tunnistamise tähtpäev 15. november 2030. Uue ID1 dokumentide tootmise lepingu kohaselt saab dokumendi kasutaja turvakoodide kaotamisel uued turvakoodid elektrooniliselt.

Eelnõu § 2 punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks KonS § 48, millega reguleeritakse digi-ID väljastamist. Muudatused on seotud kaardivabale e-residendi eID vahendile üleminekuga. Kuna

kavandatavate muudatuste kohaselt lõpetatakse digi-ID väljaandmine, siis puudub vajadus ka digi-ID väljastamise regulatsiooni järele.

Eelnõu § 2 punktiga 4 täiendatakse KonS-i paragrahvi 48¹, milles sätestatakse e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja või e-residendi isikusamasuse kontrollimine. Kehtiva regulatsiooni kohaselt kontrollitakse e-residendi isikusamasust välisesinduses digi-ID väljaandmise menetluses või digi-ID väljastamisel. Muudatuse kohaselt puudub edaspidi vajadus välisesindusse minemiseks ning PPA tuvastab isiku või kontrollib tema isikusamasust kaugteel. Riskide maandamiseks ja tõsikindla riikliku identiteedihalduspoliitika tagamiseks peab aga riigil säilima võimalus kutsuda vajaduse korral isik ka edaspidi isiklikult kohale. Kehtiva ITDS § 11⁷ lõike 1 kohaselt on isik kohustatud isiklikult ilmuma dokumendi väljaandja kutsel nimetatud asutusse, et saaks teha dokumendi väljaandmiseks vajalikud menelustoimingud.

Kehtiva ITDS § 20¹² lõike 2 kohaselt võib PPA nõuda, et digi-ID väärkasutuse ärahoidmiseks ning e-residendi õiguste ja huvide kaitseks ilmuks e-resident isiklikult väljaandja asukohta või Eesti välisesindusse. Samasisulised sätted jäävad ITDS-i ka kavandatavate muudatuste kohaselt ning kuna edaspidi ei tule e-resident dokumendi kättesaamiseks isiklikult kohale, siis luuakse KonS-i vastav õiguslik alus, mille kohaselt kontrollib konsulaarametnik e-residendi või e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse taotleja isikusamasust üksnes siis, kui PPA peab vastava meetme rakendamist vajalikuks.

3.3. MKS-i muutmine (§ 3)

Eelnõu §-ga 3 muudetakse MKS § 29 punkti 26⁴ ja täiendatakse § 59 lõikega 1³.

Eelnõu § 3 punktiga 1 täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust ning ITDS-i kohaselt ei ole enam võimaldatud ka eID vahendi kehtivuse peatamine. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes. Muudatus on tehniline.

Eelnõu § 3 punktidega 2–4 täiendatakse MKS § 59 lõikega 1³, mille kohaselt on maksuhalduril õigus töödelda maksuseaduste, maksualase teabevahetuse seaduse ja käesoleva seaduse rikkumise ohu hindamiseks ja analüüsiks, maksumenetluses tõendina ja rahvusvahelise ametiabi osutamiseks andmeid, mis on talle teatavaks saanud või tema valdusesse jõudnud ITDS-i alusel e-residendi digi-ID kasutamise üle teostatud riikliku järelevalve käigus (punkt 2).

Muudatuse kohaselt on MTA-l õigus töödelda ITDS-i alusel läbiviidavas järelevalve menetluses e-residendiga seotud ettevõtte kohta juba kogutud andmeid (sh lepingud, pangakontode info) riskianalüüsi eesmärgil, maksumenetluses maksustamise eesmärgil ning rahvusvahelise ametiabi raames, et hinnata maksuõigusrikkumise toimumise tõenäosust ning maksumenetluse algatamise vajalikkust. Riskianalüüs aitab välja selgitada, kas e-residendiga seotud Eesti ettevõttes on toime pandud tõenäoline maksuõigusrikkumine ning selle teabe alusel on võimalik sihitumalt alustada maksumenetlust. Eesmärk on suurendada maksulaekumist ning muuta MTA töö efektiivsemaks. Rahvusvahelise ametiabi raames toimub teabevahetus Euroopa Liidu liikmesriikide maksuhaldurite vahel üldjuhul konkreetsete menetluste käigus tehtavate üksikpäringute kaudu. Muudatus võimaldab e-residendi järelevalvemenetluses kogutud asjakohaseid andmeid edastada ilma maksumenetlust alustamata, kui see on vajalik rahvusvahelise ametiabi osutamiseks, tõhustades Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist teabevahetust maksuriskide osas ning parandades maksuhaldurite

võimekust tuvastada piiriüleseid maksukohustusi. Kehtiv regulatsioon ei võimalda ITDS § 20⁸ lõike 1 ja § 9² lõike 8 alusel saadud andmeid nimetatud eesmärkidel kasutada.

E-residendi digi-ID kasutamise üle teostab riiklikku järelevalvet PPA ning oma pädevuse ja valdkondliku õiguse piires ka MTA. MTA teeb ITDS § 20⁸ lõike 1 alusel koostööd PPA-ga, et vältida e-residendi digi-ID vahendi kuritarvitamist. Selle eesmärgi tagamiseks annab MTA oma pädevuse alusel PPA-le sisendi maksu- ja tollialaste rikkumiste kohta nii e-residendi kui ka temaga seotud äriühingute osas e-residendi digi-ID väljaandmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise otsustamiseks. Kui MTA-l on tekkinud kahtlus, et e-resident võib kuritarvitada digi-ID-d oma ettevõtete tegevuse kaudu, kuid MTA-l ei ole e-residendiga seotud ettevõtete kohta piisavalt andmeid, et hinnata maksu- ja tollialaseid riske, pöördub PPA MTA ettepanekul e-residendi poole andmete ja dokumentide (maksekonto väljavõtted, tõendid, et välisriigis majandustegevust omav e-residendi Eesti ettevõtte täidab välisriigis tekkinud maksukohustust nõuetekohaselt, laenulepingud jne) saamiseks. Saadud andmete ja dokumentide alusel teeb MTA esmase riskianalüüsi ning annab PPA-le oma sisendi. E-residendi poolt PPA-le edastatud andmeid saab MTA kasutada ITDS-i alusel läbiviidavas menetluses, kuid õigusliku aluse puudumise tõttu ei ole MTA-le teatavaks saanud rikkumiste andmeid võimalik kasutada MKS-i alusel läbiviidavas menetluses. Muudatus suurendab maksuhalduri võimekust ennetada maksupettusi, avaldada positiivset mõju maksude laekumisele ning toetab tõhusamat piiriülest maksukoostööd Euroopa Liidu liikmesriikidega. Punktiga 3 täiendatakse sätet terminiga „e-residendi e-identimisvahend“, kuna alates 1. märtsist 2028 minnakse e-residentsuse programmis üle kaardivabale eID vahendile. Paralleelselt jäävad kehtima ka varem välja antud digi-ID, mistõttu peavad mõlemad olema regulatsioonis kajastatud. 2033. aasta 1. märtsi seisuga aeguvad viimased kasutusel olevad digi-ID-d ja punktiga 4 jäetakse selle kuupäeva seisuga termin „e-residendi digitaalne isikutunnistus“ sättest välja.

3.4. MSOS § 20 lõike 5¹ punkti 2 muutmine (§ 4)

Eelnõu § 4 punktiga 1 täiendatakse MSOS § 20 lõike 5¹ punkti 2, mille kohaselt väljastab Transpordiamet meresõidudiplomi või kutsetunnistuse isikule, kellel on kehtiv e-residendi digi-ID. Muudatuse kohaselt väljastatakse nimetatud dokumendid edaspidi ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust omavale isikule.

Eelnõu § 4 punktiga 2 jäetakse MSOS § 20 lõike 5¹ punktist 2 välja viide e-residendi digi-ID-le, kuna 2033. aasta 1. märtsiks aeguvad viimased kasutusel olevad e-residendi digi-ID-d.

Muudatustega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes. Muudatus on tehniline.

3.5. PKTS § 51 lõike 1² muutmine (§ 5)

Eelnõu §-ga 5 muudetakse PKTS § 51 lõiget 1², mille kohaselt võib perekonnaseisuametnik välisriigi perekonnaseisudokumendi alusel muuta või lisada perekonnaseisuandmeid isiku kohta, kellel on kehtiv e-residendi digi-ID.

Eelnõu § 5 punkti 1 kohaselt võib perekonnaseisuametnik PKTS § 51 lõikes 1² nimetatud toimingut edaspidi teha ka isiku kohta, kellel on kehtiv eID vahendi kasutamise õigus.

Eelnõu § 5 punktiga 2 jäetakse PKTS § 51 lõikest 1² välja viide e-residendi digi-ID-le, kuna 2033. aasta 1. märtsiks aeguvad viimased kasutusel olevad e-residendi digi-ID-d.

Muudatustega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes. Muudatus on tehniline.

3.6. RahaPTS-i muutmine (§ 6)

Eelnõu §-ga 6 muudetakse RahaPTS § 31 lõiget 4, § 43 lõike 2 punkti 1 ja § 60 lõiget 5¹. Muudatustega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes.

Eelnõu § 6 punktidega 1 ja 2 muudetakse RahaPTS § 31 lõiget 4, millega reguleeritakse krediitiasutuse, finantseerimisasutuse ja notari kohaldatavate hooldusmeetmete erisusi e-residendi isikusamasuse kaugtuvastamisel. Punktiga 1 täiendatakse sätet viitega e-residendi eID vahendile, kuna edaspidi antakse e-residentidele digi-ID asemel e-ID vahend, kuid varem välja antud digi-ID-d kehtivad kuni nende kehtivusaja lõpuni või kuni nende kehtetuks tunnistamiseni. Punktiga 2 jäetakse sättest välja viide e-residendi digi-ID-le, kuna 2033. aasta 1. märtsiks aeguvad viimased kasutusel olevad e-residendi digi-ID-d. Muudatus on tehniline.

Eelnõu § 6 punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks RahaPTS § 43 lõike 2 punkt 1, millega reguleeritakse kohustatud isiku õigust öelda ärisuhte aluseks olev kestvusleping erakorraliselt üles, kui e-residendi digi-ID väljaandmisest keeldutakse, selle kehtivus peatatakse või see tunnistatakse kehtetuks ITDS § 20⁶ lõikes 2 või 3 sätestatud alusel. Säte tunnistatakse kehtetuks, sest 1.03.2028 läheb PPA üle e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisele ning 2033. aasta 1. märtsiks aeguvad viimased kasutusel olevad e-residendi digi-ID-d.

Eelnõu § 6 punktiga 4 täiendatakse RahaPTS § 43 lõiget 2 punktiga 3, mille kohaselt on edaspidi kestvuslepingu erakorralise ülesütlemise alus see, kui e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldutakse või see tunnistatakse kehtetuks ITDS § 34⁷ lõikes 4 või 5 või § 34⁹ lõikes 3 sätestatud alusel. Muudatus on tehniline, kuna edaspidi annab PPA digi-ID asemel e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Sättest jäetakse välja kehtivuse peatamise regulatsioon, kuna e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivust ei ole võimalik peatada. Muudetakse ka ITDS-i viidet, sest käesoleva eelnõu punkti 44 kohaselt tõstetakse e-residentsuse regulatsioon ITDS peatükki 7¹.

Eelnõu § 6 punktiga 5 muudetakse RahaPTS § 60 lõiget 5¹, mille kohaselt on RAB-il õigus edastada PPA-le sama paragrahvi lõikes 4 nimetatud teavet e-residendi digi-ID väljaandmise, kehtivuse peatamise ja kehtetuks tunnistamise otsustamiseks. Muudatus on tehniline, kuna edaspidi annab PPA digi-ID asemel e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Sättest jäetakse välja kehtivuse peatamise regulatsioon, kuna e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtivust ei ole võimalik peatada.

3.7. RRS § 22 lõike 1 punkti 9 muutmine (§ 7)

Eelnõu §-ga 7 muudetakse RRS § 22 lõike 1 punkti 9, mille kohaselt on isikuandmete rahvastikuregistrisse kandmise aluseks edaspidi muu hulgas PPA teade e-residentsuse kohta. Muudatusega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes.

3.8. RLS-i muutmine (§ 8)

Eelnõu § 8 punktidega 1 ja 2 muudetakse RLS § 15¹ punkti 1 ja § 272 lõiget 6 ning tunnistatakse kehtetuks § 38 lõige 6. Muudatustega täpsustatakse seaduse sõnastust seoses sellega, et PPA hakkab edaspidi lisaks isikut tõendavatele dokumentidele ITDS-i alusel andma ka e-residendi eID vahendi kasutamise õigust. Eeltoodust tulenevalt on vaja vastavad muudatused teha ka eriseadustes. RLS § 38 lõige 6, milles on sätestatud riigilõivu vabastus e-residendi digi-ID väljaandmisel KAH-i alusel, tunnistatakse kehtetuks seoses e-residendi digi-ID väljaandmise lõpetamisega KAH-i alusel (täpsemalt selgitatud seletuskirja § 1 punktis 41).

Eelnõu § 8 punktiga 3 muudetakse RLS § 272¹, mille kohaselt tasutakse dokumenti kantud sertifikaatide uute turvakoodide väljastamise eest 10 eurot ja välisesinduses 20 eurot. Muudatuse kohaselt ei väljastata edaspidi välisriigis viibivale dokumendi kasutajale dokumenti kantud sertifikaatide uusi turvakoodi, mistõttu jäetakse sättest välja sõnad „ja välisesinduses 20 eurot“. Muudatus on seotud uue ID1 dokumentide tootmise lepingu rakendamisega alates 2025. aasta 15. novembrist. Uue ID1 dokumentide tootmise lepingu kohaselt saab dokumendi kasutaja turvakoodide kaotamisel uued turvakoodid elektrooniliselt.

3.9. Seaduse jõustumine (§ 9)

Eelnõu §-ga 9 sätestatakse seaduse jõustumine.

Lõike 1 kohaselt jõustuvad 2027. aasta 2. märtsil eelnõu § 1 punktid 5, 9, 17–20, 31, 36–37, 39–41 ja 43 ning § 3 punkt 2, sest selleks ajaks valmivad kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise rakenduse infotehnoloogilised arendustööd.

Lõike 2 kohaselt jõustuvad 2028. aasta 1. märtsil eelnõu § 1 punktid 1–4, 6–8, 10, 11, 13–16, 21–24, 26–30, 32–35, 38, 42 ja 44–46, § 2 punkt 4, § 3 punktid 1 ja 3, § 4 punkt 1, § 5 punkt 1, § 6 punktid 1, 4 ja 5, § 7 ning § 8 punktid 1 ja 2, millega lõpetatakse e-residendi digi-ID väljaandmine ja minnakse üle kaardivabale e-residendi eID vahendile. Pikem muudatuste rakendamise aeg on vajalik infotehnoloogiliste arendustööde tõttu.

Lõike 3 kohaselt jõustuvad eelnõu § 1 punkt 25 ja § 2 punktid 1 ja 3, millega tunnistatakse kehtetuks e-residendi digi-ID väljastamist välisesinduses reguleerivad sätted, 2028. aasta 1. septembril. Pikem muudatuste rakendamise aeg on vajalik, et välisesindus saaks väljastada ka viimased välja antud digi-ID-d. Selleks antakse aega kuus kuud, sest ITDS-i § 13¹ kohaselt hävitatakse väljastamata dokumendid kuus kuud pärast dokumendi taotluse menetlusse võtmist.

Lõike 4 kohaselt jõustuvad eelnõu § 2 punkt 2 ja § 8 punkt 3, millega tunnistatakse kehtetuks KonS-i § 27¹ lõige 2 ja muudetakse RLS-i § 272¹, 2030. aasta 15. novembril. Muudatuse kohaselt ei väljastata edaspidi välisriigis viibivale dokumendi kasutajale dokumenti kantud sertifikaatide uusi turvakoodi.

Lõike 5 kohaselt jõustuvad eelnõu § 3 punkt 4, § 4 punkt 2, § 5 punkt 2 ja § 6 punktid 2 ja 3, millega jäetakse eriseadustest välja sõnad „e-residendi digitaalne isikutunnistus“, 2033. aasta 1. märtsil, sest selleks kuupäevaks on viimaste väljaantud digi-ID-de kehtivusaeg lõppenud.

Lõike 6 kohaselt jõustub eelnõu § 1 punkt 12, milles sätestatakse EIS-ile andmete säilitamise tähtaeg, 2034. aasta 1. märtsil. Pikem muudatuse rakendamise aeg on seotud viimaste kasutusel olevate digi-ID-de kehtivusajaga ning EIS-i säilitustähtaja regulatsioon ei hõlma peale seda kuupäeva enam digi-ID taotlemise ja digi-ID andmete säilitamist.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega. Eelnõu koostamisel on arvestatud isikuandmete kaitse üldmääruse põhimõtteid.

6. Seaduse mõjud

6.1. Kaardivaba e-residendi eID vahendi ja biomeetrilise isiku tuvastamise ning isikusamasuse kontrollimise kasutuselevõtt

6.1.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm: e-residendid ja tulevased e-ID vahendi kasutamise õiguse taotlejad. 2025. aasta 3. novembri seisuga on e-residentsuse programmi loomisest arvates saanud e-residendiks 131 437 isikut 185 riigist. Neist kehtiv digi-ID on sama kuupäeva seisuga 62 855 e-residendil. Enim e-residente, kellel on 2025. aasta 3. novembri seisuga kehtiv digi-ID, omavad Hispaania, Ukraina ja Saksamaa kodakondsust (vt tabel 1). PPA prognoosi kohaselt on e-residendi digi-ID taotlejate arv 2027. ja 2028. aastal vastavalt 19 500 ja 20 000. Võrreldes teiste PPA väljaantavate dokumentide⁴⁰ taotlejatega, st Eesti elanikega, keda on 2023. aasta seisuga 1 365 884⁴¹, on sihtrühm väike.

Mõju ulatus on **keskmise**. Kavandatavad muudatused on sihtrühmale positiivse mõjuga. Kaardivaba e-residendi eID vahendi ning kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lahenduse kasutamine on mugav ja nüüdisaegne ning vähendab sihtrühma aja- ja ressursikulu, kuna edaspidi ei ole enam vaja digi-ID kättesaamiseks Eesti välisesindusse kohale minna. Kuna kasutusele võetav e-residendi eID vahend peab olema EUTS-i alusel hinnatud, omades seeläbi selle usaldusväarsuse riiklikku garantiid, siis asjaolu, et tegemist ei ole edaspidi riikliku ehk PPA poolt väljaantava dokumendiga, ei too endaga kaasa sihtrühma huvi vähenemist Eesti e-residentsuse programmi vastu, vaid uue mugava eID vahendi kasutuselevõtt võiks suurendada sihtrühma huvi e-residentsuse vastu. E-residendi eID vahendi aktiveerimisel ja selle kasutamisel tekkivate võimalike küsimuste osas garanteeritakse e-residendile igakülgne klienditugi. Varem välja antud digi-ID-d kehtivad nende kehtivusaja lõpuni või kuni nende kehtetuks tunnistamiseni. Kuna kavandatava muudatuse puhul toimub e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmine kehtiva välisriigi biomeetrilise reisidokumendi alusel, mille kiibil olevaid isikuandmeid ja nende ehtsust kontrollitakse ICAO või Saksamaa usaldusnimekirja⁴² alusel, siis ebasoovitava mõjuna jäävad edaspidi sihtrühmast välja need, kelle kodakondsusjärgne riik ei ole biomeetrilisele reisidokumendile üle läinud või ei võimalda seda usaldusnimekirja alusel kontrollida. Mõjutatuid on kehtivat digi-ID-d omavatest e-residentidest ligikaudu 10 protsenti. Enamik riike (2025. aasta 18. novembri seisuga 114 riiki), sealhulgas e-residentsuse programmi sihtriigid, täidavad juba praegu nimetatud kriteeriumid ning ligikaudu 80 protsenti kogu maailmas väljastatavatest reisidokumentidest on biomeetrilised. Biomeetrilistele reisidokumentidele ei ole praeguseks

⁴⁰ Ajutine reisidokument, digitaalne isikutunnistus, Eesti kodaniku pass, elamisloakaart, isikutunnistus, meremehe teenistusraamat, meresõidutunnistus, pagulase reisidokument ja välismaalase pass.

⁴¹ Statistikaamet 2024. [Rahvaarv](#).

⁴² Saksamaa [usaldusnimekirja](#).

teadaolevalt üle läinud 38 riiki ja need on kolmandad riigid, mis ei ole e-residentsuse sihtriigid või on kõrgema ohuga riigid (ITDS § 20⁶ lõige 1¹). Näiteks Afganistani Islamivabariik (21 e-residenti), Bhutani Kuningriik (1 e-resident), Etioopia Demokraatlik Liitvabariik (31 e-residenti), Jeemeni Vabariik (36 e-residenti), Jordaania Hašimiidi Kuningriik (93 e-residenti), Korea Rahvademokraatlik Vabariik (0 e-residenti), Kuuba Vabariik (95 e-residenti), Lõuna-Aafrika Vabariik (212 e-residenti), Myanmar Liidu Vabariik (14 e-residenti). Kaasneva ebasoovitava mõjuna ei pruugi uus kaardivaba eID vahend toetada krüpteerimisvõimekust, mis on tagatud digi-ID puhul. Sihtrühma osakaal, kes krüpteerimist aktiivselt kasutab, ei ole aga EIS-i hinnangul suur, mistõttu otsustati, et selle funktsionaalsuse puudumine ei kaalu üles kaardivabale eID vahendile ülemineku vajadust. Kui aga hanke käigus selgub, et kaardivaba eID vahend võimaldab ka krüpteerimist, siis võiks see olla jätkuvalt tagatud.

Mõju avaldumise sagedus on **väike**. Muudatused ei puuduta kõiki välismaalasi, vaid üksnes neid, kes soovivad saada Eesti e-residendiks. Välismaalased peavad end muudatustega kurssi viima ühel korral, kui nad asuvad e-residendi eID vahendit taotlema.

Eestil ei ole kohustust e-residentsust pakkuda. See on hüve, mille andmise tingimused võivad olenevalt Eesti ja rahvusvahelisest julgeolekuolukorrast ning välispoliitilistest eesmärkidest muutuda. Seega on Eestil pädevus otsustada, kellele ja mis tingimustel e-residendi eID vahend antakse, ning mitte kellelgi ei ole subjektiivset õigust seda saada.

Olulise positiivse mõjuna suurendab kavandatav muudatus e-residentsuse programmi turvalisust ja panustab riskide maandamisse, kuna edaspidi on taotluse alusdokumendiks vaid turvalisemad ja kiibil olevate isikuandmete ehtsuse kontrollimist võimaldavad biomeetrilised reisidokumendid.

Seega on muudatustel sihtrühmale **oluline** positiivne mõju.

6.1.2. Mõju riigiasutuste ja EIS-i töökorraldusele

Sihtrühm

- PPA ametnikud, kes menetlevad e-residendi taotlusi, tegelevad digi-ID hankimise korraldamisega, eIDAS-e määruse vastavuse hindamise ja digi-ID väljastamisega;
- VÄM-i ja Eesti välisesinduste ametnikud, kes tegelevad digi-ID-de transpordi korraldamise ja väljastamisega;
- EIS-i töötajad, kes hakkavad edaspidi tegelema e-residendi eID vahendi kasutusele võtmise korraldamisega;
- RIA töötajad, kes tegelevad järelevalvega.

Mõju ulatus on **keskmine**. Kavandatava muudatuse mõju on positiivne ja toob riigiasutustele kaasa ressursivajaduse vähenemise, kuna ära jääb e-residendi digi-ID postisaadetistega tegelemine, sõrmejäljehõive välisesinduses ja digi-ID väljastamine, hoiustamine ning väljastuskoha muutmistega seotud tegevused. Töömaht väheneb ka tehniliste tegevuste arvelt, nagu hangete läbiviimine, eIDAS-e auditites osalemine ning füüsilise dokumendi tootmise, isikustamise ja logistikaga tegelemine. Seeläbi on võimalik põhjalikumalt panustada teistesse prioriteetsetesse tegevustesse, näiteks Eesti kodaniku ja elaniku dokumendi hanked, EL-i algatused, nagu EL-i digiidentiteedikukkur, digitaalne reisitunnistus jne. RIA-l võib seoses uue usaldusteenuse ja kaugtuvastuse meetodi lisandumisega või olemasolevate eID skeemide muutmise tõttu suurenedä järelevalvemaht.

Mõju avaldumise sagedus on **väike**. Kavandatav muudatus ei too e-residendi digi-ID taotlusi menetlevatele PPA ametnikele kaasa vajadust korraldada ümber oma tööd ega ümber õppida.

Menetluspõhimõtted jäävad võrreldes senisega samaks ka e-residendile eID vahendi kasutamise õiguse taotlemise korral. PPA menetlejate töömaht väheneb, sest kaardivabale lahendusele ülemineku tõttu jäävad ära digi-ID trükkimisega seotud toiminguid (näiteks kvaliteedikontroll kahe silmapaari põhimõttel), dubleerivad tegevused kahanevad ja menetlusele kuluv aeg on lühem. Väheneb ka nende Väm-i ja Eesti välisesinduste ametnike töömaht, kes tegelevad digi-ID-de transpordi korraldamise ja väljastamisega.

EIS saab kavandatava muudatuse kohaselt uue ülesande, milleks on e-residendi eID vahendi kasutusele võtmise korraldamine, vastutades edaspidi e-residendi tehnilise eID vahendi hankimise ning järjepideva ja jätkusuutliku teenuse tagamise eest. EIS omab väga suurt kogemust erinevate hangete (sealhulgas innovatsioonihangete) läbiviimisel ja on panustanud ka PPA ID1 dokumentide hankesse e-residendi digi-ID osas. Maandamaks riski, mis võib kompetentsi ülemineku faasis kaasneda (piisava valdkondliku tehnilise teadmise puudumine, hankenõuete kirjeldustes eksimine ja seeläbi hanke luhtumine), kaasatakse uue protsessi väljatöötamise e-residentsuse programmiga seotud osalised (SIM, JDM, MKM, Väm, PPA, RIA), mistõttu on ebasoovitava ja negatiivse mõju kaasnemise risk väike. Uue ülesande lisandumine ei too EIS-ile kaasa täiendavat ressursivajadust. eID vahendi hankimine ja teenuse toimimise tagamine hakkab kuuluma EIS-i tootejuhi ülesannete hulka.

6.1.3. Majanduslik mõju

Sihtrühm: Eesti elanikud. 2025. aasta alguse seisuga elas Eestis 1 369 995 inimest.⁴³ Sihtrühm on seega **suur**.

Mõju ulatus on **väike**. Kavandatavatel muudatustel on Eesti majandusele positiivne mõju, kuna need toovad tõenäoliselt kaasa Eesti riigi eelarvesse täiendava tulu laekumise Eestis ettevõtlust alustavate e-residentide arvu kasvu kaudu. Tehtud uuringute kohaselt on kaardivaba e-residendi eID vahendi väljastamine vähemalt 2–5 nädalat kiirem kui digi-ID väljastamine ja kiiremal väljastusprotsessil on otsene mõju ettevõtluse alustamisele. EIS-i andmetel toob iga kokkuhoitud päev väljastusprotsessis kaasa hinnanguliselt 20 uue ettevõtte loomise aastas. Seega tähendab 2–5 nädalat kiirem protsess EIS-i andmetel 280–700 uut ettevõtet aastas.

EIS-i andmetel on 2025. aasta 17. novembri e-residentsuse programmiga seotud otsene majanduslik kogumõju Eesti riigile alates asutamisest 373 miljonit eurot, tulenedes peamiselt e-residentide loodud ettevõtete majandustegevusest. E-residendid on asutanud ja kaasasutanud üle 36 000 Eesti ettevõtte, mis on ligikaudu iga viies uus Eestis asutatud ettevõtte aastas. Muudatuse otsesest majanduslikku mõju ei ole võimalik täpselt prognoosida, kuna kõik loodud ettevõtted ei osutu edukaks. Lisaks võtab edukaks ja makse maksvaks ettevõtteks saamine kaua aega. Kui lihtsustades eeldada, et e-residentide ettevõtete saadav maksutulu kasvab samas suurusjärgus uute ettevõtete loomise kasvuga, siis tähendaks see mõne aasta pärast ligikaudu 3–9 miljonit eurot täiendavat maksutulu aastas.

Mõju avaldumise sagedus on **väike**. Muudatused puudutavad üksnes neid välismaalasi, kes soovivad saada Eesti e-residentideks ja alustada siin majandustegevust. Välismaalased peavad end muudatustega kurssi viima ühel korral, kui nad asuvad e-residendi eID vahendit taotlema.

Ebasoovitava mõjuna ei saa edaspidi e-residendi eID vahendi abil mugavalt ja kiirelt Eestis ettevõtet asutada need isikud, kelle kodakondsusjärgne riik ei ole biomeetrilisele reisidokumendile üle läinud või ei võimalda seda usaldusnimekirja alusel kontrollida. Mõjutatuid on kehtivat digi-ID-d omavatest e-residentidest ligikaudu 10 protsenti. Väljajäävad

⁴³ Statistikaamet 2024. [Rahvaarv](#).

riigid ei ole e-residentsuse programmi sihtriigid ja peamine e-residentsuse programmi majanduslik kasu ei laeku väljajäävate riikide kodanike ettevõtlustegevusest.

6.1.4. Mõju riigi julgeolekule

Sihtrühm: Eesti elanikud. 2025. aasta alguse seisuga elas Eestis 1 369 995 inimest.⁴⁴ Sihtrühm on seega **suur**.

Mõju ulatus, esinemise sagedus ja ebasoovitava mõju kaasnemise risk on sihtrühmale **väikesed**. Muudatus ei avalda Eesti riigi julgeolekule negatiivset mõju, ei mõjuta Eesti elanike igapäevast elukorraldust ega eelda neilt sihiteadlikku ümberkohanemist. Samuti on Eesti elanike kokkupuude muudatusega ebaregulaarne ja juhuslik. Ebasoovitava mõjuna kaasnedavad riskid on analüüsi käigus kaardistatud ja nende maandamiseks võetakse kasutusele täiendavad meetmed nii tehnilisel, korralduslikul kui ka menetlusprotsessi tasandil. Muudatuse rakendamise eeldus on põhimõte, et teenuse kasutusmugavuse parandamisel ei tehta mööndusi turvalisuses ning jätkuvalt peab olema tagatud riikliku identiteedihalduspoliitika põhimõtete järgimine ja e-residentsuse programmi riskihaldus.

Riiklik identiteedihalduspoliitika

Riikliku identiteedihalduspoliitika peamine põhimõte on, et Eestis on inimesel vaid üks identiteet ja see kehtib nii füüsilise kui ka elektroonilise identiteedi kohta ning isikut tõendav dokument ja eID vahend peavad olema lahutamatult ja üheselt seotud dokumendi kasutaja identiteediga. Riiklik identiteedihalduspoliitika peab tagama, et isik on tõsikindlalt tuvastatud ja algandmed isiku identiteedi kohta on õiged, ning seeläbi maandama identiteedipettuste riski. Riikliku identiteedihalduspoliitika põhimõtteid kohaldatakse ka e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisel ja selle alusel antavale tehnilisele eID vahendile.

Muudatuse kohaselt võtab PPA e-residendi digi-ID väljaandmise ja edaspidi e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise menetluses kasutusele biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise kaugteel. Uue meetodi kasutusele võtmise võimalikkust koosmõjus rahvusvaheliste arengusuundade ja Euroopa Liidu üleste suundadega (näiteks eIDAS-e määrase muutmine) on põhjalikult analüüsitud ja järjepidevalt ettevalmistatud alates 2021. aastast⁴⁵. Kaugteel biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele ülemineku lähtepunkt on põhimõte, et see peab vastama riiklikele identiteedihalduspoliitika põhimõtetele, tagades füüsilise isikusamasuse kontrollimisega samaväärse tõsikindluse eIDAS-e määrauses sätestatud kõrge usaldusväärsuse taseme nõuetele vastavuse ning asjakohastele valdkondlikele rahvusvahelistele standarditele⁴⁶ vastavuse kaudu. Riskide maandamiseks ja sujuva ülemineku tagamiseks minnakse biomeetrilisele isiku tuvastamisele ja isikusamasuse kontrollimisele kaugteel üle kahes etapis. Esmalt jääb alles isikliku ilmumise kohustus digi-ID väljastamisel. See võimaldab veenduda uue süsteemi korrektses toimimises ja selle abil hõivatud andmete kvaliteedis. Teises etapis võetakse kasutusele kaardivaba e-residendi eID vahend, mille kättesaamiseks ei pea e-resident Eesti välisesindusse kohale minema, kuid sellega seoses kohaldatakse protsessis vastavalt vajadusele täiendavaid kontrollmeetmeid. Need on näiteks kohustus läbida videointervjuu või esitada videoklipp, läbida korduv biomeetriline isikusamasuse kontroll eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaja

⁴⁴ Statistikaamet 2024. [Rahvaarv](#).

⁴⁵ SK ID Solutions AS. 2021. „Kaugtuvastuse lahenduse kontseptsioon ja selle kasutamise võimalikkuse analüüs E-residendi digi-ID väljaandmisel“ (AK dokument, EIS).

⁴⁶ [ETSI 119 461 „Electronic Signatures and Trust Infrastructures \(ESI\): Policy and security requirements for trust service components providing identity proofing of trust service subjects.“](#); [ENISA „Remote ID proofing“](#); ISO/IEC 30107 (1, 3); ISO/IEC 19989-3:2020; ISO/IEC 19794 (1, 4, 5); 19795-1; ISO 8601.

jooksul või PPA nõue minna täiendavaks isikusamasuse kontrollimiseks isiklikult Eesti välisesindusse.

Muudatuste rakendamisel peab säilima riikliku identiteedihalduspoliitika järjepidevus ja uued innovaatilised lahendused peavad võimaldama tõsikindlalt isiku isikusamasuses veenduda. See on äärmiselt oluline välisriigi kodanike puhul, kellel lubame osa saada meie ühiskonna hüvedest, kuna nende suhtes puudub riigil alusidentiteedi andmestik, mis on Eesti kodanike osas olemas rahvastikuregistris (näiteks sünnidokumendid, andmed vanemate kohta, isikukood). Kehtiva protsessi kohaselt teeb e-residendi digi-ID taotleja foto endast ja enda isikut tõendava dokumendi isikuandmetega leheküljest ning esitab need taotlemise käigus PPA iseteeninduses. Edaspidi kasutatakse foto tegemiseks ja reisidokumendi andmete ning selle kiibilt isikuandmete hõivamiseks PPA biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise rakendust ning see parandab nii esitatavate andmete kvaliteeti ja tõsikindlust kui ka menetlusprotsessi turvalisust. Selleks peab taotlejal olema biomeetriline reisidokument, mille kiibi ja sellel olevate isikuandmete ehtsuses on võimalik veenduda ICAO või Saksamaa avaldatud usaldusnimekirja alusel, mis võimaldab riikidel jagada reisidokumendi kiibiandmete allkirjastamiseks kasutatavat dokumendisertifikaatide juursertifikaati. See meede koos kloonituvastuse meetmega muudab dokumendi võltsimise praktiliselt võimatuks, tagades tugevama turvalisuse kui füüsilise isikusamasuse kontrolli puhul, mis põhineb kontrolliva isiku kogemusel, treenitusel ja tähelepanelikkusel. Kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise rakendus juhendab taotlejat läbi kogu protsessi, et andmete esitamine õnnestuks vastavalt nõuetele, kuid kui andmete esitamine ebaõnnestub ka peale kolmandat katset, suunatakse taotleja kasutajatoe poole ning olenevalt ebaõnnestumise põhjusest pakutakse lahendusi ja tuge ning rakendatakse täiendavaid kontrollimeetmeid.

Et maandada riske, mis kaasnevad kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimisega, teostab rakendus:

- reisidokumendi ehtsuse, kehtivuse ja selle kiibi ehtsuse ning kloonituvastuse kontrolli;
- taotleja reisidokumendi esitluse salvestamise videoklipina, et tuvastada dokumendi füüsilised omadused ja turvaelemendid;
- reisidokumendi kiibilt isikuandmete, sealhulgas näokujutise hõive;
- taotleja näokujutise hõive reaajas;
- reisidokumendi kiibilt hõivatud ja reaajas hõivatud näokujutiste võrdluse;
- erinevad turvakontrollid: elusoleku ja reaajas kohaloleku kontroll, süstimis- ja teesklusrünnaku tuvastamine (PAD), muudetud või töödeldud fotode esitamine (*morphed, synthetic photos*), kunstlikult loodud või manipuleeritud näokujutiste või fotode tuvastamine (*deep fake*), ebasobivate tingimuste tuvastamine (näiteks ebapiisav valgus), hägustamine.

Joonis 4. Riskide maandamise meetmed

Allikas: ENISA. 2022. Remote identity proofing: attacks & countermeasures.

Vastavalt ISO/IEC 19989-3 standardile peab teesklusrünnaku tuvastamise lahendus olema hinnatud sõltumatu kolmanda isiku poolt.

Lisaks peab olema tagatud turvaline keskkond (tark- ja riistvara, ühendus) ning vastavus küberkaitse tingimustele. Rakendus kontrollib, kas kontrollimiseks kasutatava seadme operatsioonisüsteemid on uuendatud ja toetatud, ning veendub, et operatsioonisüsteemi ega administraatoriõiguseid ei ole muudetud (*rooted device*). Samuti ei tohi seadmes olla kasutusel GPS-i emulatsioon, sellel ei tohi olla rohkem kui üks kasutaja ja kasutusel peab olema ekraanilukk.

Taotluse menetluse käigus võrdleb PPA biomeetrilise reisidokumendi kiibilt võetud andmeid taotluses esitatud andmetega, lisaks teostatakse täiendav andmete kvaliteedi kontroll ning tehakse päringud ITDAK-isse, ABIS-esse ja Euroopa Liidu andmekogudesse (näiteks Interpoli kaotatud ja varastatud reisidokumentide andmekogu, Schengeni infosüsteem).

E-residentsuse programmi riskihaldus

E-residentsuse programmi riskide haldamise ja maandamise aluspõhimõtted on reguleeritud ITDS-is e-residendi digi-ID väljaandmise, sellest keeldumise ja selle kehtetuks tunnistamise aluste kaudu, mille kohaselt omab PPA otsustuspädevust, kellel on õigus Eesti e-residentsusele. E-residentsuse programmi riske on hallatud selle loomisest alates. See on pidev protsess, mis peab lähtuma muutuvast julgeolekuolukorrast. E-residentsuse programmi riskihaldusmeetmed, mis võtavad arvesse julgeolekukaalutlusi, Eesti majanduslikke ja välispoliitilisi huve ning e-residentsuse programmi eesmärke, lepatakse kokku e-residentsuse nõukojas⁴⁷, kus seiratakse jooksvalt programmi riskihaldust ja otsustatakse vajaduse korral riskihaldusmeetmete muutmise üle. E-residentsuse programmi riskide maandamise üks peamine eeldus on, et riik teab, kes on Eesti e-residendid, ja et nendeks saaksid ainult õiguskäulekad välismaalased. Selleks peab taotleja täitma PPA iseteeninduses mahuka taotlusande, tegema endast foto, esitama oma isikut tõendava dokumendi andmed, põhjendama oma taotlust, esitama vajaduse korral lisaandmeid ja läbima eelkontrolli. Esitatud andmete alusel tuvastab PPA taotleja isiku ning kontrollib tema seost Eestiga ja seda, kas esineb keeldumise alus. Näiteks, kas isik ohustab avalikku korda või riigi julgeolekut, kas ta on pannud toime süüte Eestis või teises riigis, kas teda kahtlustatakse rahapesus või kas esineb viisa või tähtajalise elamisloa andmisest keeldumise või sissesõidukeelu kohaldamise aluseks olev asjaolu.

Muudatuse kohaselt tuvastab PPA taotleja isiku või kontrollib tema isikusamasust eespool kirjeldatud rakenduse abil kaugteel koos võimalusega rakendada vastavalt vajadusele alternatiivseid kontrollimeetmeid. Need on näiteks taotleja suunamine korduvasse biomeetrilisse isikusamasuse kontrolli eID vahendi kasutamise õiguse kehtivusaja jooksul, kohustus läbida videointervjuu, esitada videoklipp või minna isiklikult kohale Eesti välisesindusse. Positiivse otsuse korral annab PPA taotlejale isikukoodi ja e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse. Taotluse ja taotlejaga seotud andmed, sealhulgas tema isikuandmed, reisidokumendi ja haldusotsuse andmed kantakse ITDAK-isse. Rahvastikuregistrisse kantakse e-residendi isikuandmed, reisidokumendi andmed ja teade e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmise kohta. Järgmise sammuna suunatakse e-resident taotlema tehnilist e-residendi eID vahendit. Selle andmise eeldus on samuti eIDAS-e

⁴⁷ E-residentsuse nõukotta kuuluvad JDM, MKM, RAM, SIM, VÄM, EIS, MTA, PPA, RAB ja erasektori esindajad.

määruse nõuetele vastava isikusamasuse kontrollimise läbimine, mille viib läbi EIS-i lepingupartner – seega peab isik läbima isikusamasuse kontrolli kahel korral. Kui e-resident ei tee endale tehnilist eID vahendit kuue kuu jooksul positiivse otsuse tegemisest, muutub PPA antud e-residendi eID vahendi kasutamise õigus kehtetuks. Täiendav biomeetriline isikusamasuse kontroll rakendub edaspidi ka e-residendi eID vahendi kehtivusaja jooksul tagamaks, et e-residendi eID vahend on endiselt legaalse kasutaja ehk e-residendi valduses ja kontrolli all. Sellega suurendatakse e-residentsuse riskihalduse tõhusust, kuna praegu niisuguseid kontrollmeetmeid ei kohaldata.

Kui PPA keeldub välisriigi kodanikule e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest, ei ole tal võimalik ka tehnilist e-residendi eID vahendit saada, kuna selle eelduseks on kehtiv PPA antud e-residendi eID vahendi kasutamise õigus, Eesti isikukoodi olemasolu ja tema andmete, sealhulgas kehtiva biomeetrilise reisidokumendi andmete olemasolu riiklikes andmekogudes. Tagamaks, et tehniline e-residendi eID vahend antakse vaid selleks õigust omavale isikule, luuakse automaatne andmevahetus EIS-i lepingupartneriga, kes kontrollib riiklikest andmekogudest vastavate andmete olemasolu ja kehtivust. See tagab, et EIS-i lepingupartner annab tehnilise eID vahendi vaid selleks õigust omavale isikule, tagades ühtlasi õiguse saanud isiku ja tehnilist eID vahendit taotleva isiku isikusamasuse.

PPA teostab ka edaspidi riiklikku järelevalvet e-residendi eID vahendi kasutamise üle sarnaselt kehtiva ITDS §-ga 20⁸, omades otsustuspädevust, kellel on õigus Eesti e-residentsusele. Kui järelevalve menetluse käigus ilmnevad e-residendi eID vahendi kasutamise õiguse kehtetuks tunnistamise alused, tunnistab PPA antud õiguse kehtetuks, mislähbi on EIS-i lepingupartneril kohustus teha viivitamata kehtetuks ka tehniline e-residendi eID vahend.

Lisaks PPA-le omavad valdkondlikes õigusaktides sätestatud ulatuses järelevalve teostamise õigust ka MTA, KAPO ja RAB. Näiteks võib kehtiva ITDS-i kohaselt RAB töödelda e-residendi digi-ID väljaandmise menetluses kogutud andmeid ja e-residendi digi-ID kasutamise andmeid, et täita rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 54 lõike 1 punktis 1 sätestatud ülesannet, milleks on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine ning sellele viitava teabe vastuvõtmine, kogumine, väljanõudmine, registreerimine, töötlemine, analüüsimine ja edastamine. MTA teeb mainitud sätte alusel koostööd PPA-ga, et vältida e-residendi digi-ID ja edaspidi e-residendi eID vahendi kuritarvitamist. Selle eesmärgi tagamiseks annab MTA oma pädevuse alusel PPA-le sisendi digi-ID väljaandmisest ja edaspidi eID vahendi kasutamise õiguse andmisest keeldumise või kehtetuks tunnistamise otsustamiseks.

6.1.5. Muud mõjud

Kavandatavad muudatused e-residentsuse programmis on positiivse mõjuga **infoühiskonna arengule**, süvendades innovaatiliste ja nüüdisaegsete lahenduste kaudu Eesti kui e-riigi mainet. Muudatustel on ka positiivne **keskkonnamõju**, sest edaspidi ei saadeta kaardi formaadis e-residendi digi-ID-sid diplomaatilise postiga Eesti välisesindustesse. Muudatuste rakendamise ega kaasne mõju regionaalarengule ega kohaliku omavalitsuse korraldusele.

6.1.6. Koondmõju halduskoormusele

Koondmõju e-residentide halduskoormusele on positiivne. Kaardivaba e-residendi eID vahendi ning kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise kasutusele võtmisel väheneb ka e-residendi halduskoormus, kuna kaardi kättesaamiseks ei pea ta edaspidi isiklikult Eesti välisesindustesse kohale minema.

6.2. Eesti teabevärava kontrollpäringu aktsepteerimise kohustuslikkus

Sihtgrupp:

1. Kohustuslikkus kohaldub valitsusasutustele ja teatud vabakutsetele:

- Valitsusasutused: ministeeriumid (kokku 11), kaitsevägi, Riigikantselei, riigiametid ja -inspeksioonid ning nende kohalike täidesaatva riigivõimu volitusi omavad asutused.
- Vabakutsed: notarid (viimaste andmete kohaselt 84), kohtutäiturid (35) ja pankrotihaldurid (59).

2. Füüsilised isikud, kes soovivad Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel isikusamasuse kontrollpäringu tegemist. Sihtgrupi suurus teadmata.

Ettevõtjate halduskoormust eelnõu ei mõjuta, kuivõrd neile kohustusi kõnesoleva muudatusega ei sätestata. Sellest tulenevalt ei ole vaja ka põhimõtte „üks sisse, üks välja“ rakendamist.

Mõju valitsusasutustele, notaritele, kohtutäituritele ja pankrotihalduritele

Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendusel isikusamasuse kontrollpäringu aktsepteerimise kohustuslikkus ühtlustab selle kasutamise võimaldamist sihtgrupi üleselt. Kohustus aitab vältida ebaühtlast ja potentsiaalselt ebaturvalist isikusamasuse kontrollimist. Kohustus ei laiene kohaliku omavalitsuse asutustele ega erasektorile ning rakendub füüsilise isiku tahte alusel.

Mõju on pidev, kuid sõltub teenuste iseloomust ja isikusamasuse kontrollimise vajaduse sagedusest. Mõju esineb teenustes, kus isikusamasuse kontrollimine toimub füüsilises keskkonnas ning isikul ei ole isikut tõendavat dokumenti kaasas.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud:

- Valitsusasutustel, notaritel, kohtutäituritel või pankrotihalduritel võib tekkida vajadus kohandada sisemisi töökorralduslikke protsesse ja juhendeid. See toob kaasa töökoormuse ajutise kasvu.
- Eesti teabevärava mobiilirakenduse kasutajatele nii vabakutselistele teenustes kui valitsusasutustes võib lisanduda koolitusvajadus. Väiksema digipädevusega ametnikele ja ilmselt osaliselt ka vanemaalastele riigiametnikele ja vabakutsetele on vajalikud vastavad koolitused, kuidas kontrollpäringut kasutada.
- Arvestades notarite, kohtutäiturite ja pankrotihaldurite majanduslikku seisuga ja seda, et kõikidel ei pruugi olla nutiseadmeid, millesse Eesti teabevärava mobiilirakendust laadida, võib tekkida lisaressurssi vajadus. Vastasel juhul ei ole võimalik kohustust praktikas rakendada. Vajaduse suurus ei ole praegu teada.

Mõju infotehnoloogia ja infoühiskonna arengule

Eesti teabevärava kontrollpäringu kohustuslikkuse kehtestamine toetab digiriigi arengut ja soodustab Eesti teabevärava kontrollpäringu laiemat kasutuselevõttu. Ühtne kontrollpäringu kasutamine suurendab infosüsteemide koostalitlusvõimet ning vähendab vajadust arendada paralleelseid või asutusepõhiseid lahendusi. Samuti parandab see andmete kvaliteeti ja usaldusväarsust, kuna isikusamasust kontrollitakse riikliku andmekogu ITDAK andmete alusel. Mõju avaldub riigi infosüsteemide tasandil ning puudutab asutusi, kes kontrollivad isikusamasust füüsilises keskkonnas. Kohustuslikkuse mõju ei laiene erasektori infosüsteemidele ega eelda uute riiklike andmekogude loomist. Mõju on püsiv, kuid tehniliselt madala intensiivsusega, kuna kontrollpäringu tegemine tugineb olemasolevatele infosüsteemi andmevahetuskivi (X-tee) andmeteenustele ja mobiilirakenduse lahendusele.

Võimalikud ebasoovitavad mõjud:

- Suureneb päringute maht ITDAK andmekogusse, mis tekitab olulise täiendava koormuse ITDAK-ile. Seetõttu on oluline tagada ITDAK-i töökindlus. ITDAK-i

peamine eesmärk on avaliku korra ja riigi julgeoleku ning isikut tõendavate dokumentide väljaandmise teenuse tagamine. Selle tagamiseks võib ITDAK-i vastutav töötaja ITDAK-i põhimääruse § 15² lõige 6 kohaselt piirata kolmandatele isikutele andmetele juurdepääsu mahus, mis ei takista vastutavale töötajale pandud ülesannete täitmist.

- Valitsusasutustel, notaritel, kohtutäituritel ja pankrotihalduritel võib tekkida vajadus teha täiendavaid investeeringuid nutiseadme soetamiseks. Lisaks võib tekkida vajadus liidestuse loomiseks olukorras, kus kontrollpäringu andmeid soovitakse saata oma süsteemi. Sellist kohustust käesoleva eelnõuga ei sätestata.
- Vabakutsete infosüsteemide osas puudub praegu piisav ülevaade nende võimalike süsteemide seisust, arendusvajaduste ja sellega kaasnevate kulude ulatusest. Arvestades menetluse kiireloomulisust, ei ole käesolevas etapis võimalik vastavat andmestikku koguda.
- Ajakohastes infosüsteemides on arendused minimaalsed. Murekohaks võivad osutuda vananenud süsteemid.

Mõju majandusele

Muudatusel puudub otsene negatiivne mõju ettevõtjatele, kuna kohustus ei laiene erasektorile ega ettevõtjatele. Samas lahendus mõjutab üksikisiku ligipääsu avalike teenustele – olukorras, kus isik soovib avalikku teenust ja näiteks on unustanud isikut tõendava dokumendi koju. Kaudne positiivne mõju võib avalduda halduskoormuse vähenemises isikutele, kes saavad isikusamasust tõendada digitaalselt ilma füüsilist dokumenti kasutamata.

Majanduslik mõju on piiratud ning keskendub avalikule sektorile. Valitsusasutustele, notaritele, kohtutäituritele ja pankrotihalduritele võivad kaasneda ühekordsed kulud seoses tehniliste liidestuste või töövahendite soetamisega, kuid tegemist on piiratud mahus kuludega. Kulude vaatest on majanduslik mõju ühekordne. Eesti teabevärava mobiilirakenduse vahendatud kontrollpäringu mõttes on mõju korduv, sest päringuid saab teha mitu korda.

Võimalik ebasoovitatav mõju seisneb selles, et valitsusasutustel, notaritel, kohtutäituritel ja pankrotihalduritel võib tekkida vajadus teha täiendavaid investeeringuid liidestuse loomiseks olukorras, kus kontrollpäringu andmeid soovitakse saata oma süsteemi. Sellist kohustust käesoleva eelnõuga ei sätestata. Kui puuduvad nutiseadmed, siis lisandub kulu nende soetamiseks.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Muudatustega väheneb riigiasutuste töökoormus. Eesti välisesinduste töökoormus kahaneb e-residentide sõrmejälgehõive ja digi-ID väljastamisega seotud tegevuste ärajäämise tõttu ning kaardivabale e-residendi eID vahendile ülemineku tõttu jääb edaspidi ära digi-ID ülemaailmne saatmine Eesti välisesindustesse. PPA ja RIA töökoormus väheneb tehniliste tegevuste arvelt, nagu hangete läbiviimine ja eIDAS-e auditites osalemine. PPA töökoormus väheneb füüsilise dokumendi tootmise, isikustamise, hoiustamise ja logistikaga tegelemise arvelt, mille tulemusena on võimalik põhjalikumalt panustada teistesse prioriteetsetesse tegevustesse, näiteks Eesti kodaniku ja elaniku dokumendi hanked, EL-i algatused, nagu EL-i digiidentiteedikukkur, digitaalne reisitunnistus jne.

Muudatused toovad kaasa infotehnoloogilisi arenduskulusid SIM-i valitsemisalale. Biomeetilise isiku tuvastuse ja isikusamasuse kontrollimise lahenduse eeldatav maksimaalne maksumus on 3 miljonit eurot. Kaardivabale eID vahendile ülemineku arendusvajaduse maht ja kulu on täpsustamisel ning selgub analüüsi tulemusena 2026. aasta kevadel. Kulud kaetakse MKM-i eelarvest e-residentsuse programmi kaudu.

Kui majandusliku kogumõju suhtes võtta eeldus, et 2–5 nädalat kiirem e-residendi eID vahendi väljastusprotsess tähendab 280–700 uut ettevõtet aastas ja et neilt saadav maksutulu kasvab samas suurusjärgus, siis tähendaks see EIS-i andmetel Eesti riigile mõne aasta pärast ligikaudu 3–9 miljonit eurot täiendavat maksutulu aastas.

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks on vaja **muuta järgmisi määrusi**:

- 1) Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 2021. aasta määrus nr 125 „Automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogu põhimäärus“;
- 2) Vabariigi Valitsuse 20. juuni 2013. aasta määrus nr 96 „Laevapere liikmete koolitus- ja kvalifikatsiooninõuded ning diplomeerimise kord“;
- 3) Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2018. aasta määrus nr 129 „Rahvastikuregistri ülesehitus, turvaklass, täpne andmekoosseis ja andmeandjate üleantavate andmete loetelu“;
- 4) Siseministri 26. juuni 2025. aasta määrus nr 18 „Isikut tõendava dokumendi taotleja isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise kord“;
- 5) Siseministri 24. juuli 2025. aasta määrus nr 20 „Isikut tõendava dokumendi väljaandmise ja väljastamise kord“;
- 6) Siseministri 18. detsembri 2015. aasta määrus nr 78 „Isikut tõendavate dokumentide andmekogu pidamise põhimäärus“.

Siseministri 18. septembri 2025. aasta määrus nr 28 „Suurema rahapesuohuga või terrorismi rahastamise ohuga riikide ja Eestiga justiits-, julgeoleku- või õiguskaitsealase koostöösuheteta riikide loetelu ning nende riikide kodanikele e-residendi digitaalse isikutunnistuse väljaandmise erisused“ tunnistatakse kehtetuks ja kehtestatakse uuesti, sest ITDS-is muutub määruse volitusnormi asukoht. Määrust sisuliselt ei muudeta.

Rakendusaktide kavandid on seletuskirja lisas 1. Need on esialgsed ja võivad muutuda.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu §-ga 9 sätestatakse seaduse jõustumine.

Lõike 1 kohaselt jõustuvad 2027. aasta 2. märtsil eelnõu § 1 punktid 5, 9, 17–20, 31, 36–37, 39–41 ja 43 ning § 3 punkt 2, sest selleks ajaks valmivad kaugteel biomeetrilise isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise rakenduse infotehnoloogilised arendustööd.

Lõike 2 kohaselt jõustuvad 2028. aasta 1. märtsil eelnõu § 1 punktid 1–4, 6–8, 10, 11, 13–16, 21–24, 26–30, 32–35, 38, 42 ja 44–46, § 2 punkt 4, § 3 punktid 1 ja 3, § 4 punkt 1, § 5 punkt 1, § 6 punktid 1, 4 ja 5, § 7 ning § 8 punktid 1 ja 2, millega lõpetatakse e-residendi digi-ID väljaandmine ja minnakse üle kaardivabale e-residendi eID vahendile. Pikem muudatuste rakendamise aeg on vajalik infotehnoloogiliste arendustööde tõttu.

Lõike 3 kohaselt jõustuvad eelnõu § 1 punkt 25 ja § 2 punktid 1 ja 3, millega tunnistatakse kehtetuks sätted, millega reguleeritakse e-residendi digi-ID väljastamist välisesinduses, 2028. aasta 1. septembril. Pikem muudatuste rakendamise aeg on vajalik, et välisesindus saaks väljastada ka viimased välja antud digi-ID-d. Selleks antakse aega kuus kuud, sest ITDS § 13¹ kohaselt hävitatakse väljastamata dokumendid kuus kuud pärast dokumendi taotluse menetluse võtmist.

Lõike 4 kohaselt jõustuvad eelnõu § 2 punkt 2 ja § 8 punkt 3, millega tunnistatakse kehtetuks KonS § 27¹ lõige 2 ja muudetakse RLS §-i 272¹, 2030. aasta 15. novembril. Muudatuse kohaselt ei väljastata edaspidi välisriigis viibivale dokumendi kasutajale dokumenti kantud sertifikaatide uusi turvakoode.

Lõike 5 kohaselt jõustuvad eelnõu § 3 punkt 4, § 4 punkt 2, § 5 punkt 2 ja § 6 punktid 2 ja 3, millega jäetakse eriseadustest välja sõnad „e-residendi digitaalne isikutunnistus“, 2033. aasta 1. märtsil, sest selleks kuupäevaks on viimaste väljaantud digi-ID-de kehtivusaeg lõppenud.

Lõike 6 kohaselt jõustub eelnõu § 1 punkt 12, milles sätestatakse EIS-ile andmete säilitamise tähtaeg, 2034. aasta 1. märtsil. Pikem muudatuse rakendamise aeg on seotud viimaste kasutusel olevate digi-ID-de kehtivusajaga ning EIS-i säilitustähtaja regulatsioon ei hõlma peale seda kuupäeva enam digi-ID taotlemise ja digi-ID andmete säilitamist.

10. Eelnõu koostööstamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati [eelnõude infosüsteemi \(EIS\)](#) kaudu koostööstamiseks ministeeriumidele ning arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, EIS-ile, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Pangaliidule, Eesti Pangale, KAPO-le, MTA-le, PPA-le, RAB-ile, RIA-le, SMIT-ile ja Transpordiametile.

Haridus- ja Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium koostööstasid eelnõu märkusteta. Kaitseministeerium, Kliimaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Välisministeerium koostööstuskirja ei esitanud. Andmekaitse Inspeksioonil, RAB-il ja KAPO-l eelnõu kohta märkusi ega ettepanekuid ei olnud.

Eelnõu kohta esitasid arvamusi ja ettepanekuid Justiits- ja Digiministeerium, Rahandusministeerium, PPA, RIA ning SMIT. Teised arvamust ei avaldanud. Koostööstustabel on lisatud seletuskirjale (lisa 2).

Algatab Vabariigi Valitsus „...“ 2026

(allkirjastatud digitaalselt)

.....
.....